

Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΜΕΝΗ

ἀπὸ Ἱστορικῆς, Ἀρχαιολογικῆς, Τοπογραφικῆς,
Κοινοτικῆς, Ἐκπαιδευτικῆς, Κοινωνικῆς,
Γεωργικῆς καὶ Ἐμπορικῆς ἀπόψεως

ΕΝ ΠΕΡΙΛΗΨΕΙ

ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ διωγμοῦ.

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΧΟΝΔΡΟΝΙΚΗ

(Μενεκράτους)

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΕΝΟΣ ΧΑΡΤΟΥ ΕΚΤΟΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

ΕΝ ΜΥΤΙΛΗΝΗ

1915

1873

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΙΧΜΑΤΙΣ ΤΗ ΠΡΩΤΗ

ΠΡΩΤΟΒΑΛΟΝΤΙΚΗ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΤΗ ΠΡΩΤΗ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΥΠΟ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΤΗ ΠΡΩΤΗ

1915

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ ΤΩΝ ΝΕΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΔΙΩΓΜΩΝ

Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΜΕΝΗ

ἀπὸ Ἱστορικῆς, Ἀρχαιολογικῆς, Τοπογραφικῆς,
Κοινοτικῆς, Ἐκπαιδευτικῆς, Κοινωνικῆς,
Γεωργικῆς καὶ Ἐμπορικῆς ἀπόψεως

ΕΝ ΠΕΡΙΛΗΨΕΙ

ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ διωγμοῦ.

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΧΟΝΔΡΟΝΙΚΗ

(Μενεκράτους)

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΕΝΟΣ ΧΑΡΤΟΥ ΕΚΤΟΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΝ ΜΥΤΙΛΗΝΗ

1915

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΛΕΝΗΣ ΣΒΟΡΩΝΟΥ ΣΑΜΟΣ

ΑΘΗΝΑΝ

18 x 1

ΤΗ ΑΥΤΟΥ ΕΞΟΧΟΤΗΤΙ
ΤΩ ΓΕΝ. ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΩΝ ΝΗΣΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΚΥΡΙΩ
ΜΙΝΩΪ ΠΕΤΥΧΑΚΗ

Εἰς ἔνδειξιν τῶν ὑπὲρ τῶν ἀτυχῶν
προσφύγων ΠΑΤΡΙΚΩΝ αὐτοῦ
φροντίδων καὶ τῆς ἐμῆς εὐγνωμο-
σύνης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΧΟΝΔΡΟΝΙΚΗΣ
(πρόσφυξ)

Ἐν Μυτιλήνῃ τῇ 1 Μαρτίου 1915.

ΠΡΟΣΦΑΤΟΣ αίματηρά και φρικιαστική τραγωδία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ ἀπάνθρωπος νεοτουρκικὸς διωγμὸς τόσο τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Τουρκικῆς λεγομένης Αὐτοκρατορίας, ἢ διαδραμάτησις τόσο ἀφαντάστων γεγονότων, ἢ βεβήλωσις τόσο ἱερῶν ἡμῶν, προκαλοῦσι τὸ παγκόσμιον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἐπιλεκτον ταύτην χώραν τῆς Μ. Ἀσίας, εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας πρόσφυγας ἀκατάσχετον ἐπιθυμίαν ἐκδικήσεως κατὰ τοῦ τυράννου κατακτητοῦ ἡμῶν.

Καὶ δι' αὐτὸ δὲν εἶναι ἄσκοπος μία περιγραφή, ἂν ὅχι ὅλης τῆς Μ. Ἀσίας, τοῦλάχιστον τῶν ἐγκρίτων πόλεων, μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτῶν, τῆς Ἑλληνικωτάτης καὶ πλουσιωτάτης Ἀνατολῆς, τῶν πόλεων ἐκείνων τῶν ὁποίων ἡ θρᾶσις εἶναι σημαντικωτάτη διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐν γένει τῆς Ἑθνικῆς ἡμῶν σταδιοδρομίας.

Μία τῶν πόλεων τούτων, μετὰ τῆς περιοχῆς τῆς, ἢ ὁποία ὑπέστη τὴν ἀγρία, καὶ βάρβαρον νεοτουρκικὴν μῆνιν εἶναι καὶ ἡ προσφιλές ΠΕΡΓΑΜΟΣ, ἢ ὁποία εἶναι ἐκ τῶν πρώτων πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἔπαθον ὀλοσχερῇ καταστροφῇ,

Τῆς πόλεως ταύτης, ἐν συντόμῳ, τῇ περιγραφῇ καὶ τὴν διὰ μέσου τῆς ἱστορίας ἐξέλιξιν τῆς δράσεώς της, ἀνέλαβον νὰ ἐκδώσω εἰς βιβλίον, χάριν τοῦ ὅλου κοινοῦ διὰ νὰ γνωρίσῃ παῖτα ἦσαν τὰ μέρη ταῦτα τῆς Ἀνατολῆς, τῆς ἐπιγείου ταύτης Ἑδέμ, διὰ νὰ σχηματίσῃ μίαν εἰκόνα περὶ αὐτῶν.

Καὶ τὸ βιβλίον τοῦτο ἐγράφη μὲ πολὺν ζῆλον καὶ ἀγάπην ἀνταξίαν πρὸς τὸ ὄνομά της καὶ πρὸς τὰς τραγικὰς αὐτῆς συμφοράς.

Εἶνε ἀληθές ὅτι ἡ περιγραφή αὕτη εἶνε ἀτελής, ἰδίως τῆς συγχρόνου ἱστορίας. Ἀλλὰ τί ἡδυνάμην νὰ πράξω ἄνευ βοηθημάτων, παρὰ μ' ἓναν Στράβωνα (1) μὲ μίαν ἱστορίαν τοῦ Ν. Ράλλη (2) καὶ μὲ ὀλίγας προηγουμένας δημοσιευθείσας μελέτας μου; Αἱ ἀπὸ ἐτῶν συλλεγόμεναι διάφοροι πληροφορίαι, ἰδίως τῆς συγχρόνου αὐτῆς ἱστορίας, αἱ πλούσιαι ἐπιτόπιοι σημειώσεις ὅλης τῆς περιοχῆς, δυστυχῶς ἄλλαι μὲν κατεσχέθησαν πρὸ τοῦ ἐπαράτου διωγμοῦ (μετὰ τῆς ἀλληλογραφίας μου) ὥς ἐπιλήψιμοι, αἱ δὲ κατεστράφησαν (3) κατὰ τὸν διωγμόν, πρὸς ζημίαν αὐτῆς τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως μας, διὸ καὶ ἡ λύπη μου εἶνε πολλῇ περισσοτέρᾳ ἢ διὰ κάθε ἄλλην ζημίαν μου.

Γ. Κ. Χ.

1) Ὡς ὑπ' ὄψιν μου ἔχω «τὰ περὶ Μικρᾶς Ἀσίας» ὑπὸ Π. Καρολίδου, 1889.

2) Τὸ πρῶτον Ἑλληνικὸν ἔργον περὶ Περγάμου, τὸ ὁποῖον καίτοι συντόμως γεγραμμένον, εἶνε ἐμβριθές, τοσοῦτον μᾶλλον ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ ἔτος τῆς ἐκδόσεως 1870, ὅτε δὲν εὕρισκοντο αἱ σημεριναὶ πηγαὶ κατόπιν τῶν ἀνασκαφῶν διὸ καὶ ἔχει ἀνακριθείας τινὰς ὡς πρὸς τὰ μνημεῖα τῆς πόλεως.

3) Μεταξὺ τούτων συγκαταλέγονται, ἢ ἐξ 800 βιβλίων βιβλιοθήκη, ἢ ἐκ 500 ἀρχαίων νομισμάτων συλλογὴ καὶ ἢ ἐκ 200 ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων συλλογὴ μου.

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

*Εξαιρετικήν σημασίαν καὶ ἐπιβολὴν ἐν τῇ καθόλου ἱστορίᾳ τοῦ *Εθνους ἔχει ἡ ἱστορία τοῦ Μικρασιατικοῦ *Ελληνισμοῦ. Διότι ἡ *Ανατολὴ κοιτὶς τῶν ὠραίων θρύλων καὶ τῶν μαγευτικῶν παραδόσεων ἐξεκόλαψε καὶ τὰς πρώτας θρησκευτικὰς ιδέας, αἱ ὁποῖαι ἐλίκνισαν τοὺς πρώτους κατοίκους τῶν ἀκτῶν τῆς *Ανατολῆς καὶ τοὺς ὁμαίμονας αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκυριάρχησαν δλοκλήρου τῆς Μεσογείου. Καὶ ὅχι μόνον αὐτό· εἰς τὴν *Ανατολὴν ὅπου ἦνθησαν πόλεις ἀφνειαὶ καὶ ἄστυ περίδοξα, ἐγεννήθη ἡ ποίησις, ἡ ἱστορία καὶ ἡ φιλοσοφία καὶ εἰς αὐτὴν ἐτόνισαν ὕμνον αἰώνιον οἱ ὑπερφύεις μυσταγωγοὶ τῶν Μουσῶν. Ὁ *Ὀμηρος, ἵνα ἀναφέρω τὸν ὕπατον τῶν ἀοιδῶν ὅσοι ἐτόνισαν εἰς λαξευτοὺς στίχους τὰ ἔργα τῶν θεῶν καὶ τὰ κλέα τῶν ἀνθρώπων καὶ ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος ὁ πρῶτος φιλοσοφήσας *Ελλην εἶναι τέκνα τῆς Μικρασιατικῆς *Ελλάδος.

*Ἡ ἱστορία τῶν ἀρχαίων *Ελληνικῶν πόλεων συμπίπτει μὲ τὴν ἀκμὴν τῶν Μικρασιατῶν *Ελλήνων, τῶν ὁποίων ἡ μεγίστη ὕλική καὶ πνευματικὴ ἐπίδοσις διέσπειρεν εἰς τὴν *Ανατολὴν θαλούσας πόλεις, ἐρυμνάς τῶν Μουσῶν *Ακροπόλεις, καλίας σφριγῶντος *Εθνισμοῦ.

Μέχρι σήμερον ὅτε τετρακοσιετὴς στυγερωτάτη δουλωσύνη—ἀφίνω τοὺς προηγούμενους χειμῶνας ἄλλων ἐπιδρομῶν—ἀπεξήρανε πᾶσαν ἱκμάδα ἀνασπάσασα ἐκ τοῦ πατρίου ἐδάφους ἑκατοντάδας χιλιάδας *Ελλήνων, ἐρείπια σεπτὰ ἐλθόντα εἰς φῶς διὰ τῆς σκαπάνης τῶν ἀρχαιολόγων τεκμηριῶνουν τὴν ἐπίφθονον δύναμιν τοῦ Μικρασιατικοῦ *Ελληνισμοῦ τῆς ἀρχαιοτάτης, τῆς *Ελληνιστικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς *Ελλάδος.

*Ἀλλὰ καὶ ὅτε ἀνέτειλε καὶ πάλιν ὁ ἀστὴρ τοῦ *Ελληνισμοῦ κατὰ τοὺς Μέσους αἰῶνας καὶ τὸ Βυζάντιον κατέστη πρωτεύουσα μεγάλου Κράτους imperium universale ὥς τὸ ἀπεκάλει ὁ *Ερρίκος Δάνδολος κατ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους τῆς παρακμῆς του, ἐν τῇ Μ. *Ἀσίᾳ ὑπῆρχεν ἡ μεγίστη ἐναποταμίευσις τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, αὐτὸς ἦτο ὁ γρανιτώδης προμαχὼν τῆς *Εθνότητός μας.

Καὶ μόνον ὅτε τὸ πρῶτον οἱ Σελτσούκοι τοῦ *Αρπ-*Ασλάν καὶ τοῦ Μαλέκ-Σάχ καὶ κατόπιν οἱ θρησκόληπτοι μαχηταὶ τοῦ *Οσμάν κατέκλυσαν τὴν *Ανατολὴν καὶ κατέθραυσαν τὰς Βυζαντινὰς στρατιάς, τότε ἐξεδηλώθησαν οἱ πρῶτοι τοῦ θανάτου σπασμοὶ εἰς τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν. Καὶ πάλιν μετὰ ταῦτα μετὰ μακράων δουλείαν, λαίλαπα αἰώνων χαλεπῶν ὁ *Ελληνισμός τῆς *Ανατολῆς ἐτεκμηρίωσεν ἀξιοθαύμαστον ζωτικότητα κρατῶν ἄσβεστον τὴν δᾶδαν τῆς παιδείας καὶ τῆς *Εθνικῆς συνειδήσεως ὥς ἄσπιλος ἐστὶα εἰς τὸ σκοτεινὸν ἄδυτον ὑπὸ παγερὸν βορρᾶν.

Σχολεῖα καλλιμάρμαρα εἰς αὐτάς τὰς ἐσχατίας τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ (1), ναοὶ καλλιπρεπέστατοι βροντοφωνοῦν τὴν μεγαλειώδη αὐταπάρνησιν τοῦ Μικρασιάτου ὁμογενοῦς καὶ ἐπιβεβαιοῦν τὸ ἀθάνατον καὶ αἰώνιον, τὸ πάντοτε νέον τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς.

Οἱ ξένοι, ὅχι τόσο δυστυχῶς οἱ ἡμέτεροι, ἐμελέτησαν τὸν Μικρασιατικὸν Ἑλληνισμόν καὶ διεκήρυξαν οἱ φιλέλληνες ἀπὸ τοῦ Λεβᾶ καὶ τοῦ Λενορμάν μέχρι τοῦ Γαστὸν Δεσάν ἐνώπιον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου ὅτι ὁ Μικρασιατικὸς Ἑλληνισμὸς σφύει ἐκ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὅτι τόσο εἶναι προσηλωμένος πρὸς τὰς ἔθνικας παραδόσεις καὶ τὰ ἔθνικα ἰδεώδη ὅσον καὶ οἱ ἐν τῇ ἄλλῃ τῇ λυτρωθείσῃ Ἑλλάδι ἀδελφοί του.

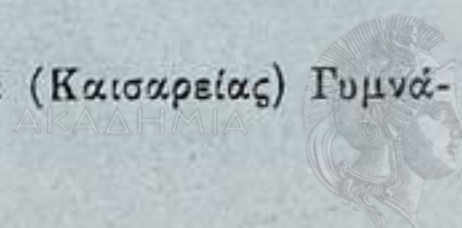
Τοῦ Ἑλληνισμοῦ τούτου ἐπιλεκτοὶ ἀκρόπολεις εἶναι ἡ πόλις τῶν Ἀτταλιδῶν ἡ Πέργαμος.

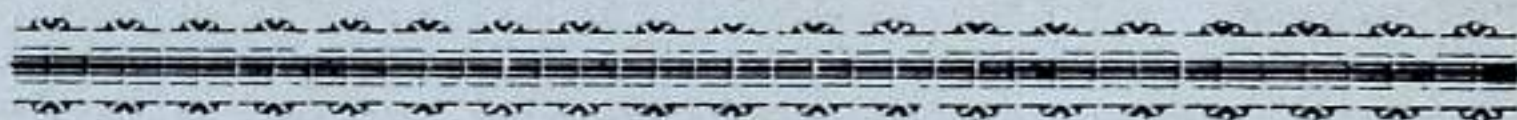
Περίδοξος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀρχαιότητος δὲν ὑστέρει μέχρι χθὲς εἰς ἔθνικὴν δρᾶσιν μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἡ Νεοτουρκικὴ καταγλις ἐφόνευσε διὰ τῆς ἀπαισίας πνοῆς τῆς τὴν θάλλουσαν ζωὴν τῆς.

ΑΛΕΞ. ΚΟΛΥΦΕΤΗΣ δ. φ.

Καθηγητῆς ἐν τῷ Γυμνασίῳ Μυτιλήνης

1) Ἀναφέρω προχείρως τὸ ἐν Ζινδζι-δερέ (Καيسαρίας) Γυμνάσιον καὶ τοῦτο ἐξ αὐτοψίας μου.

Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

(*Ἱστορία. — Ἀρχαιολογία. — Τοπογραφία. — Μνημεῖα. — Αἰολικαὶ ἀποικίαι. — Σύγχρονος ἱστορία. — Ὁμογενὴς πληθυσμός. — Κοινοτική πρόοδος. — Γεωργία. — Ἐμπόριον.*)

ΜΕΡΟΣ Α^{ΟΝ}

ΙΣΤΟΡΙΑ (ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΡΧΑΙΑ) ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.
ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ. ΜΝΗΜΕΙΑ.

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΤΕΥΘΡΑΝΙΑΣ

Ἱδρυσις αὐτοῦ. Αἱ ἀποικίαι τοῦ 15ου πρ. Χρ. αἰῶνος. Οἱ βασιλεῖς αὐτοῦ. Ἡ πόλις Τευθρανία.

Α^{ΟΝ}

Κατὰ τοὺς προῖστορικοὺς χρόνος δηλ. 1400—1300 π. Χρ. ἡ περὶ τὴν Πέργαμον χώρα ὠνομάζετο ΤΕΥΘΡΑΝΙΑ.

Ἡ χώρα αὕτη περιελάμβανε τὴν Ν. Α. γωνίαν τῆς Μεγάλης Μυσίας ἢ ὁποία κατόπιν ὠνομάσθη Αἰολίς καὶ ἔκειτο ἀκριβῶς ἔναντι τῆς νήσου Λέσβου.

Ἡ χώρα αὕτη ὠνομάσθη Τευθρανία ἀπὸ τὸν Τεύθραντα, πρῶτον ἡγεμόνα αὐτῆς, ὅστις ἵδρυσε καὶ τὴν πόλιν Τευθρανίαν ἐπὶ τινος λόφου, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Βραδύτερον ἡ πόλις αὕτη καθίσταται καὶ πρωτεύουσα κράτους, τὸ

ὅποιον ἀμέσως κυριαρχεῖ καὶ ἐπὶ τῆς παρακειμένης χώρας, εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνετο καὶ ἡ Πέργας.

Καὶ ἤδη ἐρωτᾶται:

Πόθεν κατήγετο ὁ Τεύθρας καὶ διατὶ ἵδρυσε τὸ κράτος τοῦτο; Ἀκριβὴς ἀπάντησις εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα εἶναι ἀδύνατος. Δυνάμεθα ὅμως νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οὗτος κατήγετο ἢ ἐκ Τρωάδος ἢ ἐκ Μυσίας. Λέγεται ὅμως ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ Παιδίου, τοῦ ὁποίου ὁ πατήρ ὁ Θέσπιος, ἦτο βασιλεὺς τῆς Μυσίας. Τὸ δὲ κράτος δυνάμεθα ἐπίσης νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἰδρύθη κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὅπου συνέβησαν μέγιστα γεγονότα ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας, ἰδίως εἰς τὰ παράλια αὐτῆς, ἥτοι εἰς τὰς ἀπὸ τοῦ 19ου αἰῶνος μέχρι τοῦ 13ου τοιούτου πρ. Χρ. γενομένας διαφόρους ἀποικίας.

Τὸ κράτος τοῦ Τεύθραντος πάντως θὰ ἰδρύθῃ συγχρόνως μὲ τὰς ἐν Τρωάδι καὶ Μυσίᾳ γενομένας ἀποικίας τοῦ Τεύκρου, τοῦ Δαρδάνου καὶ τοῦ Δευκαλίωνος (1444—1410 πρ. Χρ.), ὁπότε ἠναγκάσθῃ ἴσως ὁ Τεύθρας νὰ κατέλθῃ ἐκ Μυσίας ἢ ἐκ Τρωάδος καὶ νὰ ἰδρύσῃ τὸ κράτος τοῦτο.

Κατὰ ταῦτα μετὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ κράτους τούτου ὁ Τεύθρας, τὸν ὅποιον ὁ Αἰσχύλος ἀποκαλεῖ «πρῶτον ἱερέα τοῦ Καῖκου», ἔλαβεν τυχαίως ἴσως ὡς σύζυγον τὴν Αὖγην, θυγατέρα τοῦ Ἀλεοῦ βασιλέως τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ Τεγέας.

Ἡ Αὖγη, λέγεται ὅτι ἀφοῦ ἠράσθῃ τὸν Ἡρακλέα, ἀπέκτησεν υἱὸν ὁ ὁποῖος ἐκλήθη Τήλεφος. Σχετικῶς μὲ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην κατὰ τὸ 1906 ἀνεκαλύφθη ἐν τῷ Γυμνασίῳ μαρμαρίνη βάσις μετ' ἐπιγραφῆς ἣτις ἔχει ὡς ἑξῆς.

Παῖδα μ' ἐκηβελέταο περίκλυτον Ἡρακλῆος

Τήλεφον, ὃν ποτ' ἔτικτε θεαῖς ἐναλίγκιος Αὔγη,
πατρίδι καὶ ναέτησιν ἐπίφροσι Βητειοῖσιν
εἰκτὴρ ἀνέθεκε φίλα φρονέων Ἀμαλῶιος

Pergamon 1906—1907 σελ. 404.

Κατὰ τὸν Στράβωνα (τὰ περὶ Μ. Ἀσίας Π. Καρολίδου, βιβλ. ιβ' 8, 4.) ὁ Τήλεφος ἔφθασεν εἰς τὴν Τευθρανίαν ἐξ Ἀρκαδίας μετὰ τῆς μητρὸς τοῦ Αὔγης ὅπου «γάμῳ δὲ τῷ ταύτης ἐξοικειωσάμενος τὸν ὑποδεξάμενον αὐτὸν Τεύθραντα ἐνομίσθη τε ἐκείνου καὶ παρέλαβε τὴν Μυσῶν ἀρχήν.»

Ἐπίσης κατὰ τὸν ἴδιον (βιβλ. ιγ' 1, 69) ὁ Ἀλεὸς μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Τηλέφου ἐκ τῶν σχέσεων τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, τοποθετήσας τὴν μητέρα καὶ τὸ τέκνον εἰς λάρνακα, ἔρριπεν αὐτὴν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ λάρναξ τότε, προνοία τῆς Ἀθηνᾶς, ἐρρίφθη ὑπὸ τῶν κυμάτων εἰς τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ Καΐκου. Ταύτην δὲ παραλαβὼν ὁ Τεύθρας «τῇ μὲν ὥς γαμετῇ χρῆσασθαι τῷ δὲ ὥς ἑαυτοῦ παιδί».

Τῷ ἀνωτέρῳ ὁ Στράβων χαρακτηρίζει ὥς μῦθον καὶ ὥς λέγει πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἄλλη τις σύμπτωσις διὰ τῆς ὁποίας ὁ Τεύθρας ἔλαβεν ὥς σύζυγον γυναῖκα καταγομένην ἀπὸ τόσον μεμακροσμένον μέρος δηλ. ἀπὸ τὴν Τεγέαν τῆς Ἀρκαδίας, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγεννήθη ὁ Τήλεφος ὅστις καὶ «διεδέξατο τὴν ἐκείνου βασιλείαν».

Περὶ τῆς ἱστορίας ταύτης πλεῖστα γεγονότα μανθάνομεν καὶ ἐκ τῆς ἀνεκτιμήτου ζωοφόρου τοῦ μεγάλου Βωμοῦ Διὸς τοῦ Σωτήρος, ἥτις τώρα εὑρίσκεται ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ Μουσείῳ τοῦ Βερολίνου «τὸ τῆς Περγάμου» ἐπονομαζομένῳ. Ἡ ζωοφόρος αὕτη μεταξὺ ἄλλων παριστάνει καὶ

ἐξόχους σκηνὰς ἐκ τῆς προϊστορικῆς ταύτης ἐπο-
χῆς τῆς Τευθρανίας καὶ τοῦ Περγάμου.

Ὁλόκληρον τὸ δεύτερον διάζωμα τοῦ Βωμοῦ
παριστάνει τὰς περιπετείας τοῦ Ἡρώος Τηλέφου
ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. (1)

Ἐκ τῶν παραστάσεων τούτων μανθάνομεν 1)
ὅτι ὁ Ἀλεὺς ἐρωτᾷ τὸ μαντεῖον καὶ εἶτα ὑποδέ-
χεται τὸν Ἡρακλέα, ὅστις προσβλέπει τὴν Αὔγην
καὶ εἶτα ἄλλας ἀπολεσθείσας παραστάσεις ἐν αἷς
ὁ Τήλεφος ἐμφανίζεται. 2) τὴν κατασκευὴν καὶ
ἀποδίβασιν τῆς λάρνακος. 3) τὴν ὑπὸ τοῦ Ἡρα-
κλέους εὕρεσιν τοῦ Τηλέφου, 4) τὴν ἀποδίβασιν
τοῦ Τηλέφου εἰς Μυσίαν, 5) τὸν ὑπὸ τοῦ Τεύ-
θραντος χαιρετισμὸν τοῦ Τηλέφου, 6) τὸν ἀποχω-
ρισμὸν τοῦ Τηλέφου ἀπὸ τῆς Αὔγης, 7) τὴν ὑπὸ
τοῦ Τεύθραντος προσαγωγὴν τῆς Αὔγης εἰς τὸν
Τήλεφον καὶ 8) τὸν διὰ τοῦ ὄφεως ἀποχωρισμὸν
τῆς Αὔγης καὶ τοῦ Τηλέφου.

Ὡς παρατηροῦμεν αἱ περὶ τῆς Αὔγης καὶ τοῦ
Τηλέφου εἰδήσεις διαφωνοῦσιν. Οὐδεμία ὁμως
ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ἡ Αὔγη ὑπῆρξε σύζυγος
τοῦ Τεύθραντος, ὅτι ὁ Τήλεφος ἦτο υἱὸς τῆς Αὔ-
γης καὶ ὅτι οὗτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τεύθραν-
τος ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Τευθρανίας ὡς ἀναφέ-
ρει καὶ ὁ Στράβων (βιβλ. ΙΓ', 1, 69) «πεπίστευται
δι' οὗν ὅτι ὁ Τεύθρας καὶ ὁ Τήλεφος ἐβασίλευσαν
τῆς χώρας τῆς περὶ τὴν Τευθρανίαν καὶ τὸν Κάϊκον».

Ο ΤΗΛΕΦΟΣ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τεύθραντος τὴν βασι-

1) Περὶ τῆς διατάξεως καὶ σημασίας τοῦ Τηλεφείου διαζώματος
ἐπραγματεύθη ὁ γερμανὸς ἀρχαιολόγος Sshrader, ἐν τῷ Δελτίῳ
τοῦ Αὐτοκρ. Γερμαν. ἀρχαιολ. Ἰνστιτούτου καὶ ἐν γένει περὶ τῆς
φοσφόρου τοῦ Βωμοῦ δ' H. Winnefeld ἐν ἰδιαιτέρῳ τόμῳ (1910).

λείαν αὐτοῦ ἀνέλαβεν ὁ Τήλεφος. Οὗτος, λέγεται, ὅτι ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ πατρὸς του Ἀργιόπην. Αὕτη, χωρὶς νὰ ἀποκτήσῃ τέκνα, ἀπέθανεν, ὁ δὲ Τήλεφος ἐνυμφεύθη ἐκ δευτέρου καὶ ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα ἢ ἀδελφήν τοῦ Πριάμου Ἀστυόχην. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἐγεννήθη ὁ Εὐρύπυλος ὁ καὶ διάδοχος τοῦ Τηλέφου.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας του, ὁ Τήλεφος διεξήγαγε καὶ διαφόρους πολέμους, οὐχὶ κατακτητικούς ἀλλὰ μᾶλλον ἀμυντικούς κατὰ τῶν ἐξ Ἑλλάδος ἐπιδρομέων. Λέγεται ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐκστρατεύοντες κατὰ τῆς Τροίας, πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, χάριν λεηλασιῶν, ἦλθον εἰς τὰ παράλια τοῦ βασιλείου τοῦ Τηλέφου, ὅποτε οὗτος ἠναγκάσθη νὰ ἀντεπεξέλθῃ καὶ νὰ συνάψῃ μάχην παρὰ τὸν Κάϊκον ποταμόν. Κατὰ ταύτην διεσκόρπισε τοὺς ἐχθρούς, ἐφόνευσε τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν Πολυνείκους Θέσανδρον καὶ κατόπιν ἐφορμήσας κατὰ τοῦ Ἀχιλλέως, ἐπληγώθη ὑπ' αὐτοῦ σοβαρῶς. Ὁ Τήλεφος κατόπιν χρησιμοῦ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, ἀπῆλθεν εἰς Ἄργος ὅπου ἐθεραπεύθη δι' ἐπιθέσεως ἐπὶ τοῦ τραύματός του ὀλίγης σκωρίας ἐκ τοῦ δόρατος τοῦ Ἀχιλλέως.

Τὰ τῆς μάχης ταύτης μανθάνομεν καὶ ἐκ τοῦ Τηλεφείου διαζώματος τοῦ μεγάλου Βωμοῦ τοῦ Διός. Οὕτω πληροφορούμεθα:

1) διαφόρους σκηνάς τῆς παρὰ τὸν Κάϊκον ποταμόν μάχης, 2) τὸν τραυματισμὸν τοῦ Τηλέφου ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως, 3) τὴν φυγὴν τῶν Ἀργείων εἰς τὰς ναῦς, 4) τὴν ἀποδίβασιν τοῦ Τηλέφου ἐν Ἄργει, 5) τὸν χαιρετισμὸν τοῦ Τηλέφου πρὸς τοὺς Ἀργεῖους, 6) τὴν τοῦ Τηλέφου πρὸς

τοὺς Ἀργεῖους ἡγεμόνας ὑπὲρ θεραπείας δέησιν, 7) τὴν πρὸ τοῦ βωμοῦ στάσιν τοῦ Τηλέφου μετὰ τοῦ μικροῦ Ὀρέστου, 8) τὴν ἴδρυσιν θρησκευτικοῦ θεσμοῦ ἐν Περγάμῳ καὶ 9) τὸν Τήλεφον ἐπὶ τῆς κλίνης ἐπιθανάτιον. Ποῦ ὅμως ἀπέθανεν καὶ ἐκηδεύθη ὁ Τήλεφος; Ἐν Ἀρκαδίᾳ ἢ ἐν Τευθρανίᾳ δὲν γνωρίζομεν.

Ο ΕΥΡΥΠΥΛΟΣ

Ἀναλαβὼν οὗτος τὴν βασιλείαν τοῦ πατρὸς του ἀνεδείχθη ἀντάξιός αὐτοῦ διὸ καὶ ὁ Ὅμηρος ἀποκαλεῖ αὐτὸν «ἥρωα».

Οὗτος περιελθὼν εἰς πόλεμον μετὰ τῶν γειτόνων του λαῶν, κατώρθωσε νὰ καθυποτάξῃ καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν Κητεῖους.

Τίς ὁ πανάρχαιος οὗτος λαὸς τῶν Κητείων καὶ ποῦ ἀκριβῶς κατῴκει; Δυστυχῶς δὲν γνωρίζομεν. Πάντως ὅμως πρὸς Β. τῆς Περγαμηνῆς χώρας καὶ ἴσως κατήγετο ἐκ τῶν παναρχαίων ἐπίσης λαῶν ἢ τῶν Κιλίκων, ἢ τῶν Μυσῶν ἢ τῶν Λελέγων ἢ καὶ αὐτῶν τῶν Τρώων. (1)

Καὶ ὁ Ὅμηρος οὐδὲν λέγει περιπλέον καὶ σαφὲς ἐκτὸς τῆς λέξεως μόνον Κήτριοι (Ὀδ. Λ. 521). Ἀλλ' οὔτε καὶ ὁ Στράβων γνωρίζει τι «οὔτε γὰρ τοὺς Κητεῖους ἴσμεν οὔστινας δέξασθαι δεῖ» (ιγ' 1,69).

Ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης, ὑπάρχει ποταμός τις ὅστις διέρχεται καὶ διὰ τῆς πόλεως Περγάμου καὶ ὀνομάζεται Κήτειος μέχρι σήμερον.

Κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ὁ Εὐρύπυλος προσήλθεν ἐπικούρος εἰς τὸν Πρίαμον κατὰ προτρο-

(1) Κατὰ τὴν ἱστορίαν Ν. Ράλλη φαίνεται ὅτι ὁ λαὸς οὗτος ὠνομάσθησαν Κήτριοι ἐκ τῆς Κητοῦς θυγατρὸς τοῦ Πόντου καὶ τῆς Γῆς.

πὴν τῆς μητρός του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ τὸ κράτος τοῦτο ὑπέστη ἐπιθέσεις καὶ λεηλασίας. Τὴν μεγαλειτέραν τοιαύτην ὑπέστη ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως ὅτε οὗτος ἐξεπόρθησεν εἰς τὴν περὶ τὴν Τροίαν χώραν, δώδεκα μὲν πόλεις διὰ θαλάσσης, ἔνδεκα δὲ διὰ ξηρᾶς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο «καὶ ἡ τοῦ Εὐρύπυλου τοῦ Τηλέφου παιδός», ὡς τοῦτο λέγει καὶ ὁ ἴδιος πρὸς τὸν Ὀδυσσεῆα «τάων ἐκ πασέων κειμήλια πολλὰ καὶ ἐσθλὰ ἐξελόμην» (Ἰλ. Ι 330-1).

Ὁ Εὐρύπυλος κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ἐφρονεύθη ὑπὸ τοῦ Νεοπτολέμου ὡς ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος «ἀλλ' οἷον τὸν Τηλεφίδην κατενήρατο χαλκῷ ἦρω Εὐρύπυλον, πολλοὶ δ' ἄμφ' αὐτὸν ἐταῖροι Κήτειοι κτείνοντο γυναίων εἵνεκα δώρων» (Ὀδ. Λ. 519-521).

Ὁ Εὐρύπυλος διεκρίνετο ὅχι μόνον ὡς καλὸς ἡγεμὼν καὶ ἀνδρεῖος, ἀλλὰ καὶ ὡς ὠραιότατος ἀνὴρ μετὰ τὸν υἱὸν τῆς Ἡοῦς τὸν Μέμνονα.

Τοῦτον διεδέχθη ἴσως ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γρυῖνος, περὶ τοῦ ὁποίου οὐδὲν περιπλέον γνωρίζομεν.

Κατόπιν τούτου ὅχι μόνον ἄλλον ἡγεμόνα γνωρίζομεν, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῶν ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Μ. Ασίας Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, αἱ ὁποῖαι συνέβησαν μετὰ τὰ Τρωϊκά, οὐδὲν θετικὸν γνωρίζομεν.

Φαίνεται ὅμως ὅτι θὰ ὑφίστατο ὡς κράτος ἀνεξάρτητον δεσπότην ἐφ' ὅλης τῆς παρακείμενης χώρας.

Ἡμῖν περὶ αἰῶνα μετὰ τὰ τρωϊκὰ γνωρίζομεν ὡς ἡγεμόνα τὸν Ἀρεῖον.

Τὶς ὅμως οὗτος; Ἀγνοοῦμεν.

Τοῦτο μόνον γνωρίζομεν ὅτι οὗτος ἐφρονεύθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Νεοπτολέμου Περγάμου ὡς τοῦ-

το ἀναφέρει καὶ ὁ Παυσανίας «Πέργαμος δὲ δι-
αβὰς εἰς τὴν Ἀσίαν Ἄρειον δυναστεύοντα ἐν τῇ
Τευθρανίᾳ κτείνει μονομαχήσαντα οἱ περὶ τῆς ἀρ-
χῆς».

Μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο τὴν ἡγεμονίαν ἀναλαμ-
βάνει ὁ Πέργαμος, περὶ τοῦ ὁποίου κατωτέρω.
Ἐκτοτε οὐδένα ἄλλον γνωρίζομεν.

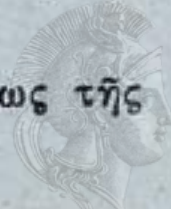
Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἥτοι 80 περίπου ἔτη
μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, ἐπὶ τῆς χώρας ταύ-
της μετώκησαν οἱ Αἰολεῖς, οἱ ὅποιοι ὄχι μόνον
ἴδρυσαν καὶ ἄλλας πόλεις ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ καὶ
πολὺ πλησίον τῆς πρωτευούσης, ἀλλὰ θὰ συνετέ-
λεσαν ἴσως καὶ εἰς τὴν κατάργησιν τοῦ Κράτους
τούτου.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ἱστορία τοῦ Κράτους
τούτου, μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως ἀπάσης τῆς
Μ. Ἀσίας ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἥτις ἦτο ἐ-
ποχὴ πολυκύμαντος καὶ πολυτάραχος, εἶναι λίαν
σκοτεινὴ.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 8ου π. Χ. αἰῶνος ἡ Τευθρα-
νία ὑπετάγη εἰς τὸν Βασιλέα τοῦ Λυδικοῦ Κρά-
τους Γύγην. Κατόπιν τούτου εἰς τοὺς βασιλεῖς
τῶν Περσῶν, ἥτις ἀργότερον ἐγένετο ἰδιαιτέρα
σατραπεία, φόρου ὑποτελής, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν
Δημαρατιδῶν. (1)

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος, ὡς διοικη-
τὴν τῆς Τευθρανίας γνωρίζομεν τὸν Προκλῆν
«Προκλῆς ὁ Τευθρανίας ἄρχων, γεγονὸς ἀπὸ Δη-
μαράτου τοῦ Λάκωνος» (Ξενοφ. Κύρου Ἀνάβασις
βιβλ. Βον 1, 3.) καὶ τὸν Εὐρυσθένην ὅστις ἦτο
ἡγεμὼν καὶ τοῦ Περγάμου (Ξεν. Ἑλλην. ΙΙΙ, 6).

(1) Οἱ Δημαρατίδαι ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ ἐξορίστου βασιλέως τῆς
Σπάρτης Δημαράτου

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Μ. Ἀσίας ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἡ Τευθρανία συμπεριελήφθη εἰς τὸ ἰδρυθὲν νέον Ἑλλην. κράτος τῆς Περγάμου.

Β^{ον}

ΚΑΙ ἤδη μετὰ τὰς ἀνωτέρω πενιχρὰς γραμμάς, θὰ πραγματευθῶμεν καὶ ὀλίγα περὶ τῆς πρωτεύουσας τοῦ Κράτους τούτου, τῆς Τευθρανίας (οὗτω ὠνομάζετο καὶ ἡ πρωτεύουσα αὐτοῦ).

Αὕτη ἔκειτο πρὸς Ν. τῆς Περγάμου καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν πόλεων Ἐλαίας, Πιτάνης, Ἀταρνέως καὶ Περγάμου «διέχουσα οὐδεμιᾶς αὐτῶν ὑπὲρ ἑβδομήκοντα σταδίου ἐντὸς τοῦ Καΐκου (Στρ.ιβ'. 1, 62).

Ποῦ ἀκριβῶς ἔκειτο αὕτη;

Μέχρι τοῦ 1908 ἐνομιζέτο ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, ὡς ἀπεδείχθη τότε καὶ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Conze.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ταύτης κατὰ τὸ 1607 ὁ P. Friedlander καὶ ὁ H. Pringheim, ἐπεχείρησαν ἀνασκαφὰς καὶ ἀνεκάλυψαν δύο εἰδῶν τεῖχοι, πολυγωνικὰ καὶ ἰσόδομα, τὸ ἓν ὑπὲρ τὸ ἄλλο.

Προσέτι ἀνεκάλυψαν καὶ διάφορα ἀγγεῖα.

Τὰ τεῖχη ταῦτα τὰ ὅποια ἀνήκουσιν εἰς δύο διαφόρους ἐποχὰς δὲν εἶνε δυνατόν, κατὰ τὸν καθηγητὴν κ. Δαῖρπφελδ, νὰ εἶναι ἀρχαιότερα τῶν οἰκοδομημάτων τῆς Περγάμου.

Ὡστεπρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ προῖστορικὴ αὕτη πόλις ἡ Τευθρανία δέον νὰ εἶνε ἐκτισμένη ἐπὶ ἄλλου μέρους καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ.

Ἀλλὰ ποῖον τὸ μέρος τοῦτο, τὸ ὅποιον πρέπει νὰ εἶναι εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην;

Ὁ κ. Δαῖρπφελδ, ὁ βαθὺς μελετητὴς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων τῶν ἐνασχολουμένων ἰδίως εἰς γεωγραφικὰς καὶ τοπογραφικὰς περιγραφάς, τοποθετεῖ τὴν πρωτεύουσάν ἐπὶ τοῦ ἐκεῖ πλησίον χαμηλοῦ καὶ μονήρους γηλόφου Μπαξέ-τεπέ ὀνομαζομένου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὐρίσκονται καὶ θρύμματα προϊστορικῶν ἀγγείων. Ὁ κ. Δαῖρπφελδ μετὰ τοῦ ἀρχαιολόγου κ. H. Herding καὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. P. Schazmann κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1908 ἐπεχείρησε μικρὰς ἀνασκαφὰς καὶ εἰς ἕτερον γήλοφον ἐπὶ τοῦ ὁποίου τώρα ὑπάρχει ἀνεμόμυλος. Αἱ ἀνασκαφαὶ αὗται ἔφερον εἰς φῶς τείχους ἐκτισμένους ἐκ μικρῶν λίθων καὶ πολλὰ τεμάχια μονοχρώμων προϊστορικῶν ἀγγείων. Πλεῖστα τῶν τεμαχίων τούτων κατετέθησαν εἰς τὸ ἐπιτόπιον μουσεῖον τῆς Περγάμου. Ὡς ἐκ τῶν σπουδαίων τούτων ἀνακαλύψεων ὁ κ. Δαῖρπφελδ καθορίζει ὅτι ἡ προϊστορικὴ πόλις Τευθρανία ἐπεξετείνετο καὶ ὑπεράνω τοῦ ὅλου ἐπιπέδου τοῦ προσηρημένου πρὸς νότον τοῦ Μπαξέ-τεπέ.

Ἄλλ' ἤδη γεννᾶται τὸ ζήτημα:

Διατὶ νὰ ὑπάρχουν δύο πόλεις ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα Τευθρανία εἰς δύο διάφορα μέρη καὶ πολὺ πλησίον ἀλλήλων; Τὸ τοιοῦτον ὁ κ. Δαῖρπφελδ ἐξηγεῖ οὕτω πῶς.

Ὡς ἐκ τῶν πλημμυρῶν, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην, ἐπήρχοντο ἐρημώσεις, αἱ ὁποῖαι κατέστησαν ἀδύνατον τὴν ζωὴν ἐπὶ τῶν χαμηλῶν τούτων γηλόφων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπεξετείνετο ἡ προϊστορικὴ πόλις Τευθρανία.

Οὕτω οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἵδρυσαν ἐπὶ τοῦ ἐγγὺς ὑψηλοῦ λόφου τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἐτέ-

ραν πόλιν μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα, ἥτις ὑφίστατο καὶ ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς Περγάμου.

ΤΟ ΠΕΡΓΑΜΟΝ

Ὁ Πέργαμος. Ἰδρυσις τῆς πόλεως Περγάμου. Ἐποχὴ
Ξενοφώντος.

Α^{ον}

Πρὸ τῶν τριῶν μεγάλων Ἐθνικῶν ρευμάτων τῆς Ἑλλ. φυλῆς πρὸς τὴν Μ. Ἀσίαν ἦτοι τῶν Δωριέων, τῶν Αἰολέων καὶ τῶν Ἰώνων, ἐγένοντο μικραὶ καὶ μεμονωμέναι τινὲς Ἑλλ. ἀποικίαι εἰς διάφορα μέρη τῆς Μ. Ἀσίας. Μία τοιαύτη ἦτο καὶ ἡ τοῦ ἥρωος ΠΕΡΓΑΜΟΥ, κατὰ τὸ 1140—1130 π. Χρ.

Ὁ Πέργαμος ἦτο εἷς ἐκ τῶν τεσσάρων υἱῶν τοῦ Νεοπτολέμου (1) καὶ τῆς ἄλλοτε συζύγου τοῦ Ἐκτωρος Ἀνδρομάχης ἦτοι ἑγγονος τοῦ Ἀχιλλέως. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, ποῖος γνωρίζει ἔνεκα τίνων ἀφορμῶν ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἡπειρον καὶ μετὰ τινων ὀπαδῶν τοῦ Ἡπειρωτῶν νὰ φθάσῃ εἰς τὰ παράλια τῆς Τευθρανίας. Ἐκεῖ ἀφοῦ συνηντήθη μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς χώρας ταύτης Ἀρείου ἐμονομάχησε «περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆ πόλει». Κατὰ τὴν μονομαχίαν ταύτην ὁ Πέργαμος ἐφόνευσε τὸν Ἀρειον, κατέλαβε τὴν ἀρχὴν καὶ ἔκτισεν εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης ταύτης ἰδίαν πόλιν ἐπὶ μιᾷς ὑψηλῆς διακλαδώσεως τοῦ ὄρους Πηνδάσου (Μαδὰρὰ-δὰγ), τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν ΠΕΡΓΑΜΟΝ.

Καὶ νομίσματα ἐκ τῶν πολλῶν τοιούτων εὔρε-

(1) Ὁ Νεοπτόλεμος ἦτο βασιλεὺς τῆς Ἡπείρου.

θέντων, φέρουσι τὴν κεφαλὴν τοῦ Περγάμου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «Πέργαμος κτίστης».

Παράδοσις τις λέγει ὅτι τὸ Πέργαμον ἀπω-
κίσθη ἐξ Ἐπιδαύρου, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἀσκλη-
πιοῦ.

Τὸ βεβαιότερον πάντων εἶνε ὅτι ἡ προϊστορικὴ
Πέργαμος εἶναι κτίσμα τοῦ Περγάμου καὶ
Ἡπειρωτῶν ἀποικία.

Μετὰ τὸν Πέργαμον καὶ τὴν ἐδραιώσιν τῆς
πόλεως ταύτης, ἥτις ἔμελλεν εἰς χρόνους ὑστέρους
νὰ ἀποβῇ ἐν τῶν πλέον πεπολιτισμένων Ἑλληνι-
κῶν κέντρων, ρέουσιν ὁ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου,
αἰῶνες διηνεκοῦς πολέμου καὶ μάχης, αἰῶνες πο-
λυκύμαντοι, πάντοτε ὑπὲρ Ἑθνικῆς ἀνυψώσεως
καὶ ἐπικρατήσεως, ὑπὲρ ἐδραιώσεως τοῦ Ἑλληνι-
κοῦ πολιτισμοῦ, μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀτταλιδῶν.

Καὶ τὸ Πέργαμον ὅπως καὶ ἡ Τευθρανία ὑπέ-
στη τὰ δεινὰ ἐκεῖνα τῶν μακροχρονίων πολέμων,
περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἔχομεν νὰ μεταδώσωμεν
σαφεῖς καὶ ἀκριβεῖς πληροφορίας, καθότι καὶ ἡ
ἱστορία δὲν κάμνει ἰδιαιτέραν μνησίαν αὐτῶν.

Ἡ Πέργαμος μεθ' ὅλης τῆς περιοχῆς της ἀπὸ
τοῦ 8ου π. Χ. αἰῶνος ἦτο ὑποτεταγμένη εἰς τὸν
Βασιλέα τοῦ Λυδικοῦ κράτους Γύγην. Κατόπιν
τούτου περιῆλθεν εἰς τοὺς Πέρσας. Ὁ Ξέρξης
προσέφερεν αὐτὴν ὡς δῶρον εἰς τὸν ἐξ Ἐρετρεί-
ας τῆς Εὐβοίας ἐξόριστον ἡγεμόνα Γόγγυλον,
διὰ τὰς πρὸς τὸν βασιλέα τοῦτον ὑπηρεσίας του.
(480 π. Χ.)

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γόγγυλου τὴν ἡγεμο-
νίαν ἀνέλαβεν ὁ Εὐρυσθένης (Ξενοφ. Ἑλλ.
III, 6).

Κατόπιν τούτου ἡ Πέργαμος συμπεριελήφθη

εἰς τὴν μεγάλην σατραπείαν Κύρου τοῦ Νεωτέρου. Ὅτε οὗτος ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξου, τοῦτον δυνώδευσε καὶ Ἑλληνικὸς στρατὸς μετὰ τοῦ Ξενοφῶντος. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ἐφρονεύθη ὁ Κύρος μετὰ τῶν Ἑλλήνων στρατηγῶν ὑπὸ τοῦ Τισσαφέρνους, ὅστις καὶ παρέλαβεν ὡς ἀμοιβὴν τὴν σατραπείαν τοῦ Κύρου. Τὴν στρατηγίαν τότε τοῦ ἐναπομείναντος Ἑλλ. στρατοῦ ἀναλαμβάνει ὁ Ξενοφῶν, ὅστις καὶ ὠδήγησεν αὐτὸν περὶ τὸ 399 π. Χ. μέχρι τῆς Περγάμου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἔφθασεν ἐξ Ἑλλησπόντου ὁ Σπαρτιάτης καὶ στρατηγὸς Θίβρων, ὅστις παραλαβὼν τὸ στράτευμα τοῦ Ξενοφῶντος ἤρχισε τὸν κατὰ τοῦ Τισσαφέρνους πόλεμον καὶ κυριεύει τὰς πλείστας τῶν πόλεων τῆς περιοχῆς ταύτης, τὴν δὲ «Πέργαμον ἐκοῦσαν προσέλαβε καὶ Τευθρανίαν καὶ Ἀλίσαρνα, ὧν Εὐρυσθένης τε καὶ Προκλῆς ἤρχον οἱ ἀπὸ Δημαράτου τοῦ Λακεδαιμονίου».

Καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τοῦ Ξενοφῶντος ἡ Πέργαμος ὑπέστη ἀνυπολόγιστα δεινά. Ἡ πεδιάς αὐτῆς ἦτο τὸ κέντρον τῶν Ἑλληνικῶν κατὰ τῶν Περσῶν δυνάμεων, ἡ δὲ Πέργαμος ὡς πόλις συνκεντρώσεως τῶν Ἑλλήνων δυναστῶν τῶν ἐν τῇ πεδιάδι πόλεων.

ΤΟ ΠΕΡΓΑΜΗΝΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Ἡ ἰδρυσις καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτοῦ.—Αἱ σπουδαιότεραι μάχαι καὶ ναυμαχίαι τῶν βασιλέων αὐτῆς.—Ἡ ἀκμὴ τοῦ Περγαμηνοῦ Κράτους.—Τὰ γράμματα, αἱ τέχναι καὶ τὸ ἐμπόριον.

Α. 27

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἡ με-

γάλη αὐτοῦ Ἑλληνικὴ Αὐτοκρατορία διηρέθη, ὥς γνωστόν, εἰς διάφορα μικρὰ κράτη. Ἐν τῶν τοιούτων τὸ καὶ σημαντικώτερον, εἶναι τὸ τῆς Περγᾶμου.

Ἡ Πέργαμος κατὰ τὴν διαίρεσιν ταύτην τῶν στρατηγῶν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου προσηρτήθη εἰς τὸ Θρακικὸν κράτος τοῦ Λυσιμάχου. Οὗτος τὸ ὀχυρὸν φρούριον αὐτῆς κατέστησε «γαζοφυλάκιον». Τὴν δὲ φύλαξιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ χρήματος ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Φιλέταιρον.

Κατὰ τοὺς ταραχώδεις ἐκείνους χρόνους τῶν ἀλληλοσπαραγμῶν τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὁ Φιλέταιρος «πολιτευόμενος δι' ὑποσχέσεων καὶ τῆς ἄλλης θεραπείας αἰεὶ πρὸς τὸν ἰσχύοντα» (Στραβ. ιγ', 4, 1.) κατώρθωσεν ὅχι μόνον νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀρχὴν καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ σύνορα τῆς χώρας του, ἀλλὰ καὶ νὰ καταστῇ ἀνεξάρτητος ἐπὶ 20 ἔτη δηλ. μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος περὶ τὸ 263 π. Χ.

Τὸν Φιλέταιρον διεδέχθη ὁ ἐξ ἀδελφοῦ ἀνειψιὸς αὐτοῦ Εὐμένης ὁ Α'. ὅστις ἐβασίλευσεν 22 ἔτη ἀπὸ τὸ 263—241 π. Χ. Ἀπὸ τοῦ ἡγεμόνος τούτου τὸ μικρὸν τοῦτο κράτος ἤρχιζε νὰ ἀκμάζῃ, ἡ δὲ ἰσχὺς του ἀναπτυσσομένη νὰ γίνηται τὸ φόβητρον τῶν πέριξ κρατῶν αὐτοῦ.

Εὐμένην τὸν Αὐν διεδέχθη ὁ ἐξ ἀδελφου αὐτοῦ Ἀτταλος ὁ Αὐς ὅστις «καὶ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς πρῶτος νικήσας Γαλάτας μάχῃ μεγάλη» (Στρ. ιγ'. 4, 2) περὶ τὸ 230 π. Χ. Ἐβασίλευσεν 44 ἔτη ἀπὸ τὸ 241—197 π. Χ.

Ἀτταλον τὸν Αὐν διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εὐμένης ὁ Β', ὅστις σπουδαίως ἐπεξέτεινε τὸ

κράτος του, τὸ ὁποῖον «πρότερον δι' ἣν τὰ περὶ Πέργαμον οὐ πολλὰ χωρία μέχρι τῆς θαλάττης τῆς κατὰ τὸν Ἐλαίτην κόλπον καὶ τὸν Ἀδριαμυτηνὸν» (Στραβ. ιγ'. 4, 2.) Ἐβασίλευσεν 49 ἔτη ἀπὸ τὸ 197—159 π. Χ.

Εὐμένην τὸν Βον διεδέχθη ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀτταλὸς ὁ Βος, ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ του Ἀττάλλου. Καὶ Ἀτταλὸς ὁ Βος ἐφάνη καθόλα ἀντάξιος τῶν προκατόχων του. Ἐβασίλευσεν 21 ἔτη ἀπὸ τὸ 159—138.

Ἀτταλὸν τὸν Βον διεδέχθη ὁ ἐνηλικιωθεὶς υἱὸς Εὐμένους τοῦ Βου, Ἀτταλὸς ὁ Γος, ὅστις ὑπῆρξε καθ' ὅλα ἀνάξιος τῶν προκατόχων του. Ἐβασίλευσεν μόνον 5 ἔτη ἀπὸ τὸ 138—133 π. Χ. ὁπότε καὶ ἀπέθανεν ἀφήσας κληρονόμον τοῦ θρόνου διὰ διαθήκης τὴν Ρώμην.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Ἀττάλλου τοῦ Γου, ἄρχεται ἡ παρακμὴ καὶ κατάρσις τοῦ μεγάλου Περγαμηνοῦ Ἑλλ. Κράτους, τὸ ὁποῖον καίτοι ὑπῆρξε βραχύβιον, ἀριθμοῦν 150 ἐτῶν ζωὴν, ἐν τεύτοις ἔδρασαν ἀξιοθαυμάστως πολιτικῶς, στρατιωτικῶς καὶ πνευματικῶς, καταλιπὼν μέχρις ἡμῶν ἀνεξίτηλα ἔχνη ὅχι μόνον τοῦ εὐκλεοῦς Ἑλλ. πολιτισμοῦ τῶν χρόνων ἐκείνων, ὅχι μόνον τῆς πνευματικῆς ὑπεροχῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος αὐτοῦ.

Μετὰ τὸν θάνατον Ἀττάλλου τοῦ Γου ὁ Ἀριστόνικος, νόθος υἱὸς Εὐμένους τοῦ Βου «ἀντιποιοῦμενος» τοῦ Περγαμηνοῦ θρόνου ὡς «δοκῶν τοῦ γένους εἶναι τοῦ τῶν βασιλέων καὶ διανοούμενος εἰς ἑαυτὸν ποιῆσθαι τὴν ἀρχήν» (Στρ. ιδ'. 1, 38) ἐξήγειρε τοὺς κατοίκους καὶ ἐκήρυξε τὸν κατὰ τῶν Ρωμαίων πόλεμον. Πολεμῶν ἐπὶ

τρία κατὰ συνέχειαν ἔτη μετὰ θαυμαστῆς ἀνδρείας καὶ ἐγκαρτερήσεως κατὰ τῆς ρωμαϊκῆς ἀπληστίας, ἐνικήθη καὶ ἀφοῦ συνελήφθη ἀπήχθη εἰς Ρώμην ὅπου ἐστραγγαλίσθη ὡς προασπιστὴς τῶν Ἑθνικῶν δικαίων τῆς πατρίδος του.

Καὶ οὕτω καταληφθὲν τὸ Περγαμηνὸν κράτος ὑπὸ τῶν ρωμαίων καὶ καταλυθὲν, κατέστη Ρωμαϊκὴ ἐπαρχία, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν ΑΣΙΑΝ «οἱ δὲ ἐπαρχίαν ἀπέδειξαν τὴν χώραν Ἀσίαν προσαγορεύσαντες ὁμώνυμον τῇ Ἠπείρῳ» (Στραβ. ιγ'. 4, 2).

Ἡ προᾶξις αὕτη τοῦ σφετερισμοῦ ξένων χωρῶν καὶ ἡ κατάργησις ἰδίως κρατῶν πεπολιτισμένου καὶ ἡ ὑποδούλωσις λαῶν ἱστορικῶν, οἷος ὁ τοῦ Περγαμηνοῦ κράτους, ἀποδεικνύεται ἀναμφισβήτητως ἐπονείδιστος καὶ βάρβαρος.

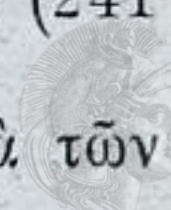
Ἀλλὰ μήπως ἡ αὕτη πολιτικὴ δὲν ἐπικρατεῖ καὶ τώρα εἰς τοὺς ἀπογόνους τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων;

Β'

ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ τοῦ Περγαμηνοῦ κράτους διεξήγαγον διαφόρους πολέμους καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλλασσαν κατὰ τῶν πέριξ κρατῶν. Ἐκ τῶν πολέμων τούτων ἀναφέρομεν τοὺς σπουδαιότερους.

Πόλεμοι Εὐμένους τοῦ Αου. 1) Κατὰ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Αου καὶ Σωτήρος ἐπικαλουμένου. Παρὰ τὰς Σάρδεις (262 π. Χ.) 2) Κατὰ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἰέρακος υἱοῦ Σελεύκου Βου τοῦ Καλλίνικου (242 π. Χ.) 3) Κατὰ τῶν Γαλατῶν (241 π. Χ.)

Πόλεμοι Ἀττάλου τοῦ Αου. 1) Κατὰ τῶν

ΑΘΗΝΑΝ

Γαλατῶν, νικήσας αὐτοὺς εἰς διαφόρους μάχας. «Βασιλεὺς ᾿Ατταλος νικήσας μάχῃ Τολιστοβογίους Γαλάτας περὶ πηγὰς Καῖκου ποταμοῦ χαριστήριον ᾿Αθηνᾶ» 229—230 π. Χ. (Ἐπιγραφή). Αἱ μάχαι αὗται ἦσαν σημαντικώταται καὶ ἐπέφερον τότε παγκόσμιον ἐνθουσιασμόν. Τότε ἀκριβῶς ἔλαβεν ὁ ᾿Ατταλος καὶ τὸν τίτλον τοῦ Βασιλέως. 2) Πόλεμοι κατὰ Φιλίππου τοῦ Γου.

Ναυμαχίαι. 1) Παρὰ τὴν νῆσον Λάδην (πλησίον τῆς Μιλήτου) 2) Παρὰ τὴν Χίον.

Συμμαχία ᾿Αττάλου μετὰ τῶν ᾿Αθηναίων. Κατὰ τὸ 200—199 π. Χ. ἐκυρίευσεν ὁ ᾿Ατταλος τὴν ᾿Ανδρον, τὸν ᾿Ωρεὸν καὶ κατέλαβεν ὁλόκληρον τὴν Εὐβοίαν. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ ᾿Ατταλος παρεχέμασεν εἰς Αἶγιναν καὶ Σικεῶνα τῆς Πελοποννήσου.

Πόλεμοι Εὐμένους τοῦ Βου. 1) Κατὰ τοῦ ᾿Αντιόχου τοῦ Γου. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Σέλευκος ὁ Γος ἐληλάτησε τὴν Ἐλαίαν, τὴν Πέργαμον καὶ τὸ ᾿Αδραμύτιον. Ἐν μεγάλῃ μάχῃ παρὰ τὴν Ἐλαίαν ὁ Εὐμένιος ἐνίκησε τὸν Σέλευκον καὶ τὸν ἐξεδίωξεν. 2) Δευτέρα μάχη κατὰ τοῦ ᾿Αντιόχου, παρὰ τὴν Μαγνησίαν (190 π. Χ.)

Πόλεμοι ᾿Αττάλου τοῦ Βου. Οὗτος ἀφοῦ διεξήγαγε διαφόρους ἄλλας ἐπιτυχεῖς μάχας, ἐπολέμησε καὶ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Βιθυνίας Προυσία τοῦ Βου, ὅπου ὁ ᾿Ατταλος ἐνίκηθη (155 π. Χ.), ὁ δὲ Προυσίας εἰσέβαλεν εἰς Πέργαμον. Ὁ Προυσίας ἐν Περγάμῳ ἐδείχθη ἀπανθρωπότατος. Δὲν ἐσεβάσθη οὔτε ὅσιον οὔτε ἱερόν. Πάντα τὰ μνημεῖα καλλιτεχνίας κατέστρεψε καὶ κατὰ τὸν Πολύβιον «Ἄνδρὸς μὲν γὰρ ἔργον οὐδὲν ἐπιτελεσάμενος κατὰ τὰς προσβολάς, ἀγενῶς δὲ καὶ

γυναικοθύμως χειρίσας καὶ τὰ πρὸς θεοὺς καὶ τὰ πρὸς ἀνθρώπους μετήγαγε τὸ στράτευμα πρὸς Ἑλαίαν» καὶ κατόπιν εἰς Θυάτειρα.

Πόλεμοι Ἀριστονίκου. Ὁ ἀντάξιος τῶν Ἀτταλιδῶν κατὰ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὸ φρόνημα Ἀριστόνικος, μετὰ τὸν θάνατον Ἀττάλου τοῦ Γ', ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῆς ρωμαϊκῆς ἀπλειστίας χωρὶς νὰ ὑπολογίσῃ τὸν ὄγκον τῆς Ρώμης. Ὁ Ἀριστόνικος ἀφοῦ ἐκήρυξε τὸν κατ' αὐτῆς τίμιον ἀγῶνα, κατέλαβε πλείστας πόλεις. Μετὰ τὰς ἐπιτυχίας ταύτας πολυάριθμος ρωμαϊκὸς στρατὸς ἐπῆλθε κατὰ τῆς Λεύκης, 132 π. Χ.) ὅπου ὁ Ἀριστόνικος ἐνίκησεν, ἡ δὲ κεφαλὴ τοῦ ρωμαίου στρατηγοῦ Ποπλίου Κράσσου ἐδόθη εἰς τὸν Ἀριστόνικον.

Μάχη παρὰ τὴν Στρατονίκειαν τῆς Καρίας 130 π. Χ. Ὁ Ἀριστόνικος μ' ὅλας τὰς νίκας ταύτας, μ' ὅλον τὸ θάρρος ὅπως συγκρατήσῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Περγαμ. Κράτος, δὲν ἦτο δυνατόν τὸ τοιοῦτον πρὸ τῆς ἰσχυρᾶς κατακτητικῆς ὁρμῆς τῆς Ρώμης. Καὶ κατὰ τὸ 130 π. Χ. ὅτε ὁ Ἀριστόνικος εὕρισκετο εἰς Στρατονίκειαν, ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ ὁ ρωμαῖος Ὑπατος Μάρκος Πεπέρνας μετὰ πολλῶν δυνάμεων καὶ ἐνίκησε τὸν Ἀριστόνικον «κατέλυσε τὸν πόλεμον, ζωγρία λαβὼν τὸν Ἀριστόνικον καὶ ἀναπέμψας εἰς Ρώμην, ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ κατέστρεψε τὸν βίον».

Συνεπεία τῶν νικηφόρων τούτων πολέμων καὶ τῆς διπλωματικῆς ἱκανότητος τῶν Ἀτταλιδῶν, τὸ Περγαμηνὸν Κράτος ἐπεξετάθη ἀπὸ τῆς Θρακικῆς χερσονήσου καὶ τοῦ Βυθυνικοῦ ὅρου τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τῆς Κιλικίας ἤτοι τῶν παραλίων τῶν κειμένων ἀπέναντι τῆς Κύπρου. Ἀκριβῶς δὲ

τὸ Περγαμηνὸν Κράτος περιελάμβανε τοὺς σημερινοὺς νομούς· α) μέρος τοῦ νομοῦ Ἀνδριανούπολεως, β) τὴν διοίκησιν Βίγας ἢ Ἑλλησπόντου, γ) ὁλόκληρον τὸν νομὸν Ἀϊδινίου (ἢ Σμύρνης), δ) τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ νομοῦ Προύσης, ε) μέρος τοῦ νομοῦ Ἰκονίου καὶ στ) τὰς πλείστας νήσους τοῦ Αἰγαίου.

Γον

ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ τοῦ Περγαμηνοῦ κράτους ὄχι μόνον ἐκυβέρνησαν τὸ κράτος τῶν μετὰ θαυμασίας συνέσεως καὶ δικαιοσύνης, ἀλλ' ἐξωράϊζον καὶ ἐξευγένιζον τὰ πάντα. Μετέδιδον εἰς τὸν λαόν των δύναμιν πνεύματος καὶ ιδέας φιλοκάλους, διὸ καὶ ἐτιμήθησαν παρ' αὐτοῦ προσηκόντως καὶ ἀπῆλαυον θείων τιμῶν. Τοιούτων τιμῶν ἀπῆλαυον καὶ παρ' ἄλλων λαῶν ἰδίως τοῦ Ἑλληνικοῦ. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εἰς ἔνδειξιν ὑψίστης τιμῆς ἀνεκήρυξαν καὶ 13ην φυλὴν τὴν Ἀταλλίδα.

Ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον τιμᾷ ὑπερβαλλόντως τοὺς Ἀταλλίδας, ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον κατέστησε θαυμαστὸν καὶ ἀθάνατον τὸ Περγαμηνὸν κράτος, ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ἀνεβίβασε τὴν Πέργαμον μέχρι τῆς 3ης βαθμίδος τῆς παγκοσμίου ἱστορικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς δόξης (1) εἶναι ἡ ἔνθερμος καὶ ζωηροτάτη ὑποστήριξις τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τῆς ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἰδρύθησαν Γυμνάσια καὶ ἀνώτεραι σχολαὶ ὡς φιλοσοφικαί, ἱατρικαί, καλλιτεχνικαί, μουσικαὶ καὶ Ἀ-

(1) Τὴν πρώτην βαθμίδα κατεῖχον αἱ Ἀθῆναι καὶ τὴν δευτέραν ἡ Ρώμη.

καδημίας. Ἐν ἀπὸ τὰ μέγιστα μνημεῖα, διὰ τοῦ ὁποίου ἐδοξάσθη τὸ κοινὸν τῆς Περγάμου εἶναι ἡ σύστασις τῆς περιωνύμου Βιβλιοθήκης καὶ ἡ ἐφεύρεσις τῆς ἐκ δερμάτων Περγαμηνῆς, ἥτις προὔτιμήθη τοῦ Αἰγυπτιακοῦ παπύρου καὶ διὰ τὴν στερεότητα καὶ διὰ τὸν πολὺ προχειρότερον σχηματισμὸν βιβλίων ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις. Συνεπεία τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης ἡ Περγαμηνὴ Βιβλιοθήκη ηὔξήθη εἰς 200 χιλ. τόμους. Κατὰ τὴν περίλαμπρον ταύτην ἐποχὴν ἐν Περγάμῳ ἀνεφάνησαν πλεῖστοι λόγιοι καὶ σοφοί, ἐκ τῶν ὁποίων προχείρως ἀναφέρομεν τὸν ποιητὴν Μουσαῖον, τὸν ρήτορα Ἀπολλόδωρον, τὸν Διονύσιον τὸν Ἀττικὸν ἐπικληθέντα, τὸν γεωγράφον Μένηπον, τὸν ἱστορικὸν Καρύστιον, τὸν ἀκαδημαϊκὸν Ἀγησίνουν τοὺς ἰατροὺς Στράτιον, Στρατόνικον καὶ Ἀπολλώνιον, τὸν ἀνατόμον Σάτυρον, τὸν φαρμακοποιὸν Μέννιον, τὸν φιλόσοφον Ἀθηνόδωρον, διευθυντὴν τῆς βιβλιοθήκης, τὸν ἀρχηγὸν τῆς Περγαμηνῆς Σχολῆς τῶν γραμματικῶν Κράτητα, τὸν γεομέτρην Ἀπολλώνιον καὶ ἄλλους.

Ἡ γλυπτικὴ, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ ἐν γένει καλλιτεχνία ἦτο ἀφαντάστως ἀνεπτυγμένη ἐν Περγάμῳ.

Λέγεται μάλιστα ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν ἤκμασεν ἡ καλλιτεχνικὴ Σχολὴ τῆς Περγάμου καὶ τῆς Ρόδου, ἡ Ἑλλάς ἦτο ἐν παρακμῇ. Τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριον τῆς Περγάμου ἐθεωρεῖτο μεταξὺ τῶν πρώτων. Τὰ ὑπ' αὐτοῦ παραχθέντα πλεῖστα ἔργα ἐκ τῶν ὁποίων οὐκ ὀλίγα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν καὶ τὰ ὁποῖα εὗρίσκονται εἰς τὰ Μουσεία τῆς Περγάμου, τῆς Κων)πόλεως, τῶν Ἀθηνῶν,

τῆς Νεαπόλεως, τῆς Φλωρεντίας, τῆς Ρώμης, τοῦ Λούβρου. τῶν Παρισίων, τοῦ Λονδίνου, τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης καὶ ἰδίως εἰς τὰ πλουσιώτατα μουσεῖα τοῦ Βερολίνου, κινουῖσιν ἀμέριστον τὸν θαυμασμὸν τῶν ἐπισκεπτῶν. Ἡ ἐν Βερολίῳ Γιγαντομαχία, τὸ ἄφθιτον τοῦτο καλλιτεχνικὸν μεγαλουργημα τῆς Περγαμηνῆς Τέχνης, ἡ μεγάλη αὐτὴ καὶ πλήρης συνθέτων εἰκόνων καὶ παραστάσεων ἀνάγλυφος ζωοφόρος τοῦ μεγάλου Βωμοῦ τοῦ Διός, ὁ ἐν Κων)πόλει χαριέστατος εἰς φυσικὴν τέχνην ὁλόχρυσος στέφανος, ἡ χαριεστάτη καὶ μὲ ζωντανὰς γραμμὰς ἀνάγλυφος χορεύτρια καὶ πλεῖστα ἄλλα εἶναι τρανοτάτη ἀπόδειξις τῆς ὑπεροχῆς καὶ ἀναπτύξεως τοῦ Καλλιτεχνικοῦ Ἑργαστηρίου τῆς Περγάμου.

Παῖδιον κρατοῦν περιστερὰν. (Ἐν τῷ Μουσείῳ Περγάμου).

Ἡ Ἀκρόπολις τῆς Περγάμου ἦτο ἐν ἀπέραν-

τον καλλιτεχνικὸν Μουσεῖον. Τὰ ὑπὸ τῶν Ἀτταλιδῶν οἰκοδομηθέντα μνημεῖα διέμεναν κατὰ πάντα τὸν χρόνον τὰ μέγιστα ἀρχιτεκτονικὰ καὶ γλυπτικὰ μεγαλουργήματα καὶ τὸ θαῦμα τῶν κατόπιν αἰώνων.

Ἐπὶ τῶν ἐξόχων τούτων καλλιτεχνικῶν ἔργων εἰργάσθησαν οἱ κράτιστοι τῶν γλυπτῶν καὶ ἀρχιτεκτόνων.

Ἐκ τούτων ἀναφέρομεν τὸν Πυρόμαχον, τὸν περίφημον Ἀλκαμένην, τὸν Καφισόδοτον, τὸν Ἀγήσανδρον, τὸν Πολύδωρον, τὸν Μενεκράτην, τὸν Φιλόμαχον, τὸν Ὀρέστην, τὸν Θεώρητον, τὸν Ἐπίγονον, τὸν Βούπαλον, τὸν Ὀνάταν, τὸν ζωγραφον Πυθαγόραν, τὸν Μελάνιππον, τὸν Νικήταρον, ὅστις κατὰ τὸν ἀρχαιολόγον Φὸν Σάλις ἀποδεικνύεται μέγας Περγαμηνὸς καλλιτέχνης, διότι ἐγνώριζε νὰ μεταδίδῃ ζωὴν καὶ ὠραιότητα εἰς τὰ ἐν πλήρει κινήσει παριστανόμενα ἔργα του καὶ ἄλλους.

Ὁ Φὸν Σάλις ἐν τῇ Περγαμηνῇ καλλιτεχνικῇ Σχολῇ, διέκρινε τὸν λεγόμενον «ρεαλισμόν, ἥτοι τὴν τέχνην ἣτις πάντοτε τείνει εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς φύσεως ἄλλοτε ἡρέμου καὶ ἄλλοτε ζωηροῦς».

Καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν δὲν ὑστέρησε τὸ Περγαμηνὸν Κράτος. Ὡς ἐκ τῆς προαγωγῆς ταύτης κατέστη πλούσιον. Ἡ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἐμπορικὴ κίνησις ἦτο ζωηροτάτη. Μόνον ἐν τῇ ἀκροπόλει ὑπῆρχον δύο Ἀγοραὶ ἢ Ἄνω καὶ ἡ Κάτω, αἱ ὁποῖαι διηροῦντο κατὰ τὰ πωλούμενα εἶδη εἰς δύο διάφορα τμήματα.

Τὰ βιομηχανικὰ ἰδιόρρυθμα προϊόντα τῆς Περγάμου κατέστησαν περιζήτητα εἰς τὸν ἔξω κόσμον.

Αἱ περγαμηναὶ μετάξιναί ἐσθῆτες, αἱ ὀνομαζό-

μεναι Ἀτταλικάι ἦσαν περιζήτητοι ἐν Ρώμῃ καὶ ἐν Ἀθήναις. Διὰ τὰ Περγαμηνὰ ταῦτα βιομηχανικὰ προϊόντα Ἀτταλος ὁ Βος ἵδρυσεν ἐν Ἀθήναις ἰδιαιτέραν Στoάv.

Ἐν Περγάμῳ ὑπῆρχε καὶ δημοσία Τράπεζα, ἣτις ὑφίστατο καὶ ἐπὶ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, τῆς ὁποίας μακροσκελὲς διάταγμα ἀνεκαλύφθη ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ τὸ 1900 (Pergamon 1900—1901 σελ. 78).

Οἱ Ἀτταλίδαι δὲν περιορίσθησαν μόνον εἰς τὰ ἔργα ταῦτα ἀλλ' ἵδρυσαν καὶ πόλεις ὡς τὴν Φιλειταιρίαν, τὴν Ἀπολλωνίαν, τὴν Στρατονείκιαν (παρὰ τὸν Κάϊκον), τὸ Εὐμένειον, τὴν

Γυναικεία μαρμαρίνη προτομή ρωμαϊκῆς τέχνης.
(*Ἐν τῷ Μουσείῳ Περγάμου).

Φιλαδέλφειαν, τὴν Ἀττάλειαν καὶ ἄλλας. Τῶν πόλεων τούτων δύο μόνον ὑπελείφθησαν μέχρις ἡμῶν θυγατέρες τῆς εὐκλεοῦς Περγάμου ἡ

Φιλαδέλφεια καὶ ἡ Ἀττάλλεια καλῶς τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὑφιστάμεναι καὶ μετὰ τὴν θύελλαν τοῦ Νεοτουρκικοῦ διωγμοῦ, ὡς προπύργια τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μικρασίας, μὲ τοὺς διαπρεπεῖς αὐτῶν Μητροπολίτας.

ΕΝ ΓΕΝΕΙ ἡ πνευματικὴ, ἡ καλλιτεχνικὴ καὶ ἡ ἐμπορικὴ ἀνάπτυξις τοῦ Περγαμηνοῦ Κράτους ἦτο σπουδαιοτάτη καὶ ἀνωτέρα τῆς τῶν λοιπῶν τότε κρατῶν. Διὰ τῆς ὑπεροχῆς ταύτης ἡ πρωτεύουσα αὐτοῦ ἡ Πέργαμος κατέστη Μητρόπολις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐν πάσῃ παιδείᾳ καὶ τέχνῃ. Καὶ ἀληθῶς ἡ ἐποχὴ αὕτη τῆς Περγάμου κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνυψώθη εἰς τὴν προεδρείαν ὑπὲρ τὰς ἄλλας Ἑλληνίδας πόλεις, λογίζεται ἡ σπουδαιοτέρα, διὸ καὶ δικαίως αὕτη πρέπει νὰ ὀνομάζεται Χρυσοῦς αἰὼν τῆς Περγάμου.

Ἡ Πέργαμος εἶχε σειρὰν διαφόρων καὶ ποικίλων νομισμάτων χαλκῶν, ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν μὲ διαφόρους καὶ πολλοὺς τύπους, ἅτινα κέκτῃνται σπουδαῖον ἀρχαιολογικὸν ἐνδιαφέρον. Τὰ πλεῖστα σχεδὸν τῆς περιόδου τῶν Ἀταλιδῶν, φέρουσι τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Φιλεταίρου, τὰς κεφαλὰς Ἀθηνᾶς, Ἀσκληπιοῦ, Ἀπόλλωνος καὶ Διμήτρος μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Φιλεταίρου» καὶ μὲ παραστάσεις συμβολικάς.

Ἐπὶ Εὐμένους τοῦ Βου ἐκόπησαν 4) δραχμα μὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἰδίου καὶ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «Βασιλέως Εὐμένους».

Τὸ Περγαμηνὸν Κράτος ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν.—Χριστιανικὴ καὶ Τουρκικὴ ἐποχὴ μέχρι τοῦ 15ου μ. Χ. αἰῶνος.—Ἡ Ἀκρόπολις τῆς Περγάμου.—Αἱ ἀρχαιότητες τῆς πόλεως.

Α^{ον}

“Ὅτε ὀριστικῶς πλέον τὸ Περγαμηνὸν Ἑλληνικὸν Κράτος κατελύθη ὑπὸ τῆς τότε κοσμοκρατείας Ρώμης, μετὰ τοῦ Ὑπάτου Μανίου Ἀκυλλίου ἔφθασαν εἰς Πέργαμον καὶ δέκα ἄλλοι πρεσβευταί, οἱ ὅποιοι ἔθεσαν τὰς βάσεις τῆς διοικήσεως τῆς νέας ταύτης κτήσεως, ἥτις ὡς ἀνεφέραμεν καὶ ἀνωρέτω ἔλαβε «τὸ προσημαντικὸν τοῦ μέλλοντος ὄνομα τῆς Ἀσίας» ὄνομα τὸ ὅποion ἐμπερικλείει τόσας ἀγνὰς ἡμῶν ἐθνικὰς παραδόσεις, τόσα ἐθνικὰ ἡμῶν ιδεώδη καὶ μεγαλεῖα, ἅτινα πρὸς στιγμὴν διακυβεύονται

Τὸ πολίτευμα τῆς ἐπαρχίας ταύτης φαίνεται ὅτι δὲν μετεβλήθη οὐσιωδῶς. Ἐκυβερνᾶτο διὰ δημοτικῆς Ἀρχῆς τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἐνὸς διοικητοῦ, ὅστις ἔφερε τὸν τίτλον ἢ «Στρατηγός» ἢ «Πραίτωρ» ἢ «Ὑπατος» ἢ «Ἀνθύπατος» ἢ «Ἀσιάρχης» ἢ «Γραμματεὺς» ἢ «Γυμνασιάρχης», ὡς ταῦτα μανθάνομεν ἐκ τῶν πολυπληθῶν ἐπιγραφῶν, αἱ ὅποια ἀνεκαλύφθησαν καθ’ ὅλην τὴν πόλιν τῆς Περγάμου.

Ἡ ἐπαρχία αὕτη φαίνεται ὅτι δὲν ἐκυβερνήθη καλῶς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἀρχόντων καὶ κατὰ τὸ 89 π. Χ. ἐπανεστάτησεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Μιθριδάτου τοῦ ΣΤ’ βασιλέως τοῦ Πόντου, ὅστις κατώρθωσεν ἐπὶ 3 ἔτη νὰ εἶναι κύριος καὶ τῆς ἐπαρχίας ταύτης. Ὁ Μιθριδάτης εἰς τὴν Πέργαμον μετέφερε καὶ τὴν ἑδραν του. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διέταξε καὶ ἐσφάγησαν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καθ’ ὅλην τὴν ἐπαρχίαν 80 χιλ. Ρωμαῖοι. Κατὰ

τὸ 85 π. Χ. εὕρισκόμενος ὁ Μιθριδάτης ἐν Περ-
γάμῳ καὶ πολεμῶν κατὰ τοῦ Ρωμαίου στρατη-
γοῦ Γαΐου Φλαβίου Φιμβρία, ἀπεκλείσθη εἰς Πι-
τάνην καὶ ἀφοῦ ἐνικήθη ἠναγκάσθη νὰ συνθηκο-
λογήσῃ καὶ οὕτω ἡ Ἐπαρχία τοῦ Περγαμηνοῦ
Κράτους περιῆλθε καὶ πάλιν εἰς χεῖρας τῶν Ρω-
μαίων ἵνα ἡ «τελευταία αὕτη ἀναλαμπὴ τῆς σβε-
νυμένης ἐστίας τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμά-
των, ἡ τελευταία αὕτη ἀναζωογόνησις τῆς θνη-
σκούσης Ἑλλάδος» καλυφθῇ ὑπὸ βαρυτάτου πέ-
πλου ἴσως διὰ παντός.

Ὑπεδουλώθη λοιπὸν τὸ Περγαμηνὸν Κράτος,
ἔχασε τὴν ἐλευθερίαν του καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν πτέρ-
ναν δεσπότη κατακτητοῦ.

Ὅποια ὅμως δόξα εἰς τὸν Ἑλληνικὸν πολιτι-
σμόν; Ὅποια τιμὴ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα εἰς
τὴν ἐθνικὴν μας αἵγλην;

Ἡ πνευματικὴ ὑπεροχὴ ἦτο τόσον ἐρριζωμένη
εἰς τὸν Περγαμηνὸν λαόν, ὥστε οἱ Ρωμαῖοι ἂν
καὶ νικηταὶ ἐνικήθησαν ὅμως ἠθικῶς καὶ πνευμα-
τικῶς καὶ ἀναγκάζονται νὰ ὑποκύψωσι πρὸ τῆς
κυριαρχίας τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ νὰ ὑ-
ποδουλωθῶσι πνευματικῶς ὑπὸ τῶν ὑποδούλων
των, ὅπως καὶ οἱ τοῦρκοι.

Ἡ Ρωμαϊκὴ σύγκλητος μεταξὺ ἄλλων ἐπιτί-
μων ἀστικῶν τίτλων, τοὺς ὁποίους προσένειμεν
εἰς τὴν Πέργαμον, προσένειμε καὶ τὸν ἐξῆς «ἡ
πρώτη τῆς Ἀσίας Μητροπόλις», ὅστις τυγχάνει
λίαν χαρακτηριστικός.

Καὶ ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς ταύτης κατακτήσεως ἀ-
νεφάνησαν σπουδαῖοι Περγαμηνοὶ λόγιοι καὶ ἐ-
πιστήμονες ὥς ὁ Μιθριδάτης ὁ Μηνόδο-
τος, ὁ ῥήτωρ Ἀπολλόδωρος, ὁ περίφημος

σοφιστῆς Ἀριστοκλῆς, ὁ φιλόσοφος Κράτιππος, ὁπαδὸς τῆς περιπατικῆς σχολῆς, οἱ ἀρχιτέκτονες καὶ μαθηματικοὶ Νίκων, πατὴρ τοῦ Γαληνοῦ καὶ Αἰλησίδοτος ὁ Περᾶος, ὁ ὁδοντοῖατρος Ἀντίπας ὁ κατόπιν ἱερομάρτυς Ἐπίσκοπος Περγάμου, ὁ Γαληνὸς ὁ γίγας τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης, ὁ Ὁρειβάσιος μέγας ἱατρός καὶ φαρμακολόγος, ὅστις εἶναι ὁ πρῶτος καὶ τελευταῖος ἱατρός, ὁ ἀναδειχθεὶς ἐν τῇ καταπτώσει καὶ ληθάργῳ τῆς ἐπιστήμης ὑπὸ τὴν Ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν.

Ἡ Ρωμαϊκὴ αὕτη ἐπαρχία ἐξηκολούθει νὰ διοικεῖται κατὰ τὸ προηγούμενον δημοκρατικὸν Ρωμαϊκὸν σύστημα μέχρι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου.

Ἐκτοτε ἄρχεται ἡ τελεία αὐτῆς παρακμὴ ἕνεκα τῶν πολυταράχων καὶ μαρτυρικῶν ἐκείνων χρόνων ἐξ ἀφορμῆς τῶν θρησκευτικῶν περιπετειῶν τῶν πρώτων χριστιανῶν καὶ ἐθνικῶν.

Βον

Ἡ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ἢ Βυζαντιακὴ ἐποχὴ ἄρχεται κυρίως, ὅτε ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἐξέδωκε τὸ «περὶ ἀνεκτηκότητος διάταγμα», διὰ τοῦ ὁποίου κατεπαύετο ὁ κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμὸς (313 μ. Χ.) μέχρι τῆς καταλήψεως τοῦ πλείστου μέρους τῆς μικρᾶς Ἀσίας ὑπὸ τῶν Σελτζουκιδῶν (1338) καὶ κατόπιν ὁλοκλήρου αὐτῆς ὑπὸ τῶν τούρκων (1392). Περὶ τῶν περιπετειῶν τῆς παρακμῆς τῆς Περγάμου κατὰ τοὺς Χριστιανικοὺς, Σελτζουκικοὺς καὶ Τουρκικοὺς χρόνους δὲν γνωρίζομεν, καθότι οὔτε καὶ τὰ ἀπαιτούμενα μέσα δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν, οὔτε καὶ τὴν πρὸς τοῦτο ἱκα-

νότητα, καθ' ὅτι καὶ αἱ εἰδήσεις εἶναι ἐλλειπεῖς. Τοῦτο μόνον δυνάμεθα μετὰ πεποιθήσεως νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ ἡ Ἀκρόπολις καὶ ἡ πόλις ὅλον ἐν περιορίζοντο ἕως ὅτου ἔπαυσαν νὰ κατοικῶνται κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 15ου μ. Χ. αἰῶνος.

Ὁ Χριστιανισμὸς εἰσῆχθη ἐν Περγάμῳ κατὰ τὸ 60—65 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Ἀντίπα. Ἰωάννης ὁ Θεολόγος ἀφοῦ συνέστησε καὶ τὴν τρίτην Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, ἐχειροτόνησε καὶ τὸν πρῶτον αὐτῆς Ἐπίσκοπον τὸν ἱερὸν Ἀντίπαν, ὅστις ἀπέθανε διὰ μαρτυρικοῦ θανάτου κατὰ τὸν δεύτερον διωγμὸν τῶν χριστιανῶν.

Μετὰ τὸν ἱερὸν Ἀντίπαν, ἀνῆλθον καὶ ἄλλοι διαδοχικῶς εἰς τὸν Ἐπισκοπικὸν Θρόνον τῆς Περγάμου ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν πάντας ὅσους γνωρίζομεν. Οὗτοι εἶναι οἱ ἑξῆς:

Γάϊος, Θεόδοτος, Εὐσέβιος, Δρακόντιος, Βαρλάαμος ἢ κατ' ἄλλους Βαρλάμειος, Φίλιππος, Εὐτρόπιος, Ἰωάννης, Θεόδωρος καὶ Βασίλειος.

Ἡ Ἐπισκοπὴ τῆς Περγάμου διετηρήθη ὡς φαίνεται, μέχρι τοῦ 12ου μ. Χρ. αἰῶνος, ὅποτε προῆχθη εἰς Μητροπόλιν, κατατασσομένη εἰς τὸν 19ον Μητροπολιτικὸν Θρόνον τοῦ Οἰκομενικοῦ Πατριαρχείου.

Ὡς Μητροπολίτας γνωρίζομεν μόνον τοὺς κατωτέρω. Τὸν Μεθόδοτον, τὸν Γεώργιον, περὶ τοῦ ὁποίου γνωρίζομεν ὅτι ἐν ὑποθέσει τοῦ Οἰκουμ. Πατριάρχου Ἀρσενίου μετὰ τοῦ Μητροπολίτου Μυτιλήνης ὑπέγραψεν εἰς τὸ πρωτόκολλον τῆς συνεδριάσεως τελευταῖος (τοῦ Περγάμου Γεωργίου) καὶ τὸν Ἀρσένιον, ὅστις ἤκ-

μασε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 14ου μ. Χ. αἰῶνος.

Ἡ Μητρόπολις τῆς Περγάμου κατηργήθη ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου τοῦ Νείλου ἀκριβῶς τὴν 11 Σεπτεμβρίου 1387, τῇ ἀπαιτήσῃ τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου.

Ἡ Πέργαμος κατελήφθη ὑπὸ τῶν Σελτσουκιδῶν τῷ 1336. Μετὰ 62 δὲ ἐτῶν κατοχὴν κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Βαγιαζίτ τοῦ Κεραυνοῦ ἥτοι κατὰ τὸ 1398. Λέγεται ὅτι ὁ Βαγιαζίτ εὔρε μεγάλην ἀντίστασιν κατὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς πόλεως, διὸ καὶ αὐτηῦπέστη πλείστας καταστροφάς. Τὰς μεγαλειτέρας ὅμως τοιαύτας ἢ μᾶλλον τὴν τελείαν καταστροφὴν αὐτῆς ὑπέστη κατὰ τὸ 1402 ὑπὸ τοῦ Ταμερλάνου, ὅποτε βεβαίως ἐξέλειπε καὶ αὐτὴ ἡ Κοινότης, ἡ ὁποία ἐτάφη ὑπὸ τὰ ἔνδοξα αὐτῆς λείψανα, ἵνα ἀναστηθῇ καὶ πάλιν μετὰ παρέλευσιν πολλῶν δεκάδων ἐτῶν ἀκμαία, σφριγῶσα καὶ μὲ δύναμιν νὰ ἀνυψωθῇ εἰς ἐμπρέπουσαν θέσιν ἀναλόγως τῶν σημερινῶν συνθηκῶν καὶ τοῦ ἀρχαίου ἐνδόξου μεγαλείου αὐτῆς.

Γον

Ἡ ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ τῆς Περγάμου ὑψοῦται ἐν μέσῳ δύο κοιλάδων τῆς τοῦ Σελινουῦντος καὶ τοῦ Κητείου. Τὸ ὄρος ἐπὶ τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ Ἀκρόπολις εἶναι μία διακλάδωσις τοῦ ὄρους Πηνδάσου (Μάδαρα-δὰγ) τὸ ὁποῖον ἔχει σχῆμα «στροβιλοειδὲς εἰς ὀξεῖαν κορυφὴν ἀποληγόν». Τὸ ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ὕψος αὐτοῦ εἶναι 335 μέτρα, ἡ δὲ ἐπιφάνεια αὐτοῦ ἔχει περὶ τὰ 36,000 μετρα. Διαιρεῖται δὲ φυσικῶς αὕτη εἰς 4 κλιμακῆδὸν ἰσοπεδῶματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκτίσθησαν τὰ μνημεῖα τῶν Ἀτταλιδῶν καὶ τὰ τῆς ἐποχῆς τῶν Ρωμαίων.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ταύτης ὁ ἥρως Πέργαμος, ὡς γνωρίζομεν, ἵδρυσεν τὸ ὁμώνυμον φρούριον, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ ἀποβῇ ἓν τῶν πλέον πεπολιτισμένων Ἑλληνικῶν κέντρων. Τὸ φρούριον τοῦ Περγάμου περιῆλθεν, ὡς γνωστόν, εἰς διαφόρους λαοὺς κατὰ διαφόρους ἐποχάς, μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀτταλιδῶν, ὅποτε πλέον ἄρχεται νέα ζωή, νέα περίοδος, ὅλως διάφορος τῶν προηγουμένων, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ τῆς Ἀκροπόλεως πλέον, ἥτις κατέστη, χάρις τῶν μεγαλοῖδεατῶν Ἀτταλιδῶν, ὁ πυρὴν τῆς πόλεως, ἡ καθ' ἑαυτοῦ πρωτεύουσα τοῦ Περγαμηνοῦ Ἑλλ. Κράτους, τὸ ἱερὸν Τέμενος τῆς λατρείας καὶ θεῶν καὶ ἐπιστημῶν, διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ιδρύσεως καλλιμαρμάρων καὶ περιλάμπρων μνημείων.

ΚΑΙ ἐπὶ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων ἡ Ἀκρόπολις διετήρησεν τὴν προτέραν αὐτῆς λαμπρότητα. Ἐπὶ τῶν χρόνων μάλιστα τούτων ἐπῆλθον πολλαὶ μεταβολαί, κατέστη πλουσιωτέρα καὶ θαυμασιωτέρα διὰ τῆς ιδρύσεως καὶ ἄλλων μνημείων.

ΕΠΙ τῶν βυζαντινῶν χρόνων οὐδὲν τὸ ἀξιοσημείωτον ἔχομεν νὰ ἀναφέρωμεν, παρὰ μόνον παραμορφώσεις καὶ καταστροφάς. Μετὰ τὸν 5ον μ. Χ. αἰῶνα ἱδρύθησαν πολλαὶ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι. Περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ 10ου μ. Χ. αἰῶνος ἐπὶ τῆς κορυφῆς, πρὸς τὸ μέρος τῆς ἄνω Ἀγορᾶς, ἐκτίσθη μέγα τεῖχος ἐκ τεσσάρων μέτρων πάχους διὰ τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιήθησαν λίθοι καὶ μάρμαρα τῶν ναῶν καὶ βωμῶν, ἰδίως τοῦ μεγάλου βωμοῦ τοῦ Διός, τοῦ ὁποίου ἄπασαν τὴν ζωφόρον ἐνετείχισαν εἰς τὸ μέγα τοῦτο τεῖχος. Καίτοι ἐπῆλθον πολλαὶ καταστροφαὶ ἵνα κτισθῇ τὸ τεῖ-

χος τοῦτο, ἐν τούτοις δι' αὐτοῦ διεσώθη τὸ πλεῖστον μέρος τῆς περιφήμου ἐκείνης ζωοφόρου, ἥτις οὕτω διετέλει ἐπὶ αἰῶνας κεκρυμμένη καὶ θὰ ἀπώλετο ἀνυπερθέτως διὰ παντὸς ἐὰν ὁ φανατισμὸς τῶν Χριστιανῶν δὲν ἐπρολάμβανε νὰ μᾶς διασώσῃ τὸ ἀριστούργημα τοῦτο τῆς Περγαμ. Τέχνης.

ΕΠΙ τῶν τουρκικῶν χρόνων ἄρχεται ἡ τελεία καταστροφὴ αὐτῆς. Ὅ,τι διεσώθη ἐκ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, κατεστράφη ἤδη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἡ πρώτη αὐτῆς κλασικὴ μορφή παρεμορφώθη τελείως καὶ κατεκαλύφθη ὑπὸ χωμάτων καὶ ἐρείπίων. Τὰ περισωθέντα ὡς ἐκ τύχης ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφα ἢ κατεκερματίζοντο ὡς περικλείοντα νομίσματα ἢ μετεβάλλοντο εἰς ἄσβεστον εἰς αὐτὴν τὴν Ἀκρόπολιν. Τοιοῦτοι κάμινοι ὑφίσταντο 18 πρὸ 60—70 ἐτῶν καὶ θὰ ἐξηκολούθει ἴσως τὸ ἀπαίσιον καὶ βάρβαρον τοῦτο ἔργον ἂν ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Ἀπουλ' Ἀζίζ, δὲν ἐξεδίδετο ἰδιαίτερος νόμος περὶ ἀρχαιοτήτων.

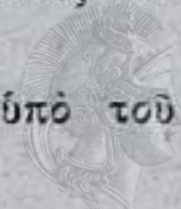
Ἡ ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ κατόπιν τοσούτων καταστροφῶν καὶ ἐρημώσεων, κατόπιν τοσαύτης ἐπιχώσεως καὶ καταπτώσεως, ἔμεινεν ἀρκετὰ ἔτη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ τυχόντος ἀσβεστοποιοῦ καὶ ἀμαθοῦς ἢ περιέργου ἐπισκέπτου μέχρι τοῦ 1870, ὅποτε ἀνέτειλεν ἡ λαμπροτέρα ἡμέρα δι' αὐτήν, διὰ τῆς ὁποίας ἔμελλον οἱ ἐκ συστήματος θαυμάσται τοῦ ἀρχαίου κόσμου νὰ ἀναπολήσωσιν ἐπὶ τῆς ψυχρᾶς ταύτης κορυφῆς τῆς Ἀκροπόλεως τὴν ὄψιν 2)χιλιετοῦς περίπου παρελθόντος, νὰ ἀνασκάψωσιν αὐτήν καὶ νὰ μᾶς παρουσιάσωσι τὸ πραγματικὸν καὶ ἀρχικὸν αὐτῆς σχέδιον.

Τὴν ἀφορμὴν τῶν ἀνασκαφῶν τούτων, κατὰ

τὸν ὑπὸ τῆς Γεν. Διευθύνσεως τῶν ἐν Βερολίῳ Βασιλικῶν Μουσείων συνταχθέντα Ὁδηγὸν τῆς ἀρχαίας Περγάμου, ἔδωκεν ὁ Γερμανὸς ἀρχιτέκτων Κάρολος Χούμαν (Humann), ὅστις τὸ 1873, εὕρισκόμενος ἐν Περγάμῳ ἀπέστειλεν εἰς Βερολίνον τὰ πρῶτα τεμάχια μεγάλων ἐξεχόντων ἀναγλύφων. Κατὰ τινα ὅμως ἄλλην πληροφορίαν, τὴν πρῶτην ἀφορμὴν ἔδωκεν ὁ λόγιος Περγαμηνὸς Νικόλαος Ράλλης, ἰατρός, διὰ τῆς ἀνακαλύψεως μεγάλου τεμαχίου τῆς Γιγαντομαχίας. Τὸ τεμάχιον τοῦτο ἔπεμψεν εἰς τὸν ἐν Κων)πόλει Καραθεοδωρῆ, τὸ ὅποῖον κατόπιν οὗτος ἐδώρυσεν εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον Κων)πόλεως. Τὸ τεμάχιον τοῦτο, ὡς μανθάνομεν ἔκ τινος ἐπιταφίου λόγου (1) «ἤτησεν ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις, ἠρνήθη δὲ ὁ Σύλλογος ἐν ἀλλεπαλλήλαις θυελλώδεσι συνεδρίαις προεξάρχοντος τοῦ ἀειμνήστου Ἡρ. Βασιάδου νὰ χορηγήσῃ, ἀλλ' ἐν τέλει ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, διότι τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ σπουδαίου διπλωματικοῦ ἐπεισοδίου ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς διπλωματίας ἐγερθέντος καὶ συνδεθέντος μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ζητήματος ἐν τῷ Βερολινεῖ συνεδρίῳ τῷ κατὰ τὸ 1877 λαβόντι χώραν. Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο ἐγένετο ἀφορμή, ἵνα οἱ Γερμανοὶ ἐνεργήσωσι ἐνταῦθα ἀνασκαφάς.».

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἤρχισαν τὸ 1878 μετὰ διακοπῶν μέχρι τοῦ 1886, τὰς ὁποίας διεξήγαγεν μετὰ πλείστης ἐπιτυχίας ὁ Χούμαν, ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην διοίκησιν τῆς διευθύνσεως τῶν ἐν Βερολίῳ Μουσείων, τῇ συμπράξει καὶ ἄλλων Γερμανῶν ἀρχαιολόγων ὡς τῶν W. Diest, E. Fabricius, C.

(1) Ἐπιτάφιος ἀπαγγελθεὶς εἰς Νικ. Ράλλην τῷ 1890 ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Ν. Π. Μεταξᾶ.

Schuchhardt, F. Gräber καὶ ἄλλων ἰδίως ὅμως τῶν R. Bohn καὶ Ἀλεξ. Conze, τῶν ὁποίων ἡ συμμετοχὴ ἦτο διαρκὲς καὶ λίαν ἀποτελεσματικὴ. Κατὰ τὴν Κολοσσιαίαν ταύτην ἐργασίαν, ἀνεκαλύφθησαν πλεῖστα ὅσα κινητὰ μνημεῖα καλλιτεχνίας, τὰ ὅποια τεθέντα εἰς 400 καὶ πλέον κιβώτια μετεφέρθησαν εἰς Βερολίνον. Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις διὰ τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας ἐδαπάνησε πλέον τῶν 350 χιλ. μάρκων. Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἀπέναντι τοῦ σεβαστοῦ τούτου ποσοῦ ἀρκούντως ἀπεζημιώθη διὰ τῆς μεταφορᾶς πάντων τῶν ἀνακαλυφθέντων τούτων ἀρχαιοτήτων, αἱ ὁποῖαι ἀνυπερθέτως θὰ κατεστρέφοντο ἂν παρέμενον ἐπὶ τόπου. Τιμὴ ὅθεν ὀφείλεται εἰς τὸ Γερμανικὸν ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτοῦτον, διότι ἐφρόντισε νὰ περισώσῃ καὶ περισυλλέξῃ οὕτω, τὰς ἀνακαλυφθείσας ἀρχαιότητας, διὰ τὰς ὁποίας ἡ Πέργαμος κατέστη περιώνυμος ἀνὰ τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον.

Ἀπὸ τοῦ 1886 μέχρι τοῦ 1899 αἱ ἀνασκαφαὶ διεκόπησαν καὶ ἐπανελήφθησαν συστηματικώτεραι καὶ ἐπιστημονικώτεραι τὸ 1900 τῇ ἐπιμόνῳ ἐνεργείᾳ τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Conze (1). Αὗται διενεργοῦνται κατ' ἔτος ἐπὶ 3 μῆνας ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριον μέχρι τοῦ Νοεμβρίου ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμαν. ἀρχαιολογ. Σχολῆς, αἱ ὁποῖαι θὰ παραταθῶσιν ἐπὶ πολλὰ κατὰ συνέχειαν ἔτη, μέχρι τελείας ἐξερευνήσεως τῆς Ἀκροπόλεως.

(1) Ὁ διακεκριμένος ἀρχαιολόγος Conze, τοῦ ὁποίου ἡ πρὸς τὴν Πέργαμον ἀγάπη ἦτο ἀπέραντος, ἀπέθανεν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Περγαμηνῶν. Τοσοῦτον δὲ ἐμερίμνει διὰ τὴν Ἀκρόπολιν ὥστε δικαίως ὠνομάσθη «ἡ ψυχὴ τῆς Ἀκροπόλεως Περγάμου».

Ἡ ἑτησία δαπάνη αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς 1000 λιβ. Τουρκίας.

Διὰ τῶν συστηματικῶν τούτων ἀνασκαφῶν ὁλόκληρος πόλις ἀναγεννᾶται, ἡ ἑξαφανισθεῖσα αὐτῆς λαμπρότης λαμβάνει τὴν προτέραν αὐτῆς λάμψιν, αἱ ἀνακαλυφθεῖσαι καὶ ἀνακαλυπτόμεναι ἐπιγραφαὶ παρέχουσιν ἀκριβεῖς καὶ πλήρεις εἰδήσεις περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Περγᾶμου. Αἱ πολυετεῖς αὗται ἀνασκαφαὶ καὶ ἡ ἑξακολούθησις αὐτῶν ἀποτελοῦν ἓνα στέφανον δόξης διὰ τὸ Γερμανικὸν ἔθνος, στέφανον τόσον πολύτιμον ἀπὸ τὰς πολεμικὰς δόξας, ὅσον πολύτιμος εἶναι ἡ νίκη τοῦ πνεύματος.

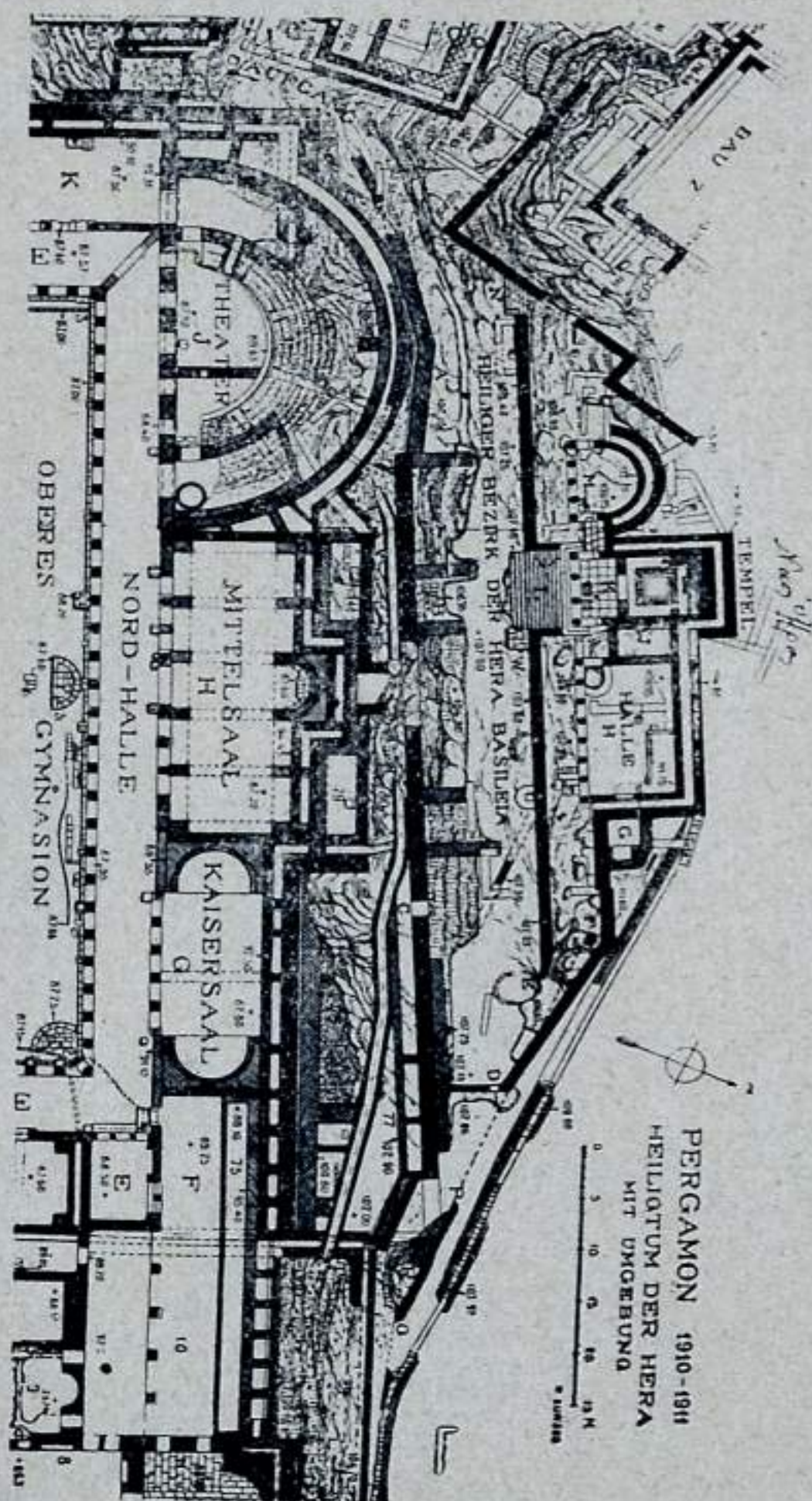
Τὰς ἀνασκαφὰς τῆς δευτέρας ταύτης περιόδου μέχρι τοῦ 1911 διηύθυνεν ὁ πολὺς ἀρχαιολόγος καὶ σοφὸς καθηγητὴς κύριος Γουλιέλμος Dörpfeld (Δαῖρπφελδ) (1) τῇ συμπράξει πάντοτε τοῦ Conze, τοῦ ὁμογενοῦς ἀρχιτέκτονος κ. Παναγ. Σούρσου, τελευταίως καὶ τοῦ Ἑλβετοῦ ἀρχιτέκτονος κ. P. Schazmann καὶ ἄλλων Γερμανῶν ἀρχαιολόγων ὥς τοῦ κ. H. Herding.

Ἡ Ἀκροπολις εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ ἐνιαίῳ σχεδίου καὶ παρουσιάζει τοιαύτην κανονικότητα τὴν ὁποίαν στερεῖται καὶ αὐτὴ ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ δὲ ἐν αὐτῇ ἀρχιτεκτονικὴ δὲν περιορίσθη μόνον εἰς τὴν ἁρμονικότητα τῶν κτιρίων, τὰ ὅποια ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀπομονωμένα, ἀλλ' ἐπέδρασε καὶ εἰς τὸ περιβάλλον αὐτῶν, τὸ ὅποῖον ὑπέστη τὴν ἐπιρροὴν τῆς καλλιτεχνικῆς ὡραιότητος, διὸ καὶ τὰ σημερινὰ ἀκόμη

(1) Ὁ κ. Δαῖρπφελδ διακρίνεται καὶ μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ μεγάλων φιλελλήνων τοῦ κόσμου.

ἐρείπια αὐτῆς προξενούσι μεγαλοπρεπῇ ἐντύπωσιν.
 ΤΑ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχαῖα μνημεῖα εἶ-
 ναι τὰ ἑξῆς κατὰ σειρὰν, περὶ ὧν ἄλλοτε διὰ

Κάτοψις τοῦ Γομνασίου τῶν Νέων μετὰ τοῦ ναοῦ τῆς Ἥρας ὑπὸ Πανηγ. Σούρσου.

μακρῶν.

1) Ἡ Κυρία Πύλη τῆς Ἀκροπόλεως, 2) ἡ
 Κάτω ἀγορά. Εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν αὐτῆς

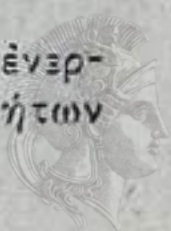
ὑπάρχει καὶ τὸ ἐκ 4 δωματίων Μουσεῖο· εἰς τὸ ὁποῖον φυλάσσονται ἄρκεται καὶ πολύτιμοι ἀρχαιο-
ότητες(1). 3) Ἡ Οἰκία τοῦ Ὑπάτου τῶν Ρω-
μαίων, 4) τὸ Γυμνάσιον τῶν παίδων, τῶν
ἐφήβων καὶ τῶν νέων, 5) τὸ Τέμενος τῆς
Δήμητρος, 6) ὁ Ναὸς τῆς Ἥρας. Εἰς τὸν
ναὸν ἵστατο μέχρι τοῦ 1914 καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς
ἄγαλμα τοῦ Διὸς, τὸ ὁποῖον μετεφέρθη εἰς Κων)
πολιν, διότι θὰ κατεστρέφετο ἀπὸ τοὺς Τούρκους
ἐπισκέπτας. 7) Ἡ Ἀνω Ἀγορά, 8) ὁ Μέγας Βωμὸς
τοῦ Διὸς Σωτῆρος, 9) Αἱ Βασιλικαὶ Ἀπο-
θῆκαι, 10) τὸ Ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς Νικηφό-
ρου καὶ Πολιάδος, 11) τὰ Ἀνάκτορα τῶν Ἀ-
ταλιδῶν, 12) ὁ Ναὸς τοῦ Τραῖνου, 13) Ἡ
Βιβλιοθήκη, 14) τὸ Θέατρον, τὸ ὁποῖον περι-
λαμβάνει περὶ τὰς 8,000 θεατάς. 15) ὁ Ναὸς τοῦ
Καρακάλλα.

Δον

Αἱ ΕΝΤΟΣ τῆς πόλεως ἀρχαιότητες εἶναι
πᾶσαι σχεδὸν ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Πολλῶν ἐξ αὐ-
τῶν δὲν καθωρίσθη εἰσέτι ποῖος ἦτο ὁ προορισμός
των.

1) Τὸ περιφανέστατον διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἐν
τῇ πόλει μνημείων εἶνε ἡ Βασιλικὴ τοῦ Ἀγί-
ου Ἀντύπα ἢ Κιζιλ- Ἀβλί ὡς συνήθως τὸ ὀ-
νομάζουν. Τὸ κτίριον τοῦτο ἦτο κατ' ἀρχὰς Βα-
λανεῖον ἢ Θέρμαι, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν ἀληθῆ
πόλιν ὑδροθεραπείας καὶ καθαριότητος. Κατὰ

(1) Ἡ ἱδρυσις τοῦ Μουσείου τούτου ὀφείλεται καὶ εἰς τὰς ἐνερ-
γείας τοῦ πρό τινων ἐτῶν ἀποθανόντος ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων
Δημ. Τσολακίδου.

τοὺς πρώτους δὲ χριστιανικοὺς χρόνους εἰς ἰδιαίτερα διαμερίσματα ἐγίνοντο καὶ συνελεύσεις πολιτῶν, διὰ τῶν ὁποίων κατεδικάζοντο εἰς τὸν διὰ τοῦ μαρτυρίου θάνατον πλεῖστοι τῶν Χριστιανῶν. Ἐν ἄλλαις λέξεσι τὸ κτίριον τοῦτο ἦτο τὸ κέντρον τῆς καταδιώξεως παντὸς χριστιανικοῦ, διότι ἐνταῦθα κατῴκει ὁ Σατανᾶς, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπολεμεῖτο ἡ ἀλήθεια, τὸ φῶς τῆς τρίτης ταύτης Χρυσῆς Λυχνίας τῆς Περγάμου καθὼς ἀναφέρεται καὶ ἐν τῇ θείᾳ Ἀποκαλύψει «καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου καὶ οὐκ ἡρνήσω τὴν πίστιν μου καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς Ἀντύπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός, ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῶν ὅπου κατοικεῖ ὁ Σατανᾶς.» (Κεφ. Β'. 13). Ἐντὸς τοῦ κτιρίου τούτου ἐφονεύθη ὁ ἱερὸς Ἀντύπας, τοῦ ὁποίου ὁ τάφος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ εἶναι τὸ μέρος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται μέχρι σήμερον «δεδές».

Κατὰ τὸν 4ον μ. Χ. αἰῶνα ἡ Ἀνατολικὴ αὐτοῦ πλευρὰ μετεσχηματίσθη εἰς Ἐκκλησίαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἀντύπα, ἣτις διετέλει καὶ ὡς Μητρόπολις.

Ἐκατέρωθεν τῆς ἀνατολικῆς αὐτῆς πλευρᾶς ὑπάρχουν δύο θολοτὰ κυλινδρικὰ δωμάτια 18 μέτρων ὕψους καὶ 9 διαμέτρου, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρὸς τὰ ἀριστερὰ παραμένει ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὡς παρεκκλήσιον τοῦ Ἀγ. Ἀντύπα καὶ Ἰωάν. τοῦ Θεολόγου (1), τὸ δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ μόλις κατὰ τὸ 1914 μετεσχηματίσθη εἰς Μουσεῖον (2).

(1) Τὸ παρεκκλάσιον τοῦτο ἐπεσκευάσθη καὶ ἐκαλλωπίσθη καταλλήλως ὑπὸ τῆς καλλιτέχους Ἀδελφότητος «Ὁ Ἅγιος Ἀντίπας».

(2) Ἡ σύστασις αὐτοῦ ὡς Μουσείου ὀφείλεται καὶ εἰς τὰς παρὰ τῇ διευθύνσει τοῦ Μουσείου Κωνσταντινουπόλεως ἐνεργείας τοῦ Ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Περγάμου κ. Ἀρ. Σοφιανοῦ.

2) Τὸ Ἀμφιθέατρον τὸ ὁποῖον διὰ τοὺς ἀπείρους ἐν αὐτῷ μαρτυρικοὺς θανάτους τῶν χριστιανῶν, εἶναι ὅ,τι τὸ Στάδιον τῆς Σμύρνης καὶ τὸ Κολοσσαῖον τῆς Ρώμης. Ὀλίγον ἀνωτέρω αὐτοῦ ὑπῆρχε καὶ τὸ Ρωμαϊκὸν θέατρον.

3) Τὸ Ἀσκληπιεῖον, καὶ 4) τὸ Ὑδραγωγεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου σώζονται πλέον τῶν 20 μεγαλοπρεπῶν ἀψίδων, ἐκτὸς τῆς πόλεως ἐπὶ τῆς ἀγούσης εἰς τὸν ἅγ. Γεώργιον (τοῦ βουνοῦ). Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἡ πίεσις ἀνεβίβαζε τὸ ὕδωρ ὑπὲρ τὰ 150 μέτρα. Τὸ μεταφερόμενον τοῦτο ὕδωρ ὑπάρχει μέχρι σήμερον, ἡ δὲ πηγὴ αὐτοῦ εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ ὄρους ὅπου ὑπάρχει σήμερον τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

ΑΙΟΛΙΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ

Αἱ ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας Περγάμου Αἰολικαὶ πόλεις.—Αἱ γεωλογκαὶ μεταβολαὶ τῆς χώρας Περγάμου.—Ἡ θεωρία τοῦ κ. Dörpfeld.

Α'

ΜΕΤΑ τὸ πρῶτον μέγα Ἐθνικὸν γεγονὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἦτοι τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, οἱ Αἰολεῖς κατὰ τὸ 1055—1054 π. Χ. ἤρχισαν τὰς μετασκευαίας αὐτῶν ἐπὶ τῆς νήσου Λέσβου, ἐπὶ τῶν Ἑκατονήσων (Μοσχονήσια) καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸ τοῦ Λεκτοῦ ἀκρωτηρίου μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἑρμου ποταμοῦ Μικρασ. παραλίας. Οἱ Αἰολεῖς ὅχι μόνον κατέλαβον τὰς προὑπαρχούσας ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης πόλεις, ἀλλ' ἵδρυσαν καὶ νέας τοιαύτης. Πᾶσα δὲ ἡ χώρα αὕτη ὠνομάσθη ἔκτοτε Αἰολίς.

Μόνον ἐπὶ τῆς περιορισμένης Μικρασιατικῆς ταύτης παραλίας, ἣτις κεῖται ἀκριβῶς ἔναντι τῆς Λέσβου, ἠριθμοῦντο πλέον τῶν 50 Αἰολικῶν πόλεων, αἱ ἑξῆς:

1) Ἐλαία, 2) Κιδαῖνις, 3) Ἀταρνεύς, 4) Πιτάνη, 5) Ἀλίσαρνα, 6) Κάνη, 7) Μυρίνη, 8) Γρύνειον, 9) Ἀττεα, 10) Ἀστυρα, 11) Περπερίνη, 12) Τράριον, 13) Γάμβριον, 14) Παλαιογάμβριον, 15) Γέρμη, 16) Τίσνα, 17) Αἶγαί, 18) Κισθίνη, 19) Ἡράκλεια, 20) Ποροσελήνη, 21) Κορυφαντή, 22) Αὐτοκάνη, 23) Βοτώνη, 24) Κύμη, 25) Λάρισσα, 26) Μαγνησία, 27) Νέον Τεῖχος, 28) Νότιον, 29) Τῆμνος, 30) Νάσος, 31) Ἀδραμύτιον, 32) Ἰόλλα, 33) Λυρνησός, 34) Κίλλα, 35) Γάργαρα, 36) Ἀσσος, 37) Αἰγηρόεσσα, 38) Λαμπωνία, 39) Παρθένιον, 40) Πιονίς, 41) Κολωναί, 42) Σκῆψις, 43) Γέργη, 44) Νεάνδρεια, 45) Ἰλιον, 46) Κοκύλιον κ. τ. λ.

Ὅλαι αἱ πόλεις αὗται ἦσαν πλούσιαι, ἰσχυραὶ καὶ πολυάνθρωποι. Εἶχον ἐγγύρῳ αὐτοτελῇ νομίσματα καὶ ἦσαν ὥσεὶ ἀνεξάρτητοι. Αἱ πλεῖσται σχεδὸν ἐξ αὐτῶν εἶναι ἤδη ἀφανεῖς, κεκαλυμμέναι ὑπὸ τοῦ σκότους τῆς ἱστορίας, καθότι αἱ περὶ αὐτῶν εἰδήσεις εἶναι πενιχρόταται, ἡ δὲ μελέτη μιᾶς αὐτῶν εἶναι ἔργον ἂν ὄχι ἀδύνατον τοῦλάχιστον δυσχερέστατον. Ἐκτὸς τούτου πολλῶν ἐξ αὐτῶν δὲν καθωρίσθη καὶ ἡ θέσις, καὶ οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ καθορισθῇ, διότι ἐξηφάνισαν αὐτὰς γεωλογικαὶ μεταβολαί, αἱ ὁποῖαι προῆλθον καὶ ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ ἐκ τῶν προσχώσεων τῶν ποταμῶν καὶ ἐκ τῶν σεισμῶν.

Ὡς γράφει δὲ ὁ γάλλος περιηγητὴς Ch. Texier «αἱ ἄκται τῆς Αἰολίδος, αἱ ὁποῖαι ἐκοσμοῦντο τό-

τε ὑπὸ λαμπρῶν λιμένων, διεξαγόντων ζωηρότατον κατὰ θάλασσαν ἐμπόριον, παρίστανται σήμερον ὡς ἀναπεπταμένοι τελματώδεις παράλιοι ἐκτάσεις».

Ἐπὶ τῆς Ἐπαρχίας Περγάμου ἔκειντο πολλαὶ Αἰολικαὶ πόλεις, ἐκ τῶν ὁποίων γνωρίζομεν ἤδη δεκατέσσαρας.

Βον

ΕΛΑΙΑ, ΑΔΙΣΑΡΝΑ, ΠΙΤΑΝΗ, ΑΤΑΡΝΕΥΣ.

Αἱ πόλεις αὗται κεῖνται ἐπὶ τοῦ Ἐλαϊτικοῦ κόλπου ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης. Ἡ τοποθεσία αὐτῶν δὲν εἶναι ἐπακριβῶς καθωρισμένη, ἢ δὲ τοιαύτη παραδεχομένη σήμερον ἀποδεικνύεται ἐσφαλμένη, διότι ἡ σύγχρονος γεωγραφία δὲν ἐστηρίχθη εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ Στράβωνος περὶ τοῦ κόλπου τούτου καὶ τῆς χερσονήσου Κάνης, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὰς νεωτέρας περιγραφάς.

Κατὰ τοὺς σημερινοὺς γεωγράφους, ὁ Στράβων πλανώμενος ἐκλαμβάνει τὸν Ἐλαϊτικὸν κόλπον, ὡς τμῆμα τοῦ μεγάλου Ἀδραμυττινοῦ τοιούτου, πλανώμενος ἐπίσης τοποθετεῖ αὐτὸν βορείως τῆς χερσονήσου Κάνης καὶ τέλος ὅλως ἀδικαιολογῆτως τοποθετεῖ τὴν Ἐλαϊτιδα χώραν (σήμερον τὴν Περγαμηνήν), βορείως ἀντὶ νοτίως τῆς χερσονήσου Κάνης. Τὰς φερομένας ταύτας πλάνας τοῦ Στράβωνος, ὅστις τυγχάνει τόσον ἐνήμερος καὶ ἀκριβολόγος γεωγράφος, δὲν ἀποδέχεται ὁ κ. Δαϊορπφελδ, ὅστις παραδέχεται ὅτι πλανῶνται μόνον οἱ σημερινοὶ γεωγράφοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ὡδηγήθησαν ὑπὸ τῆς γεωλογίας ἀπατηθέντες μᾶλλον

ἀπὸ σπουδαίας γεωλογικᾶς μεταστροφᾶς τῆς χώρας ταύτης.

Κατὰ τὸν κ. Δαῖρπφελδ, ἡ ἀπὸ Δικελῆ μέχρι Τσανδαρλῆ περιοχὴ μετὰ τοῦ ὄρους Καρὰ-δάγ, ἀπετέλει κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὴν χερσονήσον Κάνην ὡς περιγράφει αὐτὴν καὶ ὁ Στράβων «κύκλω δὲ περὶ τὸ ὄρος πρὸς νότον μὲν καὶ δύσιν ἢ θάλαττα πρὸς ἑω δὲ τὸ Καΐκου πεδῖον ὑπόκειται, πρὸς ἄρκτον δὲ ἡ Ἐλαΐτις» (ιγ'. 1, 68), ἡ δὲ μεταξὺ τῆς χερσονήσου Κάνης, τοῦ Καϊκίου πεδίου καὶ τῆς Ἐλαΐτιδος χώρας εἰσχωροῦσα θάλασσα, ἐσχημάτιζε μετὰ τοῦ ἔξω κόλπου, τὸν τοῦ Δικελί, τὸν Ἐλαϊτικὸν κόλπον, ὅστις ἦτο τμῆμα τοῦ μεγάλου Ἀδραμυττινοῦ τοιούτου, καθότι οὗτος ἐξετείνετο ἀπὸ τὸ Λεκτὸν ἀκρωτήριον (Βαβὰ-πυρρὸν) μέχρι τῆς θαλάσσης τοῦ Ἀλῆ-Ἀγᾶ), ὡς περιγράφει αὐτὸν καὶ ὁ Στράβων (ιγ'. 1, 51 καὶ 68).

Σήμερον ὅμως ὁ Ἐλαϊτικὸς οὗτος κόλπος, ὁ ὀνομασθεὶς οὕτω ἀπὸ τὴν Ἐλαΐτιδα χώραν, δὲν ὑφίσταται, εἰμὴ μόνον τὸ ἔξω μέρος αὐτοῦ, δηλ. ὁ σημερινὸς κόλπος τοῦ Δικελί. ἔνεκα τῶν γεωλογικῶν μεταβολῶν καὶ τῆς προσχώσεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Καΐκου ποταμοῦ καὶ τοῦ παρακειμένου Οὐζοῦν-Καραγάτς-τσάϊ (πιθανῶς Εὐηνος). Τὸ τοιοῦτον δεικνύει καὶ ἡ σημερινὴ κατάστασις τοῦ μέρους τούτου ἰδίως κατὰ τὴν τοποθεσίαν Καϊνάρτζα. Προσέτι δὲ καὶ τὸ βάθος τοῦ νοτίου Ἐλαϊτικοῦ κόλπου προσεχώσθη ἀρκούντως διὰ τῆς πρὸς νότον μεταστροφῆς τῶν ὑδάτων τοῦ Καΐκου, ὡς φαίνεται εἰς τὸν παρατιθέμενον χάρτην.

Τὸν χώρον τοῦτον τοῦ κόλπου κατὰ τὸ 1911 ἐχωροστάθμισεν ὁ ἀρχιτέκτων μηχανικὸς τῆς ἐν

Ἀθήναις Γερμαν. Ἀρχαιολ. Σχολῆς κ. Παναγιώ-
της Σοῦρσος (1) ὅστις εὗρεν ὕψος ἐκ τῆς ἐπιφα-

Ὁ Ἐλαϊτικὸς κόλπος, ὅστις προσεχώσθη ὑπὸ τοῦ Καίκου
τὰ ὅρια τῆς Ἐπαρχίας Πέργαμου.

νείας τῆς θαλάσσης ἀπὸ 1)2 μέτρον ἕως 5. Τὸ με-
γαλείτερον ὕψος ἐξ 9 μέτρων εὗρεν ἀκριβῶς εἰς

Τὴν ἐργασίαν ταύτην τοῦ κ. Σούρσου παρηκολούθησα τότε ἵνα
καλλίτερον γνωρίσω τὰ μέρη ταῦτα.

τὸ μέρος τοῦ ἰσθμοῦ, ὅπου νῦν ὑπάρχει γέφυρα κάτωθεν τοῦ Πεστεμαλτζῆ-τσιφλίκ.

Μετὰ τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα, κατὰ τὸν κ. Δαῖρ-φελδ, οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει πλέον ὅτι ἡ Ἐλαῖτις καὶ ὁ Ἐλαῖτικὸς κόλπος ἔκειντο βορείως τῆς Κάνης, ὁ δὲ νότιος κόλπος, ὅστις καὶ τώρα κεῖται πρὸς νότον τῆς Κάνης παρὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν Ἐλαίαν, ὠνομάζετο κατὰ τὸν Στράβωνα Ἐλαῖτῶν κόλπος (ὁ σημερινὸς τοῦ Τσανδαρλῆ μέχρι τῆς Σκάλας Κλησέ-κιοῖ) ὄνομα σχηματισθὲν ἀπὸ τὴν Ἐλαίαν, ἐνῶ Ἐλαῖτικὸς ἀπὸ τὴν Ἐλαῖτιδα χώραν, ἣτις ὠνομάσθη οὕτω ἀπὸ τοὺς ἀπεράντους αὐτῆς ἐλαιῶνας. Μέχρι σήμερον δὲ ἡ χώρα αὕτη εἶναι κατάφυτος ἀπὸ ἐλαίας.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ πόλις Ἐλαία ἔκειτο ἐν τῷ Ἰσθμῷ πρὸς τὸν νότιον κόλπον, παρὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν Κιδαῖνιδα, τῆς ὁποίας σήμερον οὔτε ἵχνη σφύζονται, ἥτοι μεταξὺ Σκάλας Κλισέ-κιοῖ καὶ Τσανδαρλῆ.

Ἡ Ἀλίσαρνα ἔκειτο ἐπίσης πρὸς τὸν νότιον κόλπον παρὰ τὸ σημερινὸν Τσανδαρλῆ, τὸ ὁποῖον ἐκλαμβάνεται ὡς Πιτάνη.

Ἡ Πιτάνη ἔκειτο εἰς τὸν βόρειον κόλπον ὀλίγον πρὸς βορρᾶν τοῦ Δικελὶ ἢ παρὰ τὸ Καλὲ-Ἀγιλί, ἢ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρὸς βορρᾶν τοῦ Βαῖράμ Τεπέ.

Ὁ Ἀταρνεὺς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔκειτο παρὰ τὸ στόμιον τοῦ βορείου κόλπου ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἴσως παρὰ τὸ σημερινὸν Καπακοῦμ «καλεῖται δὲ καὶ ἐν τῇ Πιτάνη καὶ τόπος ἐπὶ θαλάττῃ Ἀταρνεὺς ὑπὸ τῇ Πιτάνη. . . » (Στράβ. ιγ', 6, 67).

Ἡ ΕΛΑΙΑ ἐκτίσθη εἰς μεταγενεσιτέρους χρόνους. Αὕτη ἐπὶ Ἀτταλιδῶν κατέστη ἐπίνειόν τῆς

Περγάμου, μὲ ἀξιόλογον λιμένα. Ἐντὸς αὐτοῦ ὑπῆρχε καὶ ὁ ναύσταθμος τῶν Ἀτταλιδῶν, ὅστις ἦτο «Μενεσθέως κτίσμα καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Ἀθηναίων» (Στρ. ιγ' 3,5).

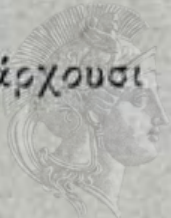
Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης κατήγετο ὁ περίφημος φιλόσοφος Μενεκράτης, καὶ τινες ἄλλοι. Καὶ ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἡ πόλις αὕτη ἤκμαζεν. Κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους ἦτο ἔδρα Ἐπισκόπου μὲ τὸν ὁμώνυμον τῆς πόλεως τίτλον «Ἐλαίας» ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου. Μετὰ τὸν 10ον αἰῶνα ἐπὶ Μητροπολίτου Ὑπατίου ἤρχετο ὡς πρὸς τὴν σειρὰν 4ος Ἐπισκοπικὸς θρόνος.

Νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης γνωρίζομεν ἀπὸ τοῦ 300 π. Χ. ἅτινα φέρουσι τὰς κεφαλὰς Ἀθηναῖς, Δήμητρος, Μενεσθέως, Ἀσκληπιοῦ μετὰ διαφόρων παραστάσεων, ὡς κόκκον σίτου ἐν μέσῳ στεφάνου ἐλαίας μὲ τὰ μονογράμματα ἐκατέρωθεν τοῦ κόκκου Ε—Λ.

Ἡ ΑΛΙΣΑΡΝΑ, τυγχάνει πόλις περὶ τῆς ὁποίας οὐδὲν περιπλέον γνωρίζομεν. Μνημονεύεται μόνον εἰς τὰ «Ἑλληνικὰ Ξενοφῶντος» (βιβλ. Γον 6) καὶ εἰς τὴν «Κύρου Παιδείαν» ἔνθα πληροφορούμεθα ὅτι ὑπήγετό εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Τευθρανίας «συνεβοήθη δὲ καὶ Προκλῆς ἐξ Ἀλυσάρνης καὶ Τευθρανίας».

Ἐν Τσανδαρλῇ, ὅπου ἴσως πρέπει νὰ τοποθετηθῇ Ἡ Ἀλίσαρνα κατὰ τὸ 1911 διενεργήθησαν ὑπὸ τοῦ κ. S. Loeschche ἀνασκαφαὶ (1) κατὰ τὰς ὁποίας ἀνεκαλύφθησαν πολλὰ ἀγγεῖα διαφόρων σχημάτων, τὰ ὅποια διεκρίνοντο ἰδίως διὰ τοὺς ὠ-

(1) Αἱ ἀνασκαφαὶ διενεργήθησαν εἰς τὴν θέσιν ὅπου ὑπάρχουσι τὰ κτήματα τοῦ κ. Ν. Ἀγγελοπούλου.

ραίους χρωματισμούς αὐτῶν. Δυστυχῶς οὐδεμία ἐπιγραφὴ ἀνεκαλύφθη ἵνα δι' αὐτῆς καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐξακρίβωσις τῆς πόλεως.

Ἡ ΠΙΤΑΝΗ ἦτο πόλις σημαντικὴ καὶ κατεῖχε θέσιν μεταξὺ τῶν πρώτων Αἰολικῶν. Εἶχε δύο λιμένας καὶ παρ' αὐτὴν διήρχετο ὁ Εὐῆνος ποταμὸς «ἐξ οὗ ὕδραγωγεῖον πεποίηται τοῖς Ἀδραμυτινοῖς» (Στρ. ιγ'. 1, 67). Λέγεται ὅτι τὸ χῶμα τῆς πόλεως ταύτης ἐπιπολάζει ἐν τῷ ὕδατι καθότι «κουφοτέρα γάρ ἢ γῆ, τοῦ ἐπισόγκου ὕδατος». Ἐκ τῆς πόλεως ταύτης κατήγετο καὶ ὁ Ἀρκεσίλαος, ὁ ἰδρυτὴς καὶ ἀρχηγὸς τῆς μέσης λεγομένης Ἀκαδημίας.

Ἡ Πιτάνη εἶχε αὐτόνομα νομίσματα, διαφόρων τύπων καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων. Τὰ γνωστότερα αὐτῶν φέρουσι τὴν κεφαλὴν τοῦ Διὸς ἐν κατατομῇ καὶ πεντάγωνον ἢ πεντάλφρα, τὸ ὁποῖον συμβολίζει τὴν λατρείαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΙΤΑΝΕΩΝ ἢ ΠΙΤΝΗΩΝ.

Ὁ ΑΤΑΡΝΕΥΣ ἦτο πόλις ἰσχυρά, σημαντικὴ καὶ ὑπὸ ἔποψιν γραμμάτων. Κατὰ τὸν 6ον αἰῶνα π. Χ. ἡ πόλις αὕτη κατὰ τὸν Πausανίαν προσεφέρθη ὑπὸ τῶν Περσῶν ὡς δῶρον εἰς τοὺς Χίους, ὡς ἀνταλλαγμα τῆς παρ' αὐτῶν παραδόσεως τοῦ Πακτύου «τὸ δὲ χωρίον ἔστιν ὁ Ἀταρνεύς, ὁ Χίων μισθός, ὃν παρὰ τοῦ Μήδου λαμβάνουσιν ἄνδρα ἐκδόντες ἰκέτην Πακτύην τὸν Λυδόν». Ἐκτοτε ὁ Ἀταρνεὺς κατέστη κτῆμα καὶ ἀποικία τῶν Χίων, μέχρις οὗ ὁ στρατηγὸς Δερκυλλίδας ἐκυρίευσεν αὐτὴν «ἀπὸ τοὺς κρατοῦντας Χίους φυγάδας» κατόπιν ὀκτὼ μηνῶν πολιορκίας, τὸ 398 π. Χ., ὅστις διώρισε καὶ «ἐπιμελητὴν» αὐτοῦ τὸν Δράκοντα Πελ-

ληνέα. Μετὰ ταῦτα ὡς δυνάστην τῆς πόλεως ταύτης γνωρίζομεν τὸν Εὐβουλον καὶ κατόπιν τὸν εὐνοῦχον καὶ φιλόσοφον Ἑρμεῖαν, (350 π. Χ). Ὁ Ἑρμεῖας ὑπῆρξε συμμαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ κατόπιν συνεδέθησαν καὶ διὰ συγγενικῶν δεσμῶν. Κατὰ τὸ 346 π. Χ. ὁ Ἀριστοτέλης μετὰ τοῦ Ξενοκράτους ἦλθον εἰς Ἀταρνέα καὶ διέμειναν ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη διδάσκοντες, μέχρις ὅτου Μένων ὁ Ρόδιος συνέλαβε τὸν Ἑρμεῖαν καὶ τὸν ἀπέστειλεν εἰς τὸν Δαρεῖον, ὅστις καὶ τὸν ἐφόνευσεν. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ Ἀριστοτέλης ἔκτισε πρὸς τιμὴν τοῦ κενοτάφιον.

* *

Πρὸς βορρᾶν τοῦ νῦν Δικελί, εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας καὶ ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῆς ἀπὸ Πέργαμον εἰς Κυδωνίας καὶ Δικελὶ ἀγούσης, ὑπάρχει λόφος τις, ἰδιοκτησίᾳ τοῦ κ. Ἡλιοπούλου, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα Καλὲ-ἀγιλί, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσιν ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως, ἣτις ὑπολαμβάνεται ὡς ὁ Ἀταρνεύς. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ταύτης ἐνεργήθησαν κατὰ καιροὺς διάφοροι μικραὶ ἀνασκαφαὶ ὑπὸ τῶν Conze, Schazmann, von Prinz καὶ Rodenwaldt καὶ κατὰ τὸ 1911 συστηματικώτεραι ὑπὸ τῶν κ. P, Schazmann καὶ G. Darier, ὅπου ἀνεκαλύφθησαν τὰ τεῖχη τῆς Ἀκροπόλεως καὶ διάφορα ἀγγεῖα μὲ κοσμήματα. Συμφώνως πρὸς ταῦτα ὁ οἰκισμὸς οὗτος δύναται νὰ θεωρηθῇ τῆς 2ας π. Χ. 100)ρίδος. Ὁ κ. Δαϊρ-φελδ ὅμως ἀμφιβάλλει ἂν πρέπει νὰ ὀνομασθῇ ἡ πόλις αὕτη τοῦ Ἀταρνέως. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ λοιποῦ ἡ πόλις αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν ΝΕΟΝ ΑΤΑΡΝΕΑ, ὅπου ὑπῆρχε καὶ τὸ τοῦ «Ἑρμεῖου»

τυραννεῖον» ἴσως δὲ καὶ εἰς τὴν κατόπιν Ἀτ-
τάλειαν.

Νομίσματα τῆς πόλεως ταύτης γνωρίζομεν χαλ-
κᾶ ἀπὸ τοῦ 2ου αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς, τὰ ὅποια φέ-
ρουσι κεφαλὴν Ἀπόλλωνος καὶ πρόσθιον ἵππου
μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΤΑΡ.

Γον

ΚΑΝΗ, ΜΥΡΙΝΗ, ΓΡΥΝΙΟΝ, ΑΤΤΕΑ, ΠΕΡΠΕΡΙΝΗ, ΤΡΑΡΙΟΝ
ΚΑΙ ΓΑΜΒΡΙΟΝ

Ἡ ΚΑΝΗ ἢ Κάναι κεῖται ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου
χερσονήσου, παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Ἀτζανός
καὶ ἐπὶ τῆς θέσεως ὀβρεόκαστρο, ὅπου ὑπάρ-
χουσι καὶ ἐρείπια. Ἡ πόλις αὕτη ἦτο «πολίχνιον
Λοκρῶν τῶν ἐκ Κύθου, κατὰ τὰ ἄκρα τῆς Λέσβου
τὰ νοτιώτατα κείμενον» (Στραβ. ιγ' 1,68). Ἡ χερ-
σόνησος Κάνη ἀρχικῶς ἦτο σχεδὸν νῆσος καὶ
μόνον Ν. Α. αὐτῆς συνεδέετο διὰ σειρᾶς ὑψωμά-
των στενῶν καὶ χαμηλῶν μετὰ τῆς ξηρᾶς πρὸς τὴν
Ἑλαίαν. Ὁ ἰσθμὸς οὗτος διετμήθη ὑπὸ τῶν ὑδά-
των τοῦ Καΐκου, ὅταν ἡ εἴσοδος τοῦ βορείου κόλ-
που ἐκλείσθῃ καὶ ἡ ἐπιφάνεια ἀνέβαινεν ὑψηλότε-
ρον τῆς σχηματισθείσης οὕτω λίμνης. Ὁ Κάϊκος
τότε ἐσχημάτισε νέαν κοίτην καὶ νέον στόμιον τὸ
ὅποϊον ἔχει καὶ τώρα. Ἡ πρώτη αὐτοῦ κοίτη ἦτο
βορειότερον τῆς σημερινῆς μεταξὺ τῆς παλαιοτέ-
ρας καὶ τῆς νέας Τευθρανίας (Κάλαργα) ὅπου καὶ
τώρα ὑπάρχει αὕτη, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Α-
σμάκι.

Τὸ δὲ κλείσιμον τοῦ βορείου κόλπου ἐγένετο
βαθμηδὸν διὰ τοῦ ποταμοῦ ὅστις ρέει μεταξὺ τοῦ
Καλὲ-Ἀγίλι καὶ τοῦ ἁγ' Ἰωάννου (Δεμετζῆ-πο-

γὰρ) ὅστις τώρα, μὲ τὸ κλείσιμον, ἐκβάλλει πρὸς νότον εἰς τὸν Κάϊκον. Ἡ ἀρχικῶς αὕτη νῆσος καὶ κατόπιν χερσόνησος φαίνεται ἐκ Μυτιλήνης ἰδίως ἀπὸ ὕψωμά τι ὡς ἐκ Κιοσκίου ἢ ἐξ Ἀκλειδιοῦ. Τὸ τμήμα ἐκεῖνο τὸ ἀπὸ Δικελὶ μέχρι τῶν νησίδων τῶν Ἀργυνουσῶν καὶ πέραν ἀκόμη, τὸ ὅποιον εἰσχωρεῖ εἰς τὴν θάλασσαν εἶνε ἡ δυτικὴ πλευρὰ αὐτῆς· τὸ δὲ ἐπ' αὐτῆς σκοτεινὸν ὄρος εἶναι ἡ Κάνη (διότι οὕτω ὀνομάζεται καὶ τὸ ὄρος) ἢ Καρὰ-δὰγ (μαῦρον ὄρον.)

Ἡ ΜΥΡΙΝΗ ἢ Μύρινα κεῖται ἐντὸς τοῦ Ἑλλαϊτῶν κόλπου κατὰ τὴν σημερινὴν τοποθεσίαν Καλαβάκ-σεράϊ, πλησίον τοῦ χωρίου Σακράη. Ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ἀνήκει εἰς Ἀμαζόνα τινα Μυρίνην ὡς τοῦτο ἀναφέρει καὶ ὁ Ὅμηρος (Ἰλ. Β. 813-815).

Ἡ Μυρίνη ἦτο πόλις λίαν σημαντικὴ, πλουσία καὶ κέντρον τῶν περὶ πόλεων. Εἰς ταύτην μεταξὺ ἄλλων κτιρίων ὑπῆρχον καὶ οἱ Βωμοὶ τῶν δώδεκα Θεῶν, κτίρια θαυμαζόμενα διὰ τὴν χάριν καὶ κομψότητα αὐτῶν.

Ὡς τοιοῦτον κέντρον καὶ ὡς ἐστία τῶν Ἑθνικῶν, ἡ πόλις αὕτη κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους κατέλαβεν ἀξιόλογον θέσιν. Οἱ πλεῖστοι τῶν βωμῶν μετεβλήθησαν εἰς Ἐκκλησίας. Κατόπιν ἐγένετο ἔδρα Ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν ὁμώνυμον τῆς πόλεως τίτλον, ἡ ὁποία κατετάσσετο μεταξὺ τῶν πρώτων τῆς Ἐπαρχίας Ἐφέσου. Ἡ Ἐπισκοπὴ αὕτη διετηρήθη μέχρι τοῦ 13ου π. Χ. αἰῶνος (1).

(1) Ὁ Ἐπισκοπικὸς οὗτος τίτλος «Μυρίνης» διετηρήθη μέχρι σήμερον, ὅστις δίδεται ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι εἰς Ἐπισκόπους τοῦ ἁγ. Ἐφέσου. Τὸν τίτλον τοῦτον φέρει ἤδη ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος κ. Ἀλεξ. Δηλαναῆς, ἀνὴρ ἀνταποκρινόμενος εἰς τὸν ἱστορικόν

Νομίσματα αὐτῆς γνωρίζομεν ἀπὸ τοῦ 2ου π. Χ. αἰῶνος, ἅτινα φέρουσι τὰς κεφαλὰς Ἀπόλλωνος, Ἀθηνᾶς, εἰκόνας τοῦ Γρυνείου Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΜΥΡΙΝΑΙΩΝ.

ΤΟ ΓΡΥΝΕΙΟΝ κεῖται μεταξὺ τῆς Ἑλαίας καὶ τῆς Μυρίνης ἐπὶ τῆς σημερινῆς θέσεως Τσιφουῦτ - Καλεσί. Ἦτο μᾶλλον «πολίχνιον Μυριναίων» μὲ λιμένα ἀξιόλογον. Ἐνταῦθα ἐτιμᾶτο κατ' ἐξοχὴν ὁ Ἀπόλλων καὶ ἦτο διάσημος πόλις διὰ τὸ ἐν αὐτῇ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ διὰ τὸν πολυτελέστατον ναὸν αὐτοῦ, ὅστις ἦτο ἐκτισμένος ὁλόκληρος ἀπὸ λευκὸν μάρμαρον. Τὴν πόλιν ταύτην λέγεται ὅτι ἴδρυσεν ὁ υἱὸς τοῦ Τηλέφου Γρύνος. Κατὰ τοὺς περσικοὺς χρόνους (5ος π. Χ. αἰὼν) ἡ Μυρίνη καὶ τὸ Γρύνειον διετέλουν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Γογγύλου «προσεχώρησαν δὲ αὐτῷ καὶ Γοργίων καὶ Γόγγυλος, ἀδελφοὶ ὄντες, ἔχοντες ὁ μὲν Γάμβριον καὶ Παλαιογάμβριον, ὁ δὲ Μύριναν καὶ Γρύνειον· δῶρον δὲ καὶ αὗται αἱ πόλεις ἦσαν παρὰ βασιλέως Γογγύλου».

Τὰ νομίσματα αὐτῆς φέρουσι κεφαλὴν Ἀπόλλωνος καὶ ὄστρακον θαλασσίου μυὸς μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΓΥΡΝΗΩΝ.

Ἡ ΑΤΤΕΑ κεῖται μεταξὺ τῆς Ἡρακλείας καὶ τοῦ Ἀταρνέως ἥτοι ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῆς ἐπαύλεως Ἡλιοπούλου καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα παρὰ τὸ χωρίον Μακαρονία. Αἱ περὶ τῆς πόλεως ταύτης εἰδήσεις ἐλλείπουσι. Φαίνεται ὅμως ὅτι θὰ ἦτο πόλις ἀκμαία καὶ ὑπὸ ἐμπορικὴν ἔποψιν, ἰδί-

τοῦτον τίτλον καὶ λόγῳ σοβαρᾶς μορφώσεως καὶ λόγῳ σεμνότητος καὶ αὐστηρότητος ἡθῶν. Κατὰ τὸν διωγμὸν τῆς Περγᾶμου ὑπέστη καὶ οὗτος πλεῖστα δεινά.

ως κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους καθότι εἶχε καὶ
συμμαχικὰ νομίσματα μετὰ τῆς Ἐφέσου.

Τὰ νομίσματα αὐτῆς φέρουσι τύπους τοῦ Ἀ-
σκληπιοῦ, Ἀφροδίτης, αἰετῶν, ρωμαίων ἀρχόν-
των μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν ΑΤΤΑΙΩΝ, ΙΕΡΟΣ
ΔΗΜΟΣ καὶ ΤΥΧΗΠΟΛΕΩΣ.

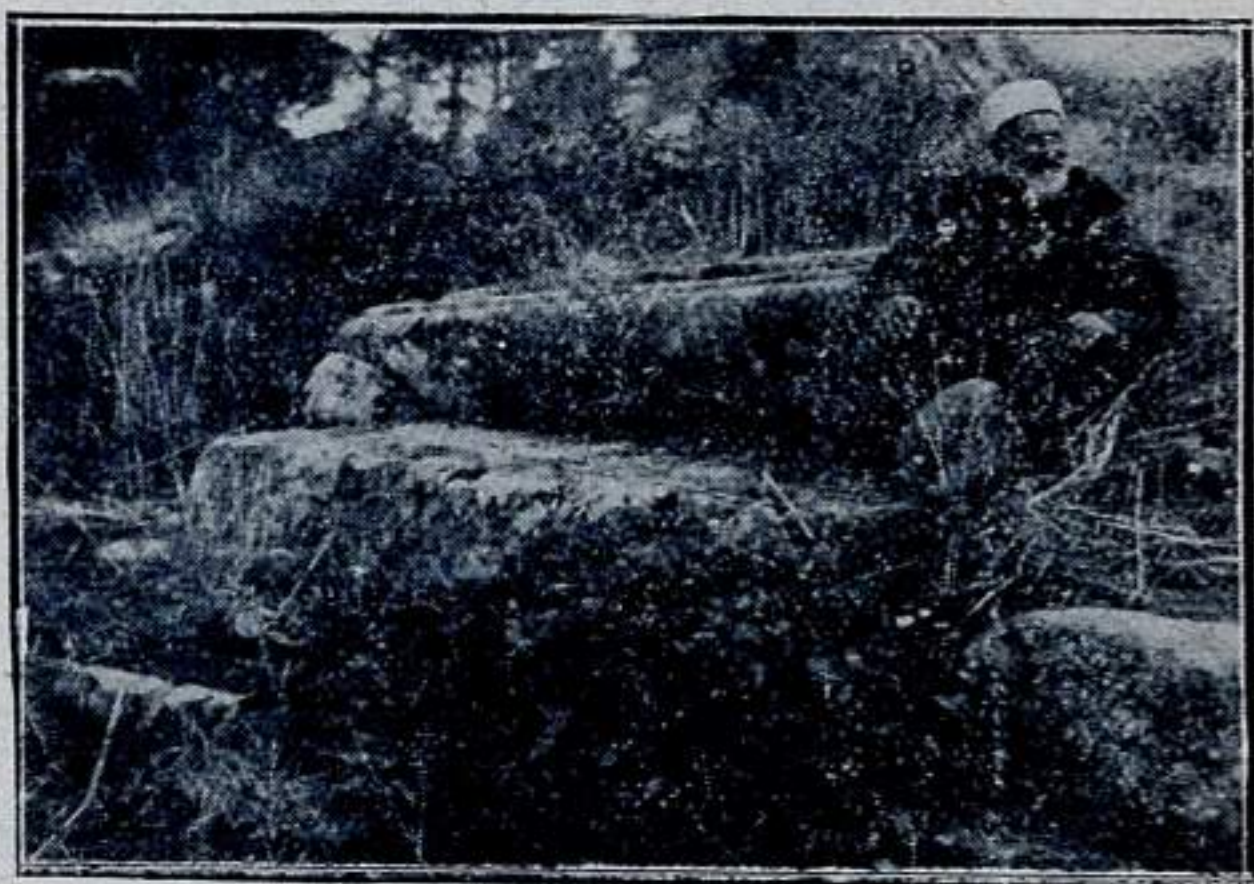
Ἡ ΠΕΡΠΕΡΙΝΗ καὶ τὸ ΤΡΑΡΙΟΝ κεῖν-

Ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως Περπερίνη
ται «ἐν τῇ μεσογαίᾳ», ΒΔ. τῆς Περγάμου εἰς τὴν
περιοχὴν τοῦ Κοζάκι (1). Εἰς τὴν περιοχὴν ταύ-

(1) Τὸ Κοζάκι εἶναι σύνολον τουρκικῶν χωρίων διεσκορπισμέ-
νων ἐπὶ καταφύτων, ὡραιότατων καὶ ὑψηλῶν τοποθεσιῶν, 1000
περίπου μέτρων. Αἱ μαγευτικαὶ αὐταὶ Ἀνατολικαὶ τοποθεσίαι συγ-
κρίνονται ἴσως καὶ ὑπερτεροῦν καὶ αὐτῶν τῶν φημισμένων Ἐλβετικῶν.

την ὑπάρχουσι πλεῖσται ἀρχαιοότητες, ἐκ τῶν ὁποί-
ων ὠνομάσθησαν καὶ τὰ χωρία Ἀσσὰρ-κιοῖ (ἀρ-
χαῖον χωρίον,) Ἀσσὰρ-καγιά (ἀρχαία πέτρα) κ.
ἄ. Καὶ ἡ μὲν Περπερίνη τοποθετεῖται παρὰ τὸ
χωρίον Ἀσαγὶ-βέκ-κιοῖ, τὸ δὲ Τράριο : παρὰ τὸ
Ἀσσὰρ-καγιά. Κατὰ τὸν Στράβωνα πέριξ τῶν
πόλεων τούτων ὑπάρχουσι «καὶ ἄλλαι τοιαῦται
κατοικίαι». Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην τοῦ Καζάκι
τοποθετεῖται καὶ ἡ ΑΣΤΥΡΑ, ἴσως παρὰ τὸ Βε-

Λαξευτοὶ τάφοι Περπερίνης

ἴλερ χωρίον, ἔνθα ὑπῆρχε καὶ τὸ «ἄλσος τῆς Ἀ-
στυρινῆς Ἀρτέμιδος ἁγίον». Πέριξ τῶν πόλεων
τούτων ὑπῆρχε πλούσιον μεταλλεῖον χαλκοῦ καὶ
λουτρὰ τῶν ὁποίων λείψανα σώζονται μέχρι σή-
μερον.

Αἱ πόλεις αὗται ἤκμασαν καὶ ἐπὶ τῶν βυζαν-
τινῶν χρόνων. Ἡ Περπερίνη ἦτο ἔδρα Ἐπισκό-
που ὑπὸ τὸν ὁμώνυμον τίτλον «Περπερίνης» καὶ

ἦτο 36ος Ἐπισκοπικὸς θρόνος τῆς Ἐπαρχίας Ἐφέσου. Ἐπὶ Λέοντος Σοφοῦ ἔγεινε 32ος.

Τὰ νομίσματα Περπερίνης φέρουσι τύπους τοῦ Διονύσου, τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν ΠΕΡΠΕΡΗΝΩΝ.

ΤΟ ΓΑΜΒΡΙΟΝ κεῖται πρὸς Α. τῆς Περγάμου παρὰ τὸ τουρκικὸν χωρίον Πόργιατζίκι. Καὶ περὶ τῆς πόλεως ταύτης οὐδὲν περιπλέον γνωρίζομεν, οὔτε καὶ περὶ τοῦ ΠΑΛΑΙΟΓΑΜΒΡΙΟΥ, τὸ ὁποῖον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ ἔκειτο ἐκεῖ ποῦ πλησίον τοῦ Γαμβρίου. Ἀρχων αὐτῶν κατὰ τοὺς περσικοὺς χρόνους (5ος π. Χ. αἰὼν) ὑπῆρξεν ὁ υἱὸς τοῦ Γογγύλου Γοργίας. Ὅτε ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Περσῶν διῆλθε καὶ διὰ τῆς πόλεως ταύτης, ὅπου καὶ διεχείμασεν ὡς λέγεται. Ἐπὶ τοῦ χώρου τούτου πρὸ ἐτῶν ἀξιόπιστος πολίτης Κινικίου διεβεβαίωσεν ἡμῖν ὅτι εἶδεν ἐπιγραφὴν ἐκ τῆς ὁποίας ἠδυνήθη νὰ ἀναγνώσῃ τὰ ἑξῆς:

Τύχη Ἀγαθῇ

Ἀλεξάνδρου βασιλεύοντος ἐπὶ ἐνδεκάιου.....

Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἀνεκαλύφθησαν πλεῖστα χρυσᾶ νομίσματα μικροῦ ἰδίως σχήματος, τὰ ὁποῖα φέρουσι κεφαλὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ προτομὴν Ταύρου ἢ ἀστέρα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΓΑΜ. Ἐπίσης ἐπὶ τόπου σώζονται, ἰδίως εἰς τὰ τζαμιὰ τοῦ χωρίου, διάφορα ἀρχιτεκτονικὰ ἀντικείμενα χριστιανικῆς ἐποχῆς, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων ἦκμαζον αἱ πόλεις αὗται.

* *

ΤΟΙΑΥΤΗ εἶναι ἐν ὀλίγοις καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν ἡ ἱστορία τῶν περιφανῶν τούτων αἰολι-

κῶν πόλεων τῆς Ἐπαρχίας Περγάμου. Αἱ πόλεις αὗται δὲν ἠρευνήθησαν, δὲν ἐμελετήθησαν εἰσέτι, ἐκτὸς τινῶν μόνον καὶ τούτων ὅλως ἀτελῶς. Ἡ ἔρευνα μιᾶς ἐκάστης αὐτῶν εἶναι καθαρῶς ἔργον ἐπιστημονικόν. Καὶ ἐπειδὴ αἱ ἱστορικαὶ αὐτῶν πηγαὶ εἶνε μᾶλλον ἀσαφεῖς καὶ βραχεῖαι, πολλῶν δὲ τούτων καὶ ἐλλειπεῖς, ἀπαιτοῦνται πρωτίστως συστηματικαὶ ἀρχαιολογικαὶ ἀνασκαφαί, ἵνα δι' αὐτῶν ἐξαχθῶσιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὅσα μνημεῖα καὶ ἐρείπια διέφυγον τὴν μανίαν τῶν ποικίλλων καταστροφῶν εἴτε κατακτητῶν εἴτε καμινευτῶν, εἴτε κτιστῶν, εἴτε φανατικῶν Τούρκων καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν δυνηθῇ ἡ Ἐπιστήμη νὰ φέρῃ εἰς φῶς τὴν ἱστορίαν αὐτῶν, ἔστω καὶ μὴ τελείαν, χάριν τῆς μεγάλης ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἡμῶν ἔθνους.

Ὁλόκληρος ἡ περιοχὴ αὕτη τῆς Περγάμου, εἶναι πλήρης ἀρχαιολογικοῦ πλούτου. Πολλὰ πόλεις ἄγνωστοι εἰς ἡμᾶς, μένουσιν εἰσέτι ὑπὸ τὴν γῆν. Πολλῶν πάλιν, τῶν ὁποίων σώζονται τὰ ἐρείπια, ἀγνοοῦμεν τὰ ὀνόματα. Εἰς ἕκαστον βῆμα αὐτοῦ ἀπαντᾷ τις καὶ διαφόρους ἀρχαιότητας ἰδίως τῶν χριστιανικῶν χρόνων, αἱ ὁποῖαι σὺν τῷ χρόνῳ ἐξαφανίζονται καὶ καταστρέφονται μέχρι σήμερον ὑπὸ τὰ ὄμματα καὶ τῇ ἐπινεύσει αὐτῶν τῶν ἀρχῶν.

Διότι τὸ καλόν, τὸ εὐγενὲς δύναται τις νὰ ἀναμένῃ ἀπὸ μίαν τοιαύτην νεοτουρκικὴν κυβέρνησιν, ἥτις χαρακτηρίζεται σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ἀπὸ ἀσέβειαν πρὸς πᾶν ἀνθρώπινον δίκαιον;

ΜΕΡΟΣ Γ'.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ

Αἱ σημεριναὶ πόλεις καὶ τὰ χωρία ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἄνω ἀναφερομένας ἀρχαίας πόλεις.—Ὁμογενὴς πληθυσμός.—Κοινοτική ἀνάπτυξις.—Ἐκπαίδευσις.—Ἐμπόριον.—Γεωργία.—Βιομηχανία.

Α'.

ΠΑΣΑΙ αἱ ἀνωτέρω Αἰολικαὶ πόλεις κατόπιν μακρᾶς, πολυκυμάντου καὶ ἐνδόξου σταδιοδρομίας, ἥτις ὑπῆρξε σημαντικωτάτη διὰ τὴν καθόλου ἐξέλιξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Χριστιανικῆς Θρησκείας μέχρι τοῦ 14ου μ. Χ. αἰῶνος, ἐξηφανίσθησαν ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης ἰδίως ὅτε ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν ὁ Ταμερλᾶνος (1402), τοῦ ὁποίου πρόγραμμα ἦτο αἱ λεηλασίαι καὶ αἱ καταστροφαὶ παντὸς Χριστιανικοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ.

Ἐκτοτε αἱ πόλεις αὗται μένουσιν ἄλλαι κατερειπωμέναι, ἄλλαι δὲ τελείως ἐξηφανισμέναι· οἱ δὲ ἐκ τῶν διασωθέντων κατοίκων ἄλλοι μὲν ἐξισλαμίσθησαν, ἄλλοι δὲ ἔφυγον μακρὰν αὐτῶν καὶ ἄλλοι παρέμειναν καὶ προσελήφθησαν ὡς δοῦλοι, ὡς εἰλωτες πλουσίων ἀγαθῶν καὶ κτηματιῶν τούρκων, χάριν τῶν ἀπεράντων αὐτῶν γαιῶν (τσιφλίκια). Οἱ οὕτω προσληφθέντες παρὰ τοῖς ἐγγχωρίοις τούρκοις, κατώρθωσαν καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὸν οἰκογενειακὸν αὐτῶν βίον νὰ διαφυλάξωσιν ἔστω καὶ ὑπὸ πολλῶν κινδύνων περιστοιχιζόμενοι.

Ἐπίσης κατώρθωσαν πολὺ ταχέως, ἔνεκα τῆς φιλεργίας αὐτῶν νὰ ἀποκτήσωσι καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτῶν καὶ οὕτω ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπο-

κτῶντες καὶ σχετικὰς ἐλευθερίας νὰ ἀποτελέσωσι
 συνοικισμοὺς εἴτε ἰδιαιτέρους εἴτε ἐντὸς τῶν
 τουρκικῶν χωρίων ὑπὸ τὴν προστασίαν καλῶν
 Τούρκων καὶ οὕτω ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰ-
 ὶνος ἤρχισαν πάλιν νὰ ἀναφαινῶνται ἐλληνικαὶ
 κοινότητες καὶ χωρία ὡς ἡ τῆς Περγάμου, ἡ τῆς
 Καλάργης, ὁ τοῦ Τσανδαρλῆ καὶ κατόπιν ἄλλαι
 μικρότεραι, αἱ ὁποῖαι διὰ τῆς προσελεύσεως καὶ
 ἄλλων ὁμογενῶν ὡς Λακεδαιμονίων, Μακε-
 δόνων, Ἑπειρωτῶν, Λεσβίων, Χίων καὶ ἐξ
 ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος καταγομένων προή-
 χθησαν καὶ ἀπετέλεσαν ἰδιαιτέρας προοδευτικὰς
 Κοινότητας, περὶ τῶν ὁποίων κατωτέρω.

* *

Ἡ Ἐπαρχία τῆς Περγάμου συνορεύεται πρὸς
 Β. μὲ τὴν ἐπαρχίαν Κυδανιῶν, πρὸς Α. μὲ τὰς ἐ-
 παρχίας Σόματος καὶ Κιρκαγατσίου, πρὸς Ν. μὲ
 τὰς ἐπαρχίας Μαινεμένης καὶ Μαγνησίας καὶ πρὸς
 Δ. μὲ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Διαρρέεται ὑπὸ
 τοῦ Καΐκου ποταμοῦ (Βακίρτσαϊ) ὅστις ἐκπηγά-
 ζει ἀπὸ τὸ ὄρος Τμῶλον καὶ ἐκβάλλει παρὰ τὸ
 Τσανδαρλῆ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ὑπὸ πλεον τῶν
 τριάκοντα παραποτάμων καὶ χειμάρρων ἐκ τῶν
 ὁποίων οἱ ὀνομαστότεροι εἶνε ὁ Σελινοῦς (πο-
 κλοῦ-τσαϊ), ὁ Κήτειος Κηστὲλ-τσαϊ), ὁ Εὐηνος
 (οὐζοῦν Καραγάτσ-τσαϊ ἢ Ἰνγκιλ-τσαϊ) ὁ τοῦ Ἀ-
 γιασματίου καὶ ὁ Καρα-δερές.

Τὰ σπουδαιότερα ὄρη αὐτῆς εἶναι τὸ Γκεϊκλῆ
 800 μ. ὕψους, τὸ Ἀσπορηνὸν (Γιοῦν-δάγ) 1100
 μέτρων ὕψους, τὸ Τσάμ-Χαβλῆ (Κοζάκι) 1050μ.
 ὕψους, τὸ Γλαϊλατσίκ 1250μ. ὕψους, τὸ Καρα-
 δάγ (Κάνη) 750 μ. ὕψους, ἅπαντα διακλαδώσεις
 τοῦ Πηνδάσου (Μάδαρα-δάγ). Ἡ ἑκτασις αὐ-

τῆς εἶναι 2800 περίπου τετρ. χιλιόμ. Κέκτηται ἀρκετὰ ἀνεκμετάλλευτα μεταλλεῖα καὶ ἀπέραντα καὶ πλούσια δάση, τὰ ὅποια εἶνε τόσον ἀπεριποίητα, ὅσον καὶ ἐγκαταλελειμμένα. Ἐπίσης κέκτηται καὶ πολλὰ λουτρὰ θερμὰ ἐκ τῶν ὁποίων τὸ περιφημότερον εἶνε τὰ «Πασᾶ-Λίτζα».

Ὁλόκληρος ἡ ἐπαρχία περιλαμβάνει, ἐκτὸς τῆς Περγάμου, 212 χωρία, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 7 εἶναι καθαρῶς Ἑλληνικά, 16 δὲ ἐξ αὐτῶν κατοικοῦνται καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀνέρχονται εἰς 70 χιλ. ἐκ τῶν ὁποίων 25 χιλ. Ἕλληνες, 1200 Ἀρμένιοι καὶ 800 Ἑβραῖοι, οἱ ὅποιοι ἀσχολοῦνται ἰδίως εἰς τὴν Γεωργίαν, Κτηνοτροφίαν καὶ Ἐμπόριον τὸ ὅποιον διεξήγετο κυρίως ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς χεῖρας. Τὸ κλίμα αὐτῆς εἶναι ὑγιεινότερον καὶ μόνον εἰς ὠρισμένα μέρη τῶν παραλίων αὐτῆς ὑπάρχει πυρετὸς συνεπεία τῶν λιμναζόντων ὑδάτων, τὸ δὲ ἔδαφος εἶναι εὐφορώτατον καὶ ἀνεκμετάλλευτον.

Ἡ ἐπαρχία τῆς Περγάμου εἶναι Καῖμακαμλίκι (ὑποδιοικήσεις) δευτέρας τάξεως καὶ ὑποδιαιρεῖται εἰς 7 ναχιέδες (δήμους) ἐκτὸς τῆς Περγάμου ἥτοι 1) τοῦ Ἀγιασματίου, 2) τοῦ Δικελί, 3) τοῦ Τσανδαρλῆ, 4) τοῦ Κλησέ-κιοῖ, 5) τοῦ Κινικίου, 6) τοῦ Ζάναζ καὶ 7) τοῦ Κοζάκι.

Διοικητικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν Νομαρχίαν Ἀϊδινίου (Σμύρνης) ἐξαρτωμένη ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴν Νομαρχίαν. Στρατιωτικῶς ὑπάγεται εἰς τὸ σύνταγμα τοῦ Σώματος τοῦ 4ου στρατ, σώματος τῆς Σμύρνης. Ἡ Πέργαμος ἀποτελεῖ τὸ 2ον ἐφεδρικὸν τάγμα τοῦ συντάγματος τούτου.

Ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἐφέσου, ἡ ὅποια ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον τμήμα

τῆς εὐρείας καὶ ἱστορικῆς ταύτης ἐπαρχίας, τὴν ὁποίαν ἀπὸ τοῦ 1897 διακυβερονᾷ Ἰωακεῖμ ὁ Εὐθυβούλης ἐκ τῶν διακεκριμένων Ἱεραρχῶν τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας λόγῳ ἀξίας καὶ καταγωγῆς.

Ἡ Α. Σ. ὁ Γέρον ἅγιος Ἐφέσου Κύρ. Ἰωακεῖμ, διακρίνεται ἐπὶ συναίσει καὶ σωφροσύνῃ καὶ τυγχάνει ἐκ τῶν Μητροπολιτῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δρῶσι πάντοτε ὅλως ἀθρούβως, ἀλλ' ἐθνικῶς ὑπὲρ τῶν γενικῶν ἡμῶν συμφερόντων. (1)

Ἡ συγκοινωνία τῆς Περγάμου μετὰ τῶν πέριξ χωρίων της, εἶναι λίαν δυσάρεστος. Πρὸ τινων ἐτῶν μόλις κατωρθώθη νὰ ἐπισκευασθῇ ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα εἰς Δικελί, Κινίκιον καὶ Σόμα. Αἱ ἀποστάσεις μεταξὺ Περγάμου καὶ τῶν πόλεων μετὰ τῶν ὁποίων συγκοινωνεῖ καὶ μετὰ τῶν πέριξ κυριωτέρων χωρίων εἶνε αὗται·

Πέργαμος—Μαινεμένη 70 χιλιόμ., Πέργαμος—Κλησέκιοι 35 χιλιόμ. Πέργαμος—Τσανδαρλῇ 34 χιλιόμ., Πέργαμος—Δικελί 28 χιλιόμ., Πέργαμος—Κυδωνίαι 85 χιλιόμ., Πέργαμος—Κινίκιον 18 χιλιόμ., Πέργαμος—Σόμα 43 χιλιόμ., Πέργαμος—Παλουκεσὲρ—Πάνορμος 183 χιλιόμ.

Ἡ ἐπαρχία Περγάμου ἔχει καὶ τοὺς ἑξῆς λιμένας: Δικελί, Μακαρονίας, Καπακούμ, Ἀγιασματίου, Ἀτζανός, Τζανδαρλῇ καὶ Κλησέκιοι. Πάντων τούτων ὁ σπουδαιότερος καὶ ἄξιος λόγου εἶναι ὁ τοῦ Δικελί, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξάγονται τὰ

(1) Κατὰ τὸν Νεοτουρκικὸν διωγμὸν ἡ Α. Σ. εὗρίσκετο εἰς Ἀδραμύτιον, κατὰ θείαν τινα ἰσως τύχην, ὅπου ἐπέπρωτο καὶ οὗτος νὰ ὑποστῇ μετὰ τοῦ ποιμνίου του τοὺς ἐξευτελισμοὺς καὶ τὰ μαρτύρια ἐκεῖνα τῶν Νεοτουρκικῶν ληστρικῶν συμμοριῶν τοῦ Τάλαάτ, Ἐμβέρ, Ραχμῆ καὶ Σ)ιάς.

πλεῖστα τῶν ἐμπορευμάτων καὶ εἰσάγονται ὅλα σχεδὸν τὰ διὰ θαλάσσης ἀποστελλόμενα.

Καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν ὑπάρχουσιν ἄφθονα καὶ ἄριστα ὕδατα πόσιμα. Πλέον τῶν 1000 πηγῶν ὕδατος ὑπολογίζονται καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν.

Βον

Η ΚΟΙΝΟΤΗΣ τῆς ΠΕΡΓΑΜΟΥ ἤρχισε νὰ ἀναφαίνεται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰῶνος. Κατὰ τὸ 1545 ἐκτίσθη καὶ ὁ πρῶτος Χριστιανικὸς ναὸς τῆς νεωτέρας πλέον Περγάμου, τῶν ἁγίων Θεοδώρων, ὅστις τότε ἦτο μὲ «δῶμα».

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Κοινότης μόλις ἠριθμεῖ. περὶ τὰς 100 οἰκογενείας, λείψανα τῆς πρὸ 1402 καταστροφῆς αὐτῆς. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ εὐφυοῦς καὶ ἰσχυροῦ Τοπάρχου τῆς Περγάμου Καραοσμάνογλου, αὕτη ηὔξήθη εἰς 400 καὶ πλέον οἰκογενείας.

Περὶ τοῦ Καραοσμάνογλου πολλὰ τὰ καλὰ λέγονται. Οὗτος συνέστησεν ἐν Περγάμῳ τὴν πρωτότυπον καὶ ὡραίαν πανήγυριν τοῦ ἁγ. Γεωργίου (23 Ἀπρ.) χάριν τῶν Χριστιανῶν του. Οἱ ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν του Ἕλληνες ἀπελάμβανον ἰδιαιτέρας εὐνοίας καὶ τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων μὲ τοὺς Τούρκους. Πανταχόθεν προσήρχοντο εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ ὁμογενεῖς, διότι εὗρισκον ἄσυλον. Ἡ φήμη κατέστησεν αὐτὸν γνωστὸν καθ' ὅλον τὸν τότε Ἑλληνισμόν τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας. Οἱ τότε προσερχόμενοι ἄποικοι ἦσαν ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Πελοποννήσιοι καὶ Μακεδόνες, οἱ ὅποιοι ἔνεκα τῶν τυραννιῶν καὶ βασάνων τῶν διοικητῶν αὐτῶν, οἵτινες κατ' οὐδὲν διέφερον τῶν

σημερινῶν νεοτούρκων, ἡναγκάζοντο νὰ ἐγκαταλείπωσι τὰ πάντα καὶ νὰ φεύγωσι μακρὰν τῶν πατρίδων αὐτῶν εἰς ἄλλας πόλεις διὰ νὰ εὕρωσιν ἄσυλον. Πρὸ τοῦ 1821 ὁ πληθυσμὸς τῆς Περγάμου ἠϋξήθη ἔτι περισσότερον. Κατὰ τὸ 1816-17 νέα πολυπληθὴς ἀποικία Μακεδόνων, φεύγουσα τὰς παντοίας καταπιέσεις καὶ φορολογίας τοῦ Τοπάρχου αὐτῶν, ἔφθασε διὰ Κυδωνιῶν εἰς Πέργαμον, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν νεαροῦ τινος Μακεδόνης, ὅστις προτοῦ νὰ ἀναχωρήσῃ μετὰ τῶν συμπολιτῶν του, λέγει πρὸς αὐτούς: «Διατὶ ἐπὶ πλεόν νὰ μένωμεν εἰς τὸν βάρβαρον τοῦτον τόπον; Ἄς φύγωμεν, φίλοι μου· θὰ βαδίσω ἐπὶ κεφαλῇς σας· ἄς ὑπάγωμεν πλησίον τοῦ Καραοσμάνογλου· πιθανὸν εἰς εὐτυχεστέρας ἡμέρας νὰ ἐπανίδωμεν τὰς ἐστίας μας». (1) Οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἀποικοὶ καθὼς ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὰς Κυδωνίας ἐπωδύροντο διότι ἐνεθυμοῦντο τὰς ἐγκαταλειφθείσας κατοικίας καὶ περιουσίας των. Ὁ νεαρὸς ἀρχηγὸς παρηγορῶν τοὺς μέλλοντας τούτους Περγαμηνοὺς ἔλεγεν: «τὶ κλαίετε; ἐδῶ θὰ ἀποθάνωμεν, ἰδοὺ ἡ πατρίς μας» καὶ ἐδείκνυε τὰ ὄρη τῆς Περγάμου, τὰ ὅποια τὴν ὥρην ἐπέπρωτο νὰ ἐγκαταλείψωμεν ὅλοι ὁμοῦ τόσον σκληρῶς καὶ ἀπανθρώπως καὶ νὰ τραπῶμεν, ὥσεί καταδιωκόμενοι ὑπὸ Ἑριννύων, μακρὰν αὐτῶν, ὑπεράνω τῶν ὁποίων τὴν ὥρην περὺ γίζουν μόνον αἱ ψυχαὶ τῶν ἐνδόξων Ἀτταλιδῶν τοῦ ἱεροῦ Ἀντίπα καὶ τῶν πατέρων μας μὲ μεγάλην λύπην ἐπὶ τῇ ἀγρίᾳ καὶ βαρβάρῳ ἐκδιώξει ἡμῶν ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα ἐκείνην τῆς

(1) «Κυδωνιακαὶ Μελέται» I. Ἀποστολάκη σελ. 85.

παλινοστήσεως εἰς τοὺς ἱεροὺς ἡμῶν τόπους.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καραοσμάνογλου (1791) ἡ Πέργαμος ἔγινεν ἔδρα δήμου (μουδουριέτ).

Κατὰ τὸ 1821 ἡ Πέργαμος θὰ κατετρέφετο, ἂν ἐγκαίρως δὲν ἐπρολάβανον τὴν σφαγὴν μὲ ἔνοπλον σῶμα οἱ τοῦρκοι ἀγᾶδες Νιδελόγλους καὶ Χ' Χαλβατζῆς, οἱ ὅποιοι ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐφύλαττον τὰς Ἑλλην. συνοικίας.

Κατὰ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τοῦ 21 ἡ Πέργαμος μὲ ὅλην τὴν μαύρην ἐκείνην δουλείαν ἔσπευσεν ὥπως καὶ αὕτη προσφέρῃ θυσίας εἰς τὸν ἱερὸν τοῦτον ἀγῶνα, ἀποστείλασα τὸν ἐκ τῆς συνοικίας ἀγ. Παρασκευῆς ἥρωα Καπετὰν Κριτσιώτην, ἐπὶ κεφαλῆς Περγαμηνοῦ σώματος καὶ τοὺς Γεώργιον Γκέράλην καὶ Ἀναστ. Ἀνδρέογλου, οἱ ὅποιοι μετὰ 300 ὁπλιτῶν ἐκ Περγάμου καὶ τῶν πέριξ χωρίων ἐπολέμησαν καὶ εἰς τὰ Δερβενάκια.

Μετὰ τὸ 1821 ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ηὔξήθη ἔτι περισσότερον διὰ τῆς προσελεύσεως καὶ ἄλλων μεταναστῶν ἐκ Μυτιλήνης, Χίου, (1) Ἡπείρου καὶ λοιπῆς Ἑλλάδος.

Ἰδρύθη καὶ ἑτέρα Ἐκκλησία ἡ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἥτις κατὰ τὸ 1836 ἐπισκευασθεῖσα μεγαλοπρεπῶς κατέστη καὶ ὁ Μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς Κοινότητος. Κατὰ τὴν πρώτην ἰδρυσιν αὐτῆς συνεβοήθησαν καὶ αἱ γυναῖκες ἰδίως εἰς τὴν διὰ τῆς ράχεως αὐτῶν μεταφορὰν λίθων. Κατὰ τὴν ἐπισκευὴν ταύτης προσέφερον χρηματικὰ βοηθήματα καὶ τοῦρκοι. Εἰς μάλιστα ὁ Τσετμῆ-Ἀλῆς προσέ-

(1) Ἐκ Χίου τότε ἔφθασαν καὶ ἐκτουρκισθεῖσαι Ἑλληνίδες, τῶν ὁποίων τέκνα ὑπάρχουσι μέχρι σήμερον ἐν Περγάμῳ, ὡς ὁ τέως δήμαρχος Σακιζλῆ Ἀμέτ, ὁ Χαφισελίμ κ. ἄ.

φερεν ἐκτὸς τῆς δωρεᾶς καὶ 36 γρ. ὡς δάνειον.

Ἀπὸ τοῦ 1823 γνωρίζομεν καὶ τὸν πρῶτον κληρικὸν Ἀρχιερ. Ἐπίτροπον τὸν Οἰκονόμον Χ΄ Παπα Σταμάτην (1) τοῦ ὁποίου ἡ δρα-
σις ὑπῆρξεν ἐθνικωτάτη, μέχρι τοῦ 1852. Ἡ
ἰσχὺς καὶ ἡ ἐπιρροή αὐτοῦ ἦτο τοσαύτη ἐπὶ τῶν
ἀρχῶν, ὥστε διὰ μόνων τῶν χαιρετισμῶν ἢ καὶ
διὰ τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἱερατικοῦ του κομβολο-
γίου ἀπεφυλακίζοντο διάφοροι κατάδικοι καὶ ἐ-
λάμβανον πέρας πάσης φύσεως ὑποθέσεις. Τὴν ἰ-
σχὺν ταύτην ὥφειλεν ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὴν ἱκανό-
τητα αὐτοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς ἰδιαίτερόν τι φιρ-
μάνιον συνεπεία τοῦ ὁποίου ἀπελάμβανεν καὶ
ἰδιαιτέρου σεβασμοῦ καὶ τιμῶν παρὰ τοῖς τοῦρκοις,
ιδίως παρὰ τοῦ Μουφτῆ.

Κατόπιν τούτου ἔρχονται κατὰ σειρὰν οἱ ἑξῆς :

2)	Ἀρχιμ. Στέφανος	ἀπὸ τοῦ	1852-1863
3)	» Ἀγαθάγγελος	» »	1863-1873
4)	Οἰκον. Παπα-Γεώργης	» »	1873-1878
5)	Παπα Χριστόδουλος	» »	1878-1880
6)	Ἀρχιμ. Γρηγόριος	» »	1880-1883
7)	Παπα Ἀθανάσιος	» »	1883-1884
8)	Παπα Ἀθανάσιος (2)	» »	1885-1886

(1) Οὗτος κατήγετο ἐκ τοῦ Καταρράκτου τῆς Χίου. Ἡ σύζυγος καὶ ἡ κόρη αὐτοῦ αἰχμαλωτισθεῖσαι ὑπὸ τῶν τούρκων μετεφέρθη-
σαν εἰς Πέργαμον, ὅπου ἡ μὲν κόρη ἀπηλευθερώθη ἀπέναντι χρη-
μάτων ὑπὸ τῆς οἰκογενείας Μακροπούλου, ἡ δὲ σύζυγος ἡγοράσθη
ὑπὸ τοῦ ἐκ Ζάναζ Χ΄ Ρουσῆτ Ἀγᾶ. Ταῦτα καθὼς ἔμαθεν ὁ πατὴρ
ἔφθασεν εἰς Πέργαμον καὶ ἀμέσως ἐξηγόρασε τὴν αἰχμάλωτον σύ-
ζυγόν του ἀντὶ 3000 γρ. Μετὰ ταῦτα ἐγκατεστάθη εἰς Πέργαμον.
Ἀπέθανε κατὰ τὸ 1856.

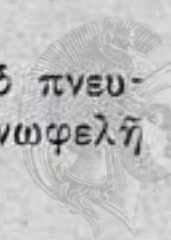
(2) Πατὴρ τοῦ ρέκτου Οἰκονόμου κ. Γεωργίου Παπαδο-
πούλου, ἐφημερίστου ἐκ Περγάμου κατὰ τὸ 1909—1910 καὶ κατό-
πιν Ἀρχιερ. Ἐπιτρόπου διαφόρων Κοινοτήτων τῆς ἐπαρχίας Ἐφέ-
σου. Ἦδη τυγχάνει Πρόεδρος τῆς ἐν Μυτιλήνῃ Ἐπιτροπῆς τῶν
προσφύγων τῆς Ἐπαρχίας Περγάμου.

9)	Ἀρχιμ. Διονύσιος	»	»	1886-1888		
10)	Ἐξαρχος Ἰωαννίκιος	»	»	1888-1889		
11)	Οἰκονόμος Λεόντιος	»	»	1889-1894		
12)	Οἰκ. Εὐάγγ. Κολυβάς(1)	»	»	1894-1904		
13)	»	»	Πετρίδης	»	»	1904-1905
14)	»	»	Ἀλκ. Χερουβιμίδης	»	»	1905-1907
15)	Ἀρχ. Ἰωάν. Αὐγερινός	»	»	1907-1911		
16)	Οἰκ. Δ. Παπαϊωάννου	»	»	1911-1912		
17)	Ἀρχ. Ἀνθ. Ἀμηνᾶς	»	»	1912-1913		
18)	Πρωτοσύγκελος Βασ. Παπαδόπουλος ἀπὸ
7ριον-10μβριον 1913 καὶ					

19) Οἰκονόμος Ἰγνάτιος Γουναρόπουλος, Περγαμηνός, ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ἰανουαρ. 1914 μέχρι τῆς ἐκδιώξεως, ὑπὸ τῆς Νεοτουρκικῆς Κυβερνήσεως, τῶν κατοίκων τῆς Ἐπαρχίας Περγάμου.

Ἡ Πέργαμος κεῖται ἐπὶ λαμπρᾷ τοποθεσίᾳ. Στέφεται πανταχόθεν ὑπὸ πλουσίων ἐδαφικῶν καλλωνῶν. Τὰ θαυμάσια αὐτῆς ἀμπέλια, εἰς τὰ ὅποια ἐπὶ 4 μῆνας (ἀπὸ Μάϊον μέχρι 7βριον) οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων παρεθέριζον, διάγοντες βίον ἀπλοῦν καὶ φρυσικόν, ἦσαν ἀπαράμιλλα. Ἡ ἀγορὰ αὐτῆς ἦτις εἶναι εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως καὶ διηρημένη κατὰ τμήματα, παρουσιάζει πρωτοφανὲς φαινόμενον καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν. Τὴν Δευτέραν, ἡμέραν ἀγορᾶς (παζάρι) κατὰ τὴν ὁποίαν κατέρχονται οἱ πλεῖστοι χωρικοὶ τῶν πέριξ χωρίων, παρουσίαζε θέαμα μεγαλοπρεπές, τὸ ὅποion μᾶς ὑπενθύμιζεν οὕτω τὰς πολυπληθεῖς συγεντρώσεις εἰς τὰς ἀγοράς τῆς Ἀκροπόλεως.

(1) Ὁ λόγιος καὶ εὐφραδὴς Ἀρχιερ. οὗτος Ἐπίτροπος, ὁ πνευματώδης καὶ περίνους Κολυβάς ἀπέθανε μετὰ 10ετῇ ἐθνωφελῇ δρασίῳ.

Ὡλη ἡ πόλις διαχωρίζεται διὰ τοῦ ποταμοῦ Σελινοῦντος εἰς δύο μεγάλας συνοικίας τὴν Ἑλληνικὴν μὲ τὴν Ἀρμενικὴν καὶ τὴν Τουρκικὴν μὲ τὴν Ἑβραϊκὴν, αἱ ὁποῖαι συγκοινωνοῦν διὰ γεφυρῶν. Ἡ Ἑλληνικὴ συνοικία κατεῖχε τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως μέχρι τοῦ ποταμοῦ.

Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς πρὸ τῆς ἐκδιώξεως τῶν Ἑλλήνων ἦτο 8 χιλ. Ἕλληνες, 11 χιλ. Τούρκοι, 300 Ἀρμένιοι καὶ 700 Ἑβραῖοι, ἦτοι τὸ ὅλον 20 χιλ. Ἡδὴ ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν βρωμερῶν καὶ κτηνανθρώπων Βοσνίων καὶ μουσουλμάνων χωρίων τινῶν τῆς περιφερείας Θεσσαλονίκης ἀνέρχεται εἰς 30 χιλ. Πάντες οἱ τοποθετηθέντες οὗτοι, ἐκτὸς τῶν διαφόρων καταστροφῶν τὰς ὁποίας ἐπέφερον καθ' ὅλην τὴν πόλιν, διάγουσι βίον κτηνώδη καὶ κυνικόν.

Ἡ Ἑλληνικὴ αὕτη Κοινότης, ὁ τηλαυγὴς οὗτος φάρος τῆς περιχώρου Περγάμου, ἦτο μία ἀπὸ τὰς πρώτας καὶ πλέον προοδευτικὰς Κοινοτητάς τῆς Ἐπαρχίας Ἐφέσου. Ἡ κοινοτικὴ αὐτῆς ἀνάπτυξις ἦτο σημαντικὴ καὶ ὅλον ἐν προήγετο, παρ' ὅλας τὰς ἀντιξόους περιστάσεις, παρ' ὅλην τὴν ἔλλειψιν καὶ τῆς κατὰ ξηρὰν καὶ τῆς κατὰ θάλασσαν συγκοινωνίας.

Ἐκτὸς τῶν δύο ἀνωτέρω Ἐκκλησιῶν εἶχε καὶ τὰς ἐξῆς μικρὰς Ἐκκλησίας, τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς καὶ τοῦ Ἀγ. Ἀντίπα καὶ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ τὰ ἐκτὸς τῆς πόλεως παρεκκλήσια, τῆς Ἀγ. Καστριανῆς καὶ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου (τοῦ βουνοῦ).

Τὸ κοινὸν ταμεῖον τῶν ἱερῶν Ἐκκλησιῶν ἐκτὸς τῆς κατ' ἔτους διανομῆς κατὰ τὰς ἐορτὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα χρηματικῶν βοηθημά-

των εἰς ἀπόρους χριστιανικὰς οἰκογενείας, συνετήρει πυροσβεστικὴν ἀντλίαν μετὰ 12 μελοῦς πυροσβεστικοῦ σώματος, τοῦ ὁποίου ἡ δραῖσις ὑπῆρξεν εὐεργετικωτάτη εἰς στιγμὰς φοβερὰς πυρκαϊῶν, αἱ ὁποῖαι ἠπείλησαν διάφορα σημεῖα τῆς πόλεως.

Οἱ ἱερεῖς τῆς Κοινότητος ἦσαν 4 μεθ' ἑνὸς ἱεροδιακόνου.

Τὰ σχολεῖα αὐτῆς κατεῖχον μὲ τὴν μικρὰν βιβλιοθήκην(1) καὶ τὸ ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον περιέβλεπτον θέσιν καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν Ἐφέσου. Ἡ πρὸς αὐτὰ στοργὴ τῶν κατοίκων ἦτο ἀξία παντὸς ἐπαίνου.

Τὸ Νηπιαγεῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο τμήματα μετὰ 200 μαθητῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ μὲ δύο διδασκαλίσσας. Τὸ Παρθεναγωγεῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἑξ τάξεις μετὰ 180 μαθητριῶν καὶ μὲ πέντε διδασκαλίσσας. Τὸ Ἀρρεναγωγεῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ ὀκτὼ τάξεις μετὰ 235 μαθητῶν, μέθ' ἑπτὰ διδασκάλων καὶ ἑνὸς παιδονόμου. Ἐσχάτως ἀπεφασίσθη ὅπως ἰδρυθῇ τέλειον ἡμιγυμνάσιον. Τὸ Νοσοκομεῖον, τὸ νεόδμητον καὶ ὥραϊον, εἶχε δώδεκα κλῖνας μὲ νοσοκομιακὴν ὑπηρεσίαν καλήν. Οἱ κατ' ἔτος νοσηλευόμενοι ἀνήρχοντο ἀπὸ 70—80.

Ὑπῆρχον καὶ διάφοροι σύλλογοι, ἡ ὕπαρξις τῶν ὁποίων ἐτίμα τὸ προοδευτικὸν τῶν κατοίκων ἰδίως τῆς νεολαίας τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις πάντοτε ἐπρωτοστάτει εἰς πᾶν καλὸν καὶ ἱερόν.

Ταῦτα ἦσαν τὰ ἐξῆς:

(1) Ἐκτὸς τῆς βιβλιοθήκης ταύτης ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι ἰδιωτικαὶ καθαρῶς ἐπιστημονικαί, εἰς τὰς ὁποίας εὕρισκέ τις ὅλους τοὺς Ἑλληνας καὶ Λατίνους συγγραφεῖς. Τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ αὐτῶν κατεῖχεν ἡ τοῦ κ. Γεωργ. Ράλλη εκ 2 1)² χιλ. τόμων.

1) Τὸ τοῦ Ὑδραγωγείου, σωματεῖον εὐεργετικώτατον, τὸ ὁποῖον διετήρει πλεον τῶν 60 βρύσεων.

2) Τὸ τοῦ Ἀττάλου. 3) Τὸ τῆς Ὀμονοίας. (1) Τὰ δύο ταῦτα σωματεῖα ἀπὸ κοινοῦ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἴδρυσιν μεγάλου μαρμαρίνου κοινοτικοῦ λουτρῶνος, εὐεργετικωτάτου ἀπὸ ἠθικῆς ἰδίως ἀπόψεως.

4) Τὸ τῆς Ἀγ. Καστριανῆς, τὸ ὁποῖον ἐκτὸς ἄλλων κοινοφελῶν ἔργων, διωργάνωνε κατ' ἔτος καὶ ἀθλητικοὺς ἀγῶνας.

5) Τὸ τοῦ Ἀγ. Ἀντίπα, τὸ ὁποῖον ἠρίθμει καὶ περὶ τὰς 500 κυρίας ὡς μέλη αὐτοῦ μὲ εὐρὺν σκοπὸν καὶ ἀξιόλογον λόγῳ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ ἐπιβολῆς.

6) Τὸ τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς, ἀποτελούμενον ἀπὸ Δδας ἰδίως καὶ τὰ σωματεῖα τῶν συντεχνιῶν ἥτοι τῶν παντοπωλῶν, τῶν ὑποδηματοποιῶν, τῶν ὑφασματοπωλῶν καὶ τῶν κτιστῶν, πάντα εὐεργετικὰ διὰ τὴν καθόλου ἀνάπτυξιν τῆς Κοινότητος.

Ὁ Κοινοτικὸς προϋπολογισμὸς τῆς Κοινότητος κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀνήρχετο, κατὰ μέσον ὅρον εἰς 1600 λίρ. ἥτοι Σχολείων 900 λ. τουρκ. Ἐκκλησιῶν 550 καὶ Νοσοκομείου 150.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα ὅτι ἡ Κοινότης ὠρισμένους πόρους δὲν εἶχε, ἐκτὸς ἐλαχίστων τοιούτων. Οὔτε ἀφιερώσεις πλουσίων ὁμογενῶν. Τὸ δὲ ποσὸν τοῦτο, τὸ μέγα ἀληθῶς διὰ μίαν Κοι-

(1) Μεσὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως ἐπληροφορήθημεν ὅτι ἡ «Ὀμόνοια» ἀνεσυστήθη ἐν Ἀμερικῇ πρό τινος καιροῦ παρὰ τῶν ἐκεῖ Περγαμηνῶν παρὰ τοῦ ὁποίου ἤδη οἱ ἄνευ Πατρίδος Περγαμηνοὶ ἀναμένουσι πολλὰ τὰ καλὰ.

νότητα, οὐχὶ πλουσίαν, κατεβάλλετο διὰ τῆς πεντάρας τοῦ φιλοτίμου Περγαμηνοῦ λαοῦ.

Ἐργοστάσια εἶχε δύο ἀτμοκίνητα (ἐλαιοτριβεῖον, ἀλευροποιεῖον καὶ τοῦ βάμβακος) τῶν Θεοδ. Στεφανίδου καὶ Κομματοπούλου—Τσαμουρτζῆ, ἐν ἀτμοκίνητον ζαχαροπλαστικῆς τοῦ Νικ. Πριμικυροπούλου, ἐν μὲ κάξι (ἀλευροποιεῖον τοῦ Τσιβουκτσῆ-Βαλσάμη καὶ ἐν ὑδροκίνητον (ἀλευροποιεῖον) τοῦ Χρ. Κασκασιάδη.

Σαπωνοποιεῖα μὲ ἀρκετὴν ἐξαγωγὴν τοῦ Γεωρ. Τσαξωρίδου, Παναγ. Σάββα καὶ Δημ. Κουκουρίμπα.

Ὁ Περγαμηνὸς λαὸς διακρίνεται ἐπὶ εὐνομία καὶ σεβασμῷ πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς πολιτικούς θεσμούς. Οὐδέποτε ἔδιδεν εἰς τὴν Τουρκικὴν κυβέρνησιν αἰτίας παραπόνων. Μετὰ τῶν συνόικων λαῶν ἰδίως μετὰ τῶν τούρκων διετέλουν πάντοτε ἐν ἁρμονίᾳ καὶ συνεργασίᾳ. Μικρὰ νέφη διαταράξεως τῶν σχέσεων τούτων ἀνεφάνησαν μετὰ τὴν ἴδρυσιν παραρτήματος τοῦ νεοτουρκικοῦ κοιμιτάτου.

Ἡ φιλεργία τῶν κατοίκων, ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν φυσικὴν ζωὴν, ἡ ἐμμονὴ εἰς τὰ πατροπαράδοτα ἦθη, προεφύλαξαν αὐτοὺς μέχρι τῶν διωγμῶν αὐτῶν ἀπὸ πάσης κοινωνικῆς διαφθορᾶς. Τὰ σεμνὰ ἀνατολικά ἦθη καὶ ἔθιμα δὲν ἐπηρεάσθησαν ἀπὸ τὸν λεγόμενον πολιτισμὸν τῆς Δύσεως. Ἡ Πέργαμος μετὰ τῶν περιχώρων διετέλεσε, τύχη ἀγαθῇ, μέχρι τῆς χθὲς ἀμιγῆς παντὸς ξενικοῦ ἢ φυλετικοῦ στοιχείου, καθαρῶς τηροῦσα τὸν Ἑθνικὸν καὶ Ἑλληνοπρεπῆ χαρακτῆρα της, ὅστις εἰς ἄλλα κέντρα τείνει πρὸς ἐκμηδένισιν.

Ἡ Περγαμηνὴ δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὰ

οἰκιακά της καθήκοντα, εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων της καὶ εἰς τὴν ἀπόλυτον καθαριότητα τῆς οἰκίας της, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα ἔργα εἰς τὴν ὑφαντικήν, εἰς τὰ χειροτεχνήματα, τὰ ὅποια πλειστάκις ἐθαυμάσθησαν ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους ἐπισκέπτας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὁμογενεῖς τοιούτους μεγαλουπόλεων καὶ ἰδίως εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς Ἑλληνικῆς μορφώσεώς της. Εἰς τὴν αὐτὴν σχεδὸν βαθμίδα εὐρίσκεται καὶ ἡ Κινικιώτισσα καὶ ἡ Δικελιώτισσα. Ἡ χωρικὴ εἶναι πρότυπον πιστῆς συζύγου, ἀληθῆς ἀπόγονος τῶν παλαιότερων Ἑλληνίδων, βοηθοῦσα τὸν ἄνδρα της εἰς τὰς γεωργικάς του ἐργασίας καὶ παρέχουσα ἑαυτὴν ὑπόδειγμα λιτότητος καὶ ἀφοσιώσεως.

Γον

ΔΙΚΕΛΙ. Πόλις παράλιος ἡ ὁποία ἰδρύθη ἀκριβῶς κατὰ τὸ 1840. Οἱ πρῶτοι αὐτῆς οἰκισταὶ ἦσαν Περγαμηνοί, Μυτιληναῖοι καὶ Κυδωνεῖς. Χάρις εἰς τὸν λιμένα αὐτοῦ προήχθη ταχέως καὶ οὕτω κατέστη ἐπίνειον τῆς Περγάμου.

Κάτοικοι : 4 χιλ. Ἕλληνες, 500 Τοῦρκοι καὶ ὀλίγοι Ἀρμένιοι, οἱ ὅποιοι ἠσχολοῦντο εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Σήμερον μετὰ τῶν τοποθετηθέντων μουσουλμάνων ἀνέρχονται εἰς 8 χιλ. οἱ Τοῦρκοι.

Ἡ νεαρὰ καὶ φιλοπρόοδος αὕτη Κοινότης, εἶχε καλῶς κατηρτισμένον σχολεῖον (ἀνάμικτον) μὲ 7 τάξεις, μὲ 200 μαθητὰς καὶ μαθητρίας, μὲ 3 διδασκάλους καὶ 3 διδασκαλίσσας. Τὸ νηπιαγωγεῖον ἦτο διηρημένον εἰς δύο τμήματα μὲ 120 μαθητὰς.

Ἐκκλησίαι: Ἡ τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς καὶ ἡ τοῦ

Ἄγ. Δημητρίου. Παρεκκλήσια: Τῆς Παναγιού-
δας, τοῦ Προφ. Ἡλιοῦ, τῶν Ἄγ. Κων)τίνου καὶ
Ἑλένης, τῶν Ἄγ. Ἀναργύρων καὶ τῶν Ταξιαρ-
χῶν. Ἱερεῖς δύο. Σύλλογοι: ὁ «Ἀταρνεὺς»
φιλεκπαιδευτικὸς καὶ τῶν κυριῶν «τῶν Μυρο-
φόρων» θρησκευτικὸς.

Ὁ Κοινοτικὸς προϋπολογισμὸς ἀνήρχετο εἰς
500 λίρ. τουρκ. Ἐργαστάσια: 1 ἀτμοκίνητον καὶ 2
μὲ κάξι, (Ἀλευροποιεῖα καὶ ἐλαιοτριβεῖα) τῶν κ.
Πανταζυπούλου, Παρ. Σεβαστέλλη καὶ Ἑμμ.
Καλδῆ.

ΙΣΜΑ·Ι·ΛΑΡ. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι πολὺ
ἀρχαιότερον τοῦ Δικελί. Ἀπέχει 1)2 ὥραν αὐτοῦ.
Κάτοικοι 400. Ἀντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 500
τοῦρκοι. Ἐκκλησία: τῆς Ἀγίας Τριάδος μεθ'
ἐνὸς ἱερέως. Κοινοτικὸς προϋπολογισμὸς 50 λ. τ.

ΑΤΖΑΝΟΖ. Παράλιον χωρίον κείμενον πρὸς
Ν. τοῦ Δικελί εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας. Κάτοικοι
850, ἀσχολούμενοι μᾶλλον εἰς τὴν καλλιέργειαν
τῆς ἐλαίας. Ἀντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 2000
τοῦρκοι. Ἐκκλησίαι: τοῦ Ἄγ. Χαραλάμπους
καὶ τὰ παρεκκλήσια ἁγ. Παρασκευῆ καὶ ἁγ.
Ἀθανάσιος, μεθ' ἐνὸς ἱερέως. Τὸ σχολεῖον ἀ-
πετελεῖτο ἐκ 4 τάξεων (ἀνάμικτον) μὲ 90 μαθητάς,
ἐνὸς διδασκάλου καὶ μιᾶς διδασκαλίσσης. Αἱ Κοι-
νοτικαὶ δαπάναι ἀνήρχοντο εἰς 130 λίρ. τουρκ.
Ἡ Κοινότης ἐξ ἰδίων της συνετήρει τὸ ὑδραγω-
γεῖον, τοὺς δρόμους καὶ τοὺς φανοὺς τῶν συνοι-
κιῶν.

ΚΑΠΑΚΟΥΜ. Κεῖται μεταξὺ Μακαρονίας καὶ
Δικελί. Καθαρῶς Ἑλλ. χωρίον. Κάτοικοι 760. Ἀντ'
αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 1000 τοῦρκοι. Ἐκκλησί-
αι: τοῦ ἁγ. Γεωργίου καὶ τὸ παρεκκλήσιον

ἀ γ. Π α ρ α σ κ ε υ ή, μεθ' ἐνὸς ἱερέως τοῦ εὐπαι-
δεύτου καὶ δραστηρίου ἱερομονάχου κ. Εὐαγγ.
Κ ο λ υ β ᾱ, εἰς τὸν ζῆλον τοῦ ὁποίου ἡ κοινότης
αὕτη ὄχι μόνον ὥφειλε τὴν βελτίωσιν πολλῶν κα-
κῶς ἐχόντων, ἀλλ' ἐὰν δὲν ἐπήρχετο ὁ διωγμός, θὰ
ἐπισκευάζοντο οἱ δρόμοι τοῦ χωρίου, θὰ ἐτοποθε-
τοῦντο εἰς τὰς συνοικίας φανοί, θὰ ἐπεσκευάζετο
ὁ ναὸς καὶ θὰ κατηρτίζετο τὸ σχολεῖον ὅπερ καὶ
τὸ σπουδαιότερον. Τὸ σχολεῖον ἀπετελεῖτο ἐκ 4
τάξεων μὲ 78 μαθητὰς καὶ δύο διδασκάλους (με-
τὰ τοῦ ἱερέως). Κοινοτικαὶ δαπάναι 100 λ. τουρκ.

ΜΑΚΑΡΟΝΙΑ. Τὸ ὠραιότατον, κατάφυτον
καὶ παράλιον τοῦτο χωρίον εἶναι ιδιόκτητον τῶν
ἀδελφῶν Ἡ λ ι ο π ο ὕ λ ο υ. Ἡ οὕτως εἰπεῖν μι-
κρὰ αὕτη δημοκρατία, ἡ διευθυνομένη κυρίως ὑπὸ
τοῦ πατριωτικοῦ κ. Ἡλίας Ἡλιοπούλου, ὑ)προξέ-
νου τῆς Ἀγγλίας ἐν Κυδωνίαις—Περγάμου ὄχι
μόνον ἦτο Γ ε ω ρ γ ι κ ὸ ς σ τ α θ μ ὸ ς πρώτης τά-
ξεως ἀλλὰ καὶ ποικιλοτρόπως ἔδρασε καθ' ὅλην
τὴν περιοχὴν Περγάμου—Κυδωνιῶν διὸ καὶ ἐνο-
μίζετο ὑπὸ τῆς Τουρκ. Κυβερνήσεως ὡς κέντρον
Ἑλλ. προπαγάνδας. Ὡς ἐκ τούτου ἡ Κυβέρνησις
πάντοτε ἐφρόντιζε νὰ ἐκμηδενίσῃ ταύτην. Κατὰ
τὸ 1893 ἠθέλησε νὰ ἐγκαταστήσῃ μετανάστας, διὸ
καὶ ἀπεβίβασεν ἀρκετοὺς τοιούτους, τοὺς ὁποίους
κατόπιν ἠναγκάσθη ἡ ἰδία πάλιν δι' ἐνόπλου στρα-
τιωτικῆς ἐπεμβάσεως νὰ ἐκδιώξῃ ἅμα ὡς κατῆλ-
θον πρὸ αὐτῆς δύο Ἀγγλικά πολεμικά. Κάτοικοι
200, ἀσχολούμενοι εἰς γεωργικὰ ἔργα. Ἐκκλησίαι:
τοῦ ἀ γ. Σ π Ὑ ρ ί δ ω ν ο ς, τοῦ ἀ γ. Δ η μ η τ ρ ί ο υ,
τῆς ἀ γ. Π α ρ α σ κ ε υ ῆ ς καὶ τὰ παρεκκλήσια Προ-
φήτης Ἡλίας καὶ δύο τοῦ ἀ γ. Ἰ ω ᾱ ν ν ο υ,
μεθ' ἐνὸς ἱερέως. Τὸ σχολεῖον εἶχεν 25 μαθητὰς

μὲ ἓνα διδάσκαλον. Κοινοτικά δαπάναι 80 λ. τ., αἱ ὅποῖαι κατεβάλλοντο ὑπὸ τῶν κ. ἀδελ. Ἡλιοπούλου. Ἐργοστάσιον ἀτμοκίνητον ἀλευροποιείας.

ΑΓΙΑΣΜΑΤΙ. Τὸ χωρίον τοῦτο κεῖται μεταξὺ τῶν Κυδωνιῶν καὶ τῆς Μακαρονίας. Οἱ τοῦρκοι αὐτοῦ εἶνε οἱ φανατικώτεροι καὶ πλουσιώτεροι τῆς περιχώρου. Τὸ κατὰ τῶν Ἑλλήνων μῖσος αὐτῶν εὗρίσκεται εἰς μέγαν βαθμόν. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε τὸ κέντρον τῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων νεοτουρκικῶν ἐνεργειῶν. Εἰς τὴν πυρπόλησιν τῶν Κυδωνιῶν τοῦ 1821 ὅχι μόνον συνετέλεσαν ἀλλὰ καὶ συμμετέσχον. Ἀλλὰ μήπως καὶ σήμερον ἀκόμη αἱ Κυδωνίαι δὲν διατρέχουν τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων ἐκ τῶν ἀσπόνδων τούτων διωκτῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ;

Κάτοικοι 900, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας. Ἀντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 1000 τοῦρκοι. Ἐκκλησίαι: τῆς ἁγ. Παρασκευῆς καὶ τὰ παρεκκλήσια ἁγ. Δημήτριος καὶ ἁγ. Ἰωάννης μεθ' ἑνὸς ἱερέως. Τὸ σχολεῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ 4 τάξεις μὲ 65 μαθητὰς ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ ἑνὸς διδασκάλου. Σωματεῖον ἢ «Ὁμόνοια μὲ φιλεκπαιδευτικὸν σκοπόν. Κοινοτικά δαπάναι λ. τουρκ. 75.

ΤΣΑΝΔΑΡΛΙ. Χωρίον παράλιον μὲ δύο λιμένας καὶ μὲ κλίμα ὑγιές. Κάτοικοι 1500 ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἀλιείαν. Ἀντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 2500 μουσουλμᾶνοι. Ἐκκλησίαι: Ἀγ. Γεώργιος καὶ τὰ παρεκκλήσια Ἀγ. Νικόλαος καὶ Ἀγ. Παρασκευῆ μεθ' ἑνὸς ἱερέως τοῦ λογίου Γεωργ. Φραγάκη, ὅστις ἦτο καὶ Ἀρχιερ. Ἐπίτροπος. Σχολεῖα: Ἀρρεναγωγεῖον ἐκ 4 τάξεων μὲ 100 μαθητὰς καὶ δύο διδα-

σκάλους. Παρθεναγωγείον ἐκ 3 τάξεων μὲ 75 μαθητρίας καὶ μίαν διδασκάλισσαν. Σωματεῖον φιλεκπαιδευτικὸν ὃ «'Αρκεσίαλος». Ἡ φιλοπρόοδος αὕτη κοινότης ἐδαπάνη διὰ τὰς κοινοτικάς της ἀνάγκας 200 λ. Τ. Ἐτησίως παράγει 20 ἑκατ. ὀκάδ. ἄλας. Ἀτμοκίνητον ἐργοστάσιον τὸ τοῦ κ. Μιχ. Ὑψηλάντου.

ΚΛΗΣΕ-ΚΙΟ·Ι. Ὁ Ἑλληνικὸς αὐτοῦ συνοικισμὸς ἐκ Περγαμηνῶν, Μυτιληναίων καὶ Θεσσαλομαγνήτων ἤρχισε πρὸ 60 ἐτῶν. Κάτοικοι 900, οἱ ὅποιοι ἡσχολοῦντο ἰδίως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας καὶ βαλανιδέας. Κατ' ἔτος παράγει πλεον τῶν 15 χιλ. κανταρίων βαλανίδι καὶ πλεον τῶν 300 χιλ. ὀκάδων ἐλαίου. Ἀντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 1500 μουσουλμᾶνοι.

Ἐκκλησία: Ἡ τῶν Ἀγ. Κων)τίνου καὶ Ἑλένης μεθ' ἐνὸς ἱερέως. Σχολεῖον ἐκ 4 τάξεων μὲ 80 μαθητὰς καὶ ἓνα διδάσκαλον. Κοινοτικαὶ δαπάναι λ. ιουρ. 80.

Ἐργοστάσια (ἐλαιοτριβεῖα) δύο τῶν κ. Κ. Φίλιογλου, Ι. Ράλλη, (ἀτμοκίνητον) καὶ Παπλαδέλι (μὲ κάζι).

ΣΑΚΡΑΝΙ. Κεῖται πολὺ πλησίον τοῦ Κλησέκιοϊ. Κάτοικοι 130. Κατὰ τὸν νεοτουρκικὸν διωγμὸν ὑπέστησαν συμφορὰς φορικῶδεις, αἱ ὅποια ἐνέχουν ἀφαντάστους τραγικότητας. Οὔτε αὐτὰ τὰ νήπια ἐσεβάσθησαν τὰ ἄγρια ὄργανα τῶν νοθογενῶν νεοτούρκων. Πολλὰ τούτων ἐπασάλωσαν! Οἱ Ἐθνικοὶ μάρτυρες ἀνέρχονται εἰς 30.

ΚΑΛΑΡΓΑ. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε σύγχρονον τῆς Περγάμου. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ εἶναι λείψανα τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῆς χώρας ταύτης. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας τῆς Περγάμου. Κάτοι-

κοι 500, ασχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν. Χωρίον καθαρῶς Ἑλληνικόν.

Ἄντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 800 μουσουλμάνοι. Ἐκκλησίαι: Ἡ τοῦ Προφ. Ἡλιοῦ καὶ τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Προφ. Ἡλιοῦ, μεθ' ἑνὸς ἱερέως. Σχολεῖον ἐκ 4 τάξεων μὲ 45 μαθητὰς καὶ ἓνα διδάσκαλον. Κοινοτικαὶ δαπάναι λ. τουρ. 100. Ἡ κοινότης δι' ἰδίων ἐξόδων τῆς διетήρει καὶ νυκτοφύλακα.

ΣΑΤΣΙΦΛΙΚΙ. Ἀπέχει τῆς Καλάργης 20 λεπτά. Κάτοικοι 100. πάντες γεωργοί. Χωρίον καθαρῶς Ἑλληνικόν.

ΚΑΤΩ-ΚΙΡΚΛΑΡ. Τὸ χωρίον τοῦτο λέγεται ὅτι εἶναι ἀρχαιότερον τῆς Καλάργης. Κάτοικοι 70. Πρὸ 30 ἐτῶν ἦσαν 160.

ΣΑΝΤΖΙΔΕΣ. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι 200 περίπου ἐτῶν. Κατ' ἀρχὰς ἠρίθμει ὀλίγας οἰκογενείας. Πρὸ τοῦ 21 ἐγκατεστάθησαν καὶ Πελοποννήσιοι. Χωρίον καθαρῶς Ἑλληνικόν. Κάτοικοι 1000 ασχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν, ἰδίως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας. Ἄντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 1600 μουσουλμάνοι. Ἐκκλησίαι: Ἡ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου καὶ τὰ παρεκκλήσια τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου καὶ τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς μεθ' ἑνὸς ἱερέως.

Σχολεῖα: Ἀρρεναγωγεῖον ἐκ 4 τάξεων μὲ 60 μαθητὰς καὶ ἓνα διδάσκαλον. Παρθεναγωγεῖον ἐκ δύο τάξεων μὲ 35 μαθητρίας καὶ μίαν διδασκάλισσαν. Κοινοτικαὶ δαπάναι 100 λ. τουρ. Ἐργοστάσια ἀτμοκίνητα τῶν ἀδελφῶν Ἀγάλια καὶ τῶν ἀδελφῶν Ἐγγλεζοπούλου. (Ἐλαιοτριβεῖα).

ΚΙΝΙΚΙΟΝ. Πρὸ 200 ἐτῶν ὀλίγον κατωτέρω τοῦ Κινικίου ὑπῆρχε τὸ χωρίον Χάλ-κιοῖ τοῦ

ὁποίου οἱ κάτοικοι ὥς ἐκ τῶν πλημμυρῶν τοῦ πα-
ραρρέοντος χειμάρρου Καρὰ-δερέ, ἠναγκάσθη-
σαν νὰ κτίσωσιν ἄλλο χωρίον, τὸ Κινίκιον, τὸ ὁ-
ποῖον ὠνομάσθη οὕτω ἐκ τοῦ ἀστυνομικοῦ σταθ-
μοῦ, Κονάκι ὠνομαζομένου τουρκιστί, ὅπου ὑπῆρ-
χεν εἰς τὴν θέσιν ταύτην. Μετὰ τὴν ἰδρυσίν του
ἤρχισε καὶ ὁ ἐκ Περγαμηνῶν, Μυτιληναίων
καὶ ἰδίως Πελοποννησίων Ἑλληνικὸς συνοικισμὸς
αὐτοῦ. Κάτοικοι 3100. (Τοῦρκοι 4 χιλ. καὶ Ἀρ-
μένιοι 500) ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν (ἰδίως
ἀμπελοφυτεῖαν) καὶ εἰς τὸ Ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον
εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένον ἰδίως ἀπὸ ἐξαγωγικῆς
ἀπόψεως. Ἀντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 4 χιλ.
μυσουλμᾶνοι. Καὶ ἀπὸ κοινοτικῆς ἀπόψεως δὲν
ὑστέρει ἡ Κοινότης αὕτη. Εἶχε νοσοκομεῖον καὶ
πλήρη ἀστικήν σχολήν, ἐκτὸς τοῦ μικτοῦ νηπιαγω-
γείου ἐξ 150 μαθητῶν μετὰ μιᾶς διδασκαλίσσης
καὶ μιᾶς ἐντοπίας ὥς βοηθοῦ. Ἡ ἀστική σχολὴ
ἦτο ἀπὸ 6 τάξεις μὲ 120 μαθητὰς καὶ μὲ 5 διδα-
σκάλους. Τὸ Παρθεναγωγεῖον ἦτο ἐκ 4 τάξεων
μὲ 80 μαθητρίας καὶ μὲ 3 διδασκαλίσσας.

Ἑκκλησίαι: Ἡ τοῦ Ἀγ. Δημητρίου καὶ ἡ
τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, μετὰ δύο ἱε-
ρέων καὶ ἑνὸς διακόνου. Ἀρχ. Ἐπίτροπος ἀρχ.
Νικόδημος Κουκουζέλης. Αἱ κοινοτ. δαπάναι ἀνέρ-
χοντο εἰς 650 λ. τουρ.

Εργοστάσια ἀτμοκίνητα: Τοῦ Ἀρ. Νικολάου,
τοῦ Ἀθ. Γρατᾶ καὶ Δημ. Νικήτα (ἐκκοκιστικὰ
τοῦ βάμβακος καὶ ἀλευροποιεῖα.)

ΠΟΡΓΙΑΤΖΙΚ. Ἀπέχει 1)4 τῆς ὥρας τοῦ
Κινικίου. Κάτοικοι 100. Ἀτμοκίνητον ἐργοστά-
σιον (τοῦ βάμβακος) τοῦ Ν. Μακροπούλου.

ΚΑΣΙΚΤΣΗ. Κάτοικοι 250 ἀσχολούμενοι καὶ

εἰς τὴν αἰγοτροφίαν. Ἀντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 400 μουσουλμᾶνοι. Οἱ πλεῖστοι τούτων κατάγονται ἐκ Μυτιλήνης. Σχολεῖον μετὰ 30 μαθητῶν καὶ ἑνὸς διδασκάλου. Κοινοτ. δαπάναι 30 λ. τουρ.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΧΩΡΙΟΝ. Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι καθαρῶς Ἑλληνικόν διὸ καὶ οἱ Τοῦρκοι ὠνόμαζον αὐτὸ Γκιαβουρ-κιοῖ (χωρίον ἀπίστων). Κάτοικοι 860 ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν. Οἱ πλεῖστοι σχεδὸν κατάγονται ἐκ Φίλιας τῆς Μυτιλήνης. Ἀντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 1200 μουσουλμᾶνοι. Ἐκκλησίαι: Τῶν Ἀγ. Κων)τίνου καὶ Ἑλένης μεθ' ἑνὸς ἱερέως. Σχολεῖον ἐκ 4 τάξεων μὲ δύο διδασκάλους καὶ μὲ 85 μαθητάς. Ἡ κοινότης αὕτη εἶναι μόλις 80 ἐτῶν. Συντηρεῖ ἐξ ἰδίων τῆς τοῦς δρόμους καὶ τοῦς φανοὺς τῶν συνοικιῶν. Αἱ κοινοτικαὶ δαπάναι ἀνέρχονται εἰς 175 λ. τουρκ.

ΖΑΝΑΖ. Ἀπέχει 1)2 ὥραν τοῦ Χρ)χωρίου. Κάτοικοι 100.

ΚΙΟΣΠΕ·Ι·ΛΙ. Κάτοικοι 300, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν, ἰδίως εἰς τὴν καπνοφυτεΐαν. Ἀντ' αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν 500 μουσουλμᾶνοι. Οἱ φιλόθρησκοι καὶ φιλότιμοι οὗτοι χωρικοὶ περιστοιχιζόμενοι ὑπὸ 2000 Τούρκων, ἕνα πόθον εἶχον πῶς νὰ ἀποκτήσουν Ἐκκλησίαν, ἱερέα καὶ Σχολεῖον, ἅτινα ἐστεροῦντο. Πρὸ 4 ἐτῶν ἐκτίσθη ἀνάλογος Ἐκκλησία τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας. Κατόπιν συνεστήθη καὶ τὸ Σχολεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἐφοίτουν 30 μαθηταί, τῶν ὁποίων διδάσκαλος ἦτο ὁ ἱερεὺς. Εἰς τὴν ἴδρυσιν τῶν ἔργων τούτων τὰ μέγιστα συνετέλεσαν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ χωρίου τούτου κύριοι Ἐμμ. Χατζηγεωργίου καὶ Γεώργ. Κ. Χονδρονίκης, οἱ ὁ-

ποῖοι ἂν δὲν ἐπήρχετο ὁ διωγμός θὰ ἐφρόντιζον περὶ ὅλων τῶν κοινοτικῶν αὐτῶν ἀναγκῶν. Διὰ τὰς κοινοτικὰς δαπάνας κατ' ἔτος ἐδαπανῶντο 60 λ. τουρ.

ΑΛΗ-ΒΕ·Ι·ΛΙ. Ἀπέχει ὀλίγα λεπτὰ τοῦ Κιοσπεϊλί. Κάτοικοι 40.

ΣΑΡΑΤΣΙΛΑΡ. Παρὰ τὸ Κιοσπεϊλί. Κάτοικοι 100.

ΠΟΥΡΟΥΤΖΕ-ΚΙΟ·Ι. Παρὰ τὸ Χρ)χώριον. Κάτοικοι 80.

ΑΓΙΑΣ-ΚΙΟ·Ι. Παρὰ τὸ Χρ)χώριον. Κάτοικοι 100.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ὁμογενῶν πάντων τῶν χωρίων, ὑπάρχουσι καὶ περὶ τὰς 100 οἰκογενείας, διεσκορπισμένοι εἰς τὰ διάφορα τουρκικὰ χωρία, ἐπαγγελλόμενοι τὸν μυλωθρόν, τὸν κηπουρόν καὶ τὸν παντοπώλην.

Δον

ΓΕΩΡΓΙΑ—ΕΜΠΟΡΙΟΝ—ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ.

Ἡ ἀπέναντι τῆς νήσου Μυτιλήνης ἐπαρχία τῆς Περγάμου ἔχουσα 213 χωρία εἶναι μία ἀπὸ τὰς εὐφορωτέρας ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Ἀϊδινίου. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα γράφει ὁ Max Collignon ὅτι ἡ περιοχὴ τῆς Περγάμου ἦτο τὸ πλουσιώτερον μέρος τῆς ἀρχαίας Μυσίας.

Ὁ Κάϊκος ποταμὸς (Βουνάρ-τσάϊ) δύναται νὰ θεωρηθῇ διὰ τὴν Πέργαμον ὡς ὁ Νεῖλος διὰ τὴν Αἴγυπτον. Περιβρέχει τὰς περιφερείας (Κιοκ-Ἀγάτς, Σόμα καὶ ὅλην τὴν πεδιάδα τῆς Περγάμου καὶ ἐκβάλλει μεταξὺ Τσανδαρλῆ καὶ Αλισίκιοι. Ἐκατὸν χιλιόμετρα ὑπολογίζεται τὸ μῆκος τοῦ πο-

ταμοῦ, ἑνδεκα δὲ παραπόταμοι ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ Καίκου καθιστοῦν τὰς περιβρεχομένας γαίας γονίμους. Δυστυχῶς ἔνεκεν ὀλιγωρίας τῆς κυβερνήσεως καταστρέφονται 200,000 στρέμματα ἑτησίως ἀπὸ τὴν ὑπερεκχείλινιν τοῦ ποταμοῦ ἐνῶ μὲ ὀλιγώτερον τοῦ ἐνὸς ἑκατομμ. φράγκων δύναται νὰ καταστῇ ἡ ἐπαρχία πλουσιωτάτη ἂν καθαρισθῇ ἡ κοίτη τοῦ ποταμοῦ.

Τὰ κυριώτερα προϊόντα εἶναι τὰ ἑξῆς: Κουκιά, κριθή, σῖτος, βάμβαξ, σησάμια, ροβίθια, βαλανίδι, ἔλαια, σουλτανῖναι, ἄραβόσιτος, κουκουνάρια, κηρός, μέλι, κηκίδαι καὶ πολλὰ ἄλλα μικρότερας παραγωγῆς, τῶν ὁποίων ἡ ἀξία κυμαίνεται μεταξὺ τῶν 7—10 ἑκατομμ. δραχ.

Αἱ καλλιεργούμεναι γαῖαι ἀνέρχονται εἰς 600 000 στρέμματα ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 200,000 εἶναι κτήματα ἐλλήνων. Ἡ σπορὰ ὑπολογίζεται εἰς 800 000 κοιλὰ Κων)πόλεως, ὁ δὲ μέσος ὅρος παραγωγῆς διὰ μὲν τὰ σιτηρὰ ἡ ἀπόδοσις εἶναι ἑξαπλασία, διὰ δὲ τὰ καλοκαιρινὰ δεκαπλασία.

Ὡς ἐκ τῆς ἀγνοίας τῶν χημικῶν λιπασμάτων κυρίως φωσφορικῶν καὶ τῆς καλῆς ἀροτριάσεως, οἱ γεωργοὶ σπείρουν πολὺ καὶ θερίζουν ὀλίγον. διὰ τὴν ἀροτριάσιν τῆς γῆς ταύτης γίνεται χρῆσις 7,000 ἀρότρων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα εἶναι Ἀγγλικά καὶ Ἀμερικανικά καὶ 500 περίπου ἑλληνικά. Θεριστικαὶ μηχαναὶ ὑπῆρχον πλέον τῶν 200 καὶ 6 μόνον ἁλωνιστικά.

Ἡ ἀμπελοφυτεία εἶναι ἀνεπτυγμένη ὁπωσδήποτε εἰς τὸ Κινίκιον, ἰδίως τῆς σουλτανίνης, τῆς ὁποίας ἡ παραγωγή ἔφθασεν εἰς 1,000 000 ὀκ. Ὁληὴ ἐπαρχία ἔχει 12,000 στρέμ. ἐκ τῶν ὁποίων 5,000 μόνον εἰς Πέργαμον.

Ἡ καπνοφυτεία μόλις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἤρχισε νὰ ἀναπτύσσεται. Ἄν ἡ καλλιέργεια αὐτῆς ἦτο συστηματικὴ ἀπὸ ἐτῶν, ἡ ἐπαρχία θὰ ἠδύνατο νὰ πλουτίσῃ. Καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν, κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ εἰδικοῦ καλλιεργητοῦ κ. Ἀριστ. Μουσκέτα, ἡ παραγωγὴ τῶν καπνῶν, ἰδίως τοῦ μυρωδάτου, ἠϋξανε μεγάλως. Ἡ παραγωγὴ αὐτοῦ πρὸ δεκαετίας ἀνήρχετο εἰς 300 χιλ. ὀκ. καὶ ἤδη εἰς 550 χιλ. ὀκ.

Ἡ κτηνοτροφία ἔβαινε παραλλήλως τῇ γεωργίᾳ. Ἡ ἔλλειψις τεχνικῶν βοσκῶν δὲν ἐπέτρεπε τὴν βελτίωσιν τῆς κτηνοτροφίας. Ἀλλὰ καὶ ἡ κυβερνητικὴ πρόνοια ἠμπόδιζε τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς. Ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν κτηνῶν ἀνήρχετο εἰς 100 χιλ. πρόβατα, 40 χιλ. αἰγες, 15 χιλ. βόες, 6 χιλ. ἵπποι, 10 χιλ. ὄνοι, 500 ἡμίονοι, 2000 κάμηλοι καὶ 1500 βούβαλοι. Ἐκ τούτων 60 χιλ. πρόβατα, 5 χιλ. αἰγες, 6 χιλ. βόες, 2 χιλ. ἵπποι, 4 χιλ. ὄνοι καὶ 200 κάμηλοι ἀνῆκον εἰς Ἑλληνας.

Ὁ τυρὸς τῆς Περγάμου, μ' ὅλα τὰ ἐλλειπῆ μέσα τῆς παρασκευῆς αὐτοῦ ἦτο καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν πεφημισμένος λόγῳ τῆς ἀρίστης ποιότητος αὐτοῦ.

Ἐμπορικῶς, ἡ περιοχὴ Περγάμου εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ καλῆτερα κέντρα εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς τοῦ Νομοῦ Σμύρνης. Οἱ ἀριθμοὶ μόνον τῆς εἰσαγωγῆς φρ. 3,000,000 καὶ ἐξαγωγῆς φρ. 8,000,000 εἶναι ἀρκετοὶ διὰ νὰ ἐννοήσῃ τις ὁποῖαν σπουδαιότητα ἔχει ἐμπορικῶς τὸ διαμέρισμα Περγάμου.

Διὰ τῶν λιμένων ἡ Ἐπαρχία ἐξῆγεν 20,000 τόννους ἐμπορευμάτων. Δέκα πέντε μεγάλα ἀτμόπλοια ἔτησίως προσήγγιζον εἰς Δικελῆ διὰ φόρ-

τώσιν κατ' εὐθείαν δι' Εὐρώπην κουκκιῶν καὶ κριθῆς. Πλεῖστα ἀτμόπλοια μικρότερα καὶ ἑκατοντάδες πλοιαρίων μετέφερουν εἰς Σμύρνην, Μυτιλήνην καὶ τὰς λοιπὰς νήσους διάφορα ἐμπορεύματα.

Ἡ Πέργαμος διενήργει φορτώσεις καὶ διὰ ξηρᾶς σιδηροδρομικῶς μέσον Σόμα.

Ἡ εἰσαγωγή Περγάμου διενεργεῖτο διὰ τοῦ λιμένος Σμύρνης καὶ κατὰ δεύτερον λόγον διὰ τῶν τῆς Κων)πόλεως, Μυτιλήνης καὶ Θεσσαλονίκης. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διενεργεῖτο εἰσαγωγή καὶ ἐξ Εὐρώπης ἀπ' εὐθείας ὡς σίδηρα, ὑφάσματα, σακκιά καὶ ἄ.

Ἡ πλείστη ἐξαγωγή τῆς Περγάμου εἶναι εἰς Ἀγγλίαν (κουκιά, κριθή, βαλανίδι), Γαλλίαν (κριθή) καὶ Ἑλλάδα (βαμβάκια).

Τὸ ἐμπόριον τῆς Περγάμου τὸ ὁποῖον εὗρίσκετο ἀποκλειστικῶς εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, καθὼς καὶ ἡ βιομηχανία, ὑπεβόήθησε καὶ ἡ Τράπεζα τῆς Ἀνατολῆς, ἥτις ἴδρυσεν ὑ)πρακτορεῖον ἀπὸ τοῦ 1908. Πέντε ἑκατομμύρ. φρ. διέθεσεν εἰς τὰς ἀγορὰς Περγάμου καὶ Σόμα.

Ὁ Καζᾶς (ἐπαρχία) τῆς Περγάμου κατὰ τὴν τελευταίαν 25τίαν ἔκαμε τεραστίας προόδους. Τὰ παράλια ἦσαν Ἑλληνικά, οἱ Ἕλληνες ἀριθμητικῶς ἠϋξάνον ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι ἔμενον στάσιμοι.

Τὴν πρόοδον ταύτην ἀντιληφθεὶς ὁ πρὸ τετραετίας ἐπισκεφθεὶς τὴν Πέργαμον Ἀγγλος Πρεσβευτῆς Sir Geraed Lowther ἐξέφρασε τὸν θαυμασμόν του καὶ ἠρώτησε τὸν φιλοξενοῦντα αὐτὸν κ. Α. Σοφιανόν. «Μὰ δὲν ὑπάρχουν Τοῦρκοι εἰς Πέργαμον;» Ἡ δέουσα ἀπάντησις τῷ ἐδόθη.

Ὁ δὲ κ. Bompard Γάλλος Πρεσβευτῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁπότε πρὸ τριετίας ἐπεσκέφθη τὴν Πέργαμον οἰκογενειακῶς διὰ τὰς ἀρχαιότητας ἐξεφράσθη κολακευτικώτατα διὰ τὴν δρᾶσιν καὶ πρόοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου.

Δυστύχημα εἶναι ὅτι ὅχι μόνον οἱ ἐλεύθεροι Ἕλληνες ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπίσημοι δὲν ἔχουν ἰδέαν διὰ τὸν Ἑλληνισμόν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ ὀλιγώτερον ἐπισκεφθέντες τὴν Πέργαμον εἶναι οἱ Ἕλληνες, οἱ δὲ περισσότερον οἱ Γερμανοὶ καὶ Αὐστριακοί.

Ἡ ἐπαρχία Περγάμου ὑστερεῖ βιομηχανικῶς ὥς καὶ ὅλα τὰ μέρη τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Μικρὰ βιομηχανία δερμάτων ὑπάρχει δι' ἐπιτόπιον κατανάλωσιν καὶ ὀλίγιστοι τάπητες κατασκευαζόμενοι ὑπὸ τῶν νομαδικῶν φυλῶν (Γιουρούκιδων). Ὑπὸ βιομηχανικὴν ἔποψιν ἡ Πέργαμος δὲν ἔχει τίποτε νὰ ἐπιδείξῃ δύναται δὲ νὰ θεωρηθῇ ὥς ἀποκλειστικῶς γεωργικὸν διαμέρισμα ἐμπορευόμενον τὰ ἐμπορεύματα τῆς ἰδίας παραγωγῆς του.

Μικρὰ βιομηχανία εἶναι τὰ στραγάλια ψήσιμον δηλ. τῶν ροβιθιῶν. Τοιαῦτα παρασκευάζονται ἕως 15 χιλ. σακκιὰ περίπου καὶ στέλλονται εἰς Βάρναν καὶ Θεσσαλονίκην. Αἱ ἐκκοκιστικαὶ μηχαναὶ ἐκκοκίζουν 4 χιλ. δέματα βάμβακος ἑτησίως, οἱ ἐλαιόμυλοι πλεον τῶν 750 χιλ. ὀκάδων ἐλαιῶν, οἱ δὲ ἀλευρόμυλοι ὑπὲρ τὰς 500 χιλ. ὀκ. ἀλεύρου.

Μεταλλεῖα πλούσια σιδήρου, ἀντιμονίου, καὶ χρυσοῦ, ἀκόμη ὑπάρχουν δάση ἀνεκμετάλλευτα, γαῖαι εὐφοροὶ δυνάμεναι νὰ παραγάγουν διπλὴν ἐσοδείαν, ποταμοὶ δυνάμενοι νὰ περιβρέξωσι χι-

λιάδας στρεμμάτων γαιῶν καὶ νὰ δόσουν κινητήριον δύναμιν εἰς πολλὰ ἐργοστάσια, ὑπάρχουν εἰς ὅλην τὴν περιφέρειαν καθιστῶντες τὴν ἐπαρχίαν Περγάμου τὸ εὐφορώτερον μέρος ὅλης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Α. Γ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ

Συνδιευθυντὴς τῆς Τραπεζῆς Ἀνατολῆς
ἐν Περγάμῳ

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

Κατοίκων καὶ Κοινοτικῆς καταστάσεως

Πόλεις-Χωρία	Ὁμογεν. πληθυσμ.	Ἐκκλησι.	Παρεκκλ.	Ἱερεῖς	Σύλλογοι	Νοσοκομ.	Σχολεῖα	Μαθηταί	Μαθήτρ.	Διδάσκαλ.	Κοιν. δα- πάν. λ. Τ.	Ἐγκατασ- Μουσουλ.
1) Πέργαμος	8000	2	5	5	6	1	3	355	260	14	1600	18000
2) Δικελί	4000	2	5	2	2	—	2	185	135	6	500	7000
3) Ἰσμαῖλάρ	400	1	—	1	—	—	—	—	—	—	50	500
4) Ἀτζανός	850	2	2	1	—	—	1	55	35	2	130	2000
5) Καπακούμ	760	1	1	1	—	—	1	50	28	1	100	1000
6) Μακαρονία	200	3	2	1	—	—	1	15	10	1	80	—
7) Ἀγιασμάτι	900	1	2	1	1	—	1	40	25	1	75	1000
8) Τσανδαρλή	1500	1	2	1	1	—	2	100	75	3	200	2500
9) Κλησέ-κίοῦ	900	1	—	1	—	—	1	55	25	1	80	1500
10) Σακράνι	130	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11) Κάλαργα	500	1	1	1	—	—	1	30	15	1	100	800
12) Σατσιρλίκι	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200
13) Κάτω-Κιρκλάρ	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14) Σαντζίδες	1000	1	2	1	—	—	2	60	35	2	100	1600
15) Κινίκιον	3100	2	—	3	—	1	2	200	150	10	650	4000
16) Πουργιατζίκ	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17) Κασικτσῆ	250	—	—	—	—	—	1	20	10	1	35	400
18) Χρ)χώριον	860	1	—	1	—	—	1	55	30	2	175	1200
19) Ζάναζ	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20) Κίλοσπεῦλι	300	1	—	1	—	—	1	20	10	—	60	500
21) Ἀλῆ-Βεῦλι	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22) Σαρατζιλάρ	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23) Ἀγιασκίοῦ	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24) Πουρουλτζεκίοῦ	80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Διάφ. Χωρία Τουρ.	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Τὸ ὅλον	24940	20	22	21	10	2	20	1240	843	45	3935	42200

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΣΚΕΨΕΙΣ—ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ—Ο ΔΙΩΓΜΟΣ.

ΤΟΙΑΥΤΗ ἦτο ἐν ὀλίγοις ἡ θέσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἐπαρχίας Περγάμου. Τοιαύτη ἦτο ἡ κοινωνικὴ καὶ κοινοτικὴ αὐτοῦ ἀνάπτυξις ἣτις ὁμολογουμένως ἦτο μεγάλη πολὺ περισσότερον ἢν λάβῃ τις ὅπιν ὅτι πάντα ταῦτα ἐπραττε ΜΟΝΟΣ τοῦ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξωτερικῆς βοήθειας. Ὁ ἀνωτέρω πίναξ ἀνακεφαλαιῶν ὅλην σχεδὸν τὴν κοινοτικὴν τῆς ἐπαρχίας κατάστασιν μὲ ἀριθμοὺς πραγματικῶς εἶναι εὐγλωττος ἀπόδειξις τῆς λαμπρᾶς αὐτῆς σταδιοδρομίας. Καὶ ἡ κολοσσιαία ὄντως αὕτη ἐργασία ἡ παραχθεῖσα μὲ τόσα βάσανα ἀπαισίας δουλείας ἠρίθμει βίον μόλις 50 ἐτῶν. Καὶ δὲν θὰ ἔσταμάτα μέχρις ἐδῶ ἡ πρόοδος αὕτη, διότι πλειστάκις ὁ Περγαμηνὸς λαὸς καὶ ὁ τοῦ μικροτέρου ἀκόμη χωρίου τῆς ἐπαρχίας Περγάμου ἀπέδειξεν ὅτι διὰ τὰ σχολεῖα του, τοὺς ναοὺς του καὶ τὰ ἄλλα ἱδρύματα εἶνε ἀνεξάντλητος εἰς θυσίας.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Κοινότης τῆς Περγάμου ἐσκέπτετο νὰ περιβάλῃ μὲ τὴν ἠθικὴν της προστασίαν τὰς πέριξ μικρὰς Κοινότητας καὶ νὰ διοργανώσῃ τὰ σχολεῖα αὐτῶν δι' ἐνὸς ἐνιαίου προγράμματος, ἀπεφασίζετο δὲ ἡ μεταρρύθμισις τῶν σχολικῶν κτιρίων καὶ ἡ σύστασις τελείου ἡμιγυμνασίου καὶ ἡ μεταφορὰ τοῦ νεκροταφείου ἐξω τῆς πόλεως, ἡ ἱδρυσις νυκτερινῆς σχολῆς, ἡ δὲ Κοινότης ἀνέλαβε τὴν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἐκπαίδευσιν ἀπόρων νέων καὶ ἀπεφασίζετο ἡ σύστασις εὐπρεποῦς λέσχης καὶ μουσικοῦ συλλόγου, ἡ ἱδρυσις τυπογραφείου μετ' ἐφημερίδος (1), ἱδρύετο δὲ ὑπὸ ἐντοπίας Ἑλλ. ἐταιρίας ἐργοστάσιον ἡλεκτροφωτισμοῦ μετὰ κινηματογράφου (2) καθ' ἣν στιγμὴν ἀπεκατεστάθη ὑπὸ Ἑλλ. ἐντοπίας ἐταιρίας (3) ἡ δι' αὐτοκινήτων συγκοινωνία τῆς Περγάμου μετὰ τῶν πέριξ χωρίων καὶ μετεβάλλετο εἰς πραγματικὸν ἄλσος ὁ πέριξ τῆς ἁγ. Καστριανῆς χώρος χάριν περιπάτου ὑπὸ τῆς ὁμωνύμου ἀδελφότητος, καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὰ πιεστήρια ἔργον πολύτιμον διὰ τὴν σύγχρονον ἰδίως ἱστορίαν τῆς Περγάμου περιγράφον ὅλας τὰς παραδόσεις, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν Περγαμηνῶν ὑπὸ τοῦ κ. Ἄρ. Σο-

(1) Τῆς ἐφημερίδος παρεχωρήθη ἡ ἄδεια ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸν Γεώργ. Κ. Χονδρονίκην ὑπὸ τὸ ὄνομα «Νεα Πέργαμος».

(2) Ἡ ἐταιρία αὕτη ἀπετελέσθη ὑπὸ τῶν κ. κ. Χρ. Κασσασιάδου καὶ Κ. Χ' Λεονταρῆ.

(3) ὑπὸ τῶν Γεωργίου Ν. Κανέλλη καὶ Στ. Λισβορίτου.

φισανού, αἱ δὲ Κοινότητες ἰδίως Κινικίου, Δικελί καὶ Τσανδαρλί, ἐσκέπτοντο περὶ βελτιώσεως τῶν κοινοτικῶν αὐτῶν πραγμάτων, καθ' ἣν στιγμὴν τέλος ἡ Α. Σ. ὁ ἄγ. Ἐφέσου ἀπεφάσισε νὰ ἀνακηρύξῃ τὴν Ἐπαρχίαν Περγάμου εἰς Ἐπισκοπὴν, λαῖλαψ πρωτοφανῆς, λαῖλαψ ἀγρία καὶ ἀκατάσχετος, ἐν ροπῇ ὀφθαλμοῦ, τὰ πάντα παρῆσεν, τὰ πάντα ἐξεμηθέρισεν.

Καὶ ὁ ἀκμαῖος οὗτος Ἕλλην. πληθυσμὸς ἠναγκάσθη πρὸ τῆς βίας, πρὸ τῶν δολοφονιῶν καὶ παντοίων ἀτιμώσεων τῶν νοθογενῶν νεοτούρκων νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίαν γῆν, τοὺς ἱεροὺς ναοὺς, τοὺς τάφους τῶν πατέρων του εἰς τὴν διάκρισιν τῶν μαινομένων τούτων τεράτων κατὰ παντὸς Ἑλληνικοῦ καὶ νὰ τραπῇ μακρὰν αὐτῶν, μακρὰν τῆς προγονικῆς αὐτοῦ παρακαταθήκης ΤΗΝ 27 ΜΑΪΟΥ 1914.

Ἡ ἀναγκαστικὴ αὕτη καὶ βιαία ἐξοδος τῶν Περγαμηνῶν καὶ λοιπῶν κατοίκων τῆς Ἐπαρχίας εἶναι τόσον τραγικὴ, τόσον σπαραξικάρδιος, τόσον συγκινητικὴ εἰς σκηνὰς ὥστε καθίσταται ἀπερίγραπτος.

Ἡ Πέργαμος ἐντὸς δύο ὥρῶν ἐξεκενώθη. Τὰ περίξ αὐτῆς χωρία ἄλλα ἐνωρίτερον καὶ ἄλλα ἀργότερον ὑπέστησαν τὴν αὐτὴν τύχην. Ἡ Ἑλληνοπρεπὴς καὶ ἀρχαιοπρεπὴς Πέργαμος, αἱ ὠραῖαι κωμοπόλεις Δικελί, Τσανδαρλί, Σαντζίδες καὶ λοιπαὶ δὲν ὑφίστανται πλέον. Οἱ κάτοικοι αὐτῶν οἱ διεσκορπισμένοι τῇδε κακεῖσε ἐπὶ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος κινδυνεύουσι ΤΑ ΠΑΝΤΑ

Καὶ ἤδη τὰρος ἀχανὲς σκεπάζει τὴν περίλαμπρον ταύτην χώραν, ἥτις διέπρεψε καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους. Καὶ μόνον εἰς ἡμᾶς ἐνταῦθα ἕνας ὑπόκωφος βόμβος τῶν σιωπηλῶν κωδῶνων τῶν ἱερῶν ἡμῶν ναῶν διοχετεύεται εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν ὡς ἕνας μυστικὸς θρῆνος.

Ἡ Ἀκρόπολις, τὸ ἱερὸν τοῦτο ἔδαφος τῶν Ἀτταλιδῶν, περιβάλλεται ἤδη ὑπὸ μιᾶς νεκρικῆς καὶ πενθίμου περιβολῆς. Αἱ ὁδοὶ τῆς πόλεως ἐπληρώθησαν ἱερῶν εἰκόνων καὶ ἀναριθμήτων βιβλίων, προκαλοῦσι οὕτω ἕνα πικρὸν συναίσθημα ὀδύνης καὶ σπαραγμοῦ.

* *

Ἀλλὰ τίς ἡ ἀφορμή, ποῖα τὰ αἷτια τὰ προκαλέσαντα τὸν διωγμὸν τοῦτον, ὅστις ὑπενθυμίζει ἡμῖν ἐν ὅλῃ τῇ τραγικότητι αὐτοῦ καὶ τοὺς κατὰ τὸ 1685 τρομεροὺς διωγμοὺς καὶ τὰς διαβοήτους ἐπισταθμίας τῶν ἀτυχῶν Οὐγενότων;

Ἀράγε ἐξωτερικαὶ ὑποβολαί, ὡς λέγουσιν, ἐνεκα πολιτικῶν λόγων, ἡ δὲ Ἑλληνισμὸς οὗτος προσεφέρθη θῦμα ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ἐλευθερίας τῶν νήσων Λέσδου καὶ Χίου ὡς λέγουσι πάλιν ἄλλοι βασιζόμενοι καὶ δικαίως εἰς τὰς ἐπισήμους δηλώσεις τοῦ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτοῦ τῆς Τουρκίας Γκαλήπ Κεμαλή βέη, ὅστις εἶπεν ὅτι «ἡ ἡσυχία τῶν Ἑλλήνων τῆς Μ. Ἀσίας ἀπαιτεῖ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν δύο αὐτῶν νήσων. Ἐὰν ἡ Ἑλλάς κρατήσῃ αὐτὰς θὰ εὐρεθῶμεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τοὺς καταδυναστεύσωμεν», εἰς τὰς τοῦ Βαλῆ Σμύρνης Ραχμῆ, ὅστις εἶπεν ὅτι «θὰ ἀναγκασθῶμεν νὰ καθάρισωμεν τὴν Μ. Ἀσίαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Ἐὰν ἡ Εὐρώπη λυπηθῇ θὰ ζητήσωμεν συγγνώμην, θὰ πληρώσωμεν ἀποζημιώσεις,

ἀλλὰ θὰ ἐξακολουθήσωμεν» καὶ εἰς ἄλλας παρομοίας τοιαύτας ἄλλων Κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων ὡς τοῦ δημάρχου Περγάμου οἷτις εἶπεν εἰς ἔγκριτον Περγαμηνόν ὅτι «αὐτὰ εἶναι ἀποτελέσματα τῆς ἐλληνικῆς (γιουνανλῆ) πολιτικῆς».

Εἶναι ἀληθές ὅτι οὐδεὶς οὐδέποτε ἀνέμενε τοιαύτην τῶν πραγμάτων τροπὴν. Οὐδεὶς οὐδέποτε, ὁμολογουμένως, ἠλπίζε κατόπιν τῆς τόσῃ περιλάμπρου τοῦ Ἑλλην. Κράτους ἀνορθώσεως, νὰ ὑποστῇ ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμὸς τόσον παρὰ τῶν βαρβάρων καὶ νοθογενῶν νεοτούρκων, ὅσον καὶ παρὰ τῶν ἀγρίων καὶ κτηνανθρώπων βουλγάρων, τοὺς ἀπηνεῖς τούτους διωγμοὺς, τὰς φρικιαστικὰς ἀτιμώσεις, τοὺς ἀπροκαλύπτους ἐξευτελισμοὺς καὶ τὰς ταπεινώσεις ταύτας, αἱ ὁποῖαι ἀντανακλῶσι καὶ ἐπὶ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος.

Οἱ πάντες ἐνομίζομεν καὶ εἶχομεν προσκτῆσει τὴν γενικὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἀνδρωθέν, κραταιωθέν καὶ λαμπρυνθέν διὰ τῶν ἐπικῶν του ἀγώνων θὰ συνέτεινεν ὅπωςδῆποτε εἰς τὴν καλλιτέρευσιν τῆς τύχης τῶν ὑπὸ τὸν ἀτιμωτικὸν ζυγὸν δούλων τέκνων του. Ἀλλὰ δυστυχῶς αἱ ἐλπίδες αὗται καὶ αἱ πεποιθήσεις ἀπεδείχθησαν φροῦδαί.

* * *

Τοὺς προμελετηθέντας καὶ ὁργανωθέντας τούτους νεοτουρκικοὺς διωγμοὺς κατ' ἀρχὴν πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν βαρβαρότητα τῶν νεοτούρκων, ἣτις ἀποτελεῖ «θεμελιώδη νόμον τῶν βαρβάρων κρατῶν», εἰς τὸν φόβον αὐτῶν ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας ἂν δὲ διωργανώθῃ πάντως θὰ διωργανοῦτο δι' εὐθετον δῆθεν χρόνον καὶ κατόπιν εἰς ἄλλας ἀφορμὰς καὶ αἰτίας, τὰς ὁποίας βεβαίως ὁ χρόνος θὰ μᾶς καταστήσῃ γνωστάς.

Ἄλλως τε αὕτῃ ἡ νεοτουρκικὴ ἐφημερίς «Ἰττιχάτ» Σμύρνης ἐδημοσίευσεν τὸ κακοῦργον πρόγραμμα τῆς συστηματικῆς ἐξεντώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Τουρκίας.

Ἡ πραγματοποίησις αὕτῃ προγράμματος τόσον ποταποῦ, τὸ ὅποιον συνετάχθη κατόπιν πολλῆς ὡς φαίνεται μελέτης ὑπὸ τῆς παράφρονος σπείρας τῆς Σταμπούλ, ἣτις διευθύνει ἀκόμη τὰς τύχας τῆς καταρρεούσης ταύτης Αὐτοκρατορίας, εἶνε συνέχεια τῆς ἱστορίας τῶν ὁπαδῶν τοῦ Ἰσλάμ.

Κατὰ δεύτερον λόγον δὲν ἐπιτρέπεται ἄράγε νὰ ἀποδώσωμεν τοὺς διωγμοὺς τούτους καὶ εἰς τὸ «πλήρωμα τοῦ χρόνου» ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας Ἑθνικῆς ἀποκαταστάσεως;

Διότι ὡς καταφαίνεται ἐκ τῆς ἱστορίας ποῖον τμήμα τῆς Μεγάλῃς Ἑλλάδος ἀπελευθερώθη ἄνευ θυσιῶν;

Αἱ θυσίαι καὶ τὰ ὀλοκαυτώματα τοῦ 1821 ἐπέφερον τὴν Ἀνάστασιν τῆς μικρᾶς ἐκείνης γωνίας.

Αἱ σφαγαὶ καὶ οἱ ἀγῶνες τῆς Σάμου κατέστησαν ταύτην ἐλευθέραν. Αἱ σφαγαὶ καὶ αἱ πολυχρόνιοι θυσίαι τῆς Κρήτης ἐπέφερον καὶ ταύτης τὴν Ἀνάστασιν. Αἱ δολοφονίαι, οἱ παντοῖοι διωγμοὶ καὶ οἱ μαρτυρικοὶ θάνατοι τόσον ἡρώων τῆς Ἡπείρου καὶ Μακεδονίας ὡς τοῦ Μητροπολίτου Γρεβενῶν Αἰμιλιανοῦ, τοῦ Παύλου Μελά καὶ ὄλλων προετοίμασαν τὴν Ἀνάστασιν αὐτῶν. Ἦλθεν ἤδη ἡ σει-

ρὰ τῆς Μ. Ἀσίας ἥτις διὰ τῶν θυσιῶν καὶ δλοκαυτωμάτων τούτων θὰ ἐπιφέρῃ ἀνυπερθέτως τὴν Ἀνάστασιν αὐτῆς. Ὅθεν οὐδεμία μεμψιμοιρία ἐπιτρέπεται κατὰ τῶν Ἐθνικῶν ἡμῶν τούτων συμφορῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπιφέρωσι κατὰ φυσικὸν καὶ ἀπαράβατον νόμον ἐποχὴν εὐτυχεστέραν καὶ λαμπροτέραν εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τὰ τέκνα μας ἰδίως.

Οὐδεμία ἀπογοήτευσις ἐπιτρέπεται οὔτε εἶναι ἴδιον τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Ἑλλήνος, διότι οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἔπαθον πολὺ περισσότερα καὶ διότι ἀποκαθισταμένης τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν ταχέως θὰ ἐπανορθώσωμεν ὅλας τὰς ζημίας ἡμῶν καὶ θὰ ἐπαναφέρωμεν τὰς καταστραφείσας ἡμῶν πόλεις εἰς τὰς προτέρας αὐτῶν λαμπρὰς θέσεις ὡς τρανὰ παραδείγματα ἔχομεν τὰς πόλεις Χίον, Κυθωνίας (Ἀϊδαλί) καὶ ἄλλας, αἱ ὁποῖαι διελθοῦσαι διὰ πυρός καὶ σιδήρου ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἢ προαγωγή αὐτῶν εἶναι καταπληκτικὴ καὶ περίελεπτος.

Προσέτι ὡς θεωρήσωμεν ὑψίστην τιμὴν ἡμῶν ὅτι ἐθυσιάσθημεν δλοκαυτώματα τῆς ἐδραιώσεως τῆς ἐλευθερίας τῆς νήσων Δέσσου καὶ Χίου, ἥτις μέχρι τινος ἐκλονίζειτο.

Κατὰ συνέπειαν τὸ τοιοῦτον τυγχάνει δεύτερος πολύτιμος τίτλος δικαιώματος τῶν προσφύγων ὅπως κατὰ πρῶτον μὴ θεωροῦνται ὡς εὐεργετούμενοι καὶ κατὰ δεύτερον ὅπως ἡ μέριμνα τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας ὑπὲρ αὐτῶν ἔπρεπε καὶ πρέπει νὰ εἶναι ἐπωφελεστέρα καὶ λυσιτελεστέρα καὶ ὑπὲρ τῆς πλημμελοῦς περιθάλψεως αὐτῶν (1) καὶ ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς αὐτῶν ἀποκαταστάσεως, ἥτις δυστυχῶς φαίνεται ὡς οὐτοπία! καὶ παραλογισμός! εἰς τινος (2), ἢ δὲ χώρα αὕτη τῆς Μ. Ἀσίας χαρακτηρίζεται ὡς ΑΠΟΙΚΙΑ Ἑλληνική ἐνῶ εἶναι ἀναπόσπαστον μέρος τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, καὶ διὰ τὸ ὁποῖον οὐδεὶς ποτὲ μέχρι σήμερον εὐρέθη ἔστω καὶ Φαλμεράϊερ νὰ τὴν διαμφισβητήσῃ.

Καὶ ὅμως παρὰ πάσας τὰς ἀντιξόους ταύτας περιστάσεις, παρὰ τὴν λυσσώδη καταδρομὴν τῶν πολεμίων τῆς φυλῆς μας, παρὰ τὰ σφάλματα τοῦ παρελθόντος, παρ' αὐτὰ τέλος καὶ τὰ μέχρι σήμερον ὀλισθήματα ἡμῶν αὐτῶν . . . ἢ ΕΛΛΗΝΙΚΩΤΑΤΗ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ κατ' ἀναγκαῖον ἱστορικὸν νόμον θὰ ἀποτελέσῃ ΑΝΑΠΟΣΠΑΣΤΟΝ μέρος τῆς ἐλευθέρας Ἑλληνικῆς πατρίδος εὐθὺς ὡς ἐπιστῇ ἡ ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΗ ΩΡΑ.

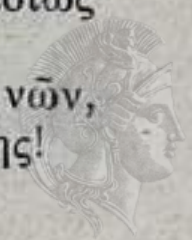
Πρὸ πάντος ὅμως πρέπει νὰ ἐγκατερωμένον ΠΡΟΘΥΜΟΙ εἰς τὸ κέλευσμα τῆς πατρίδος καὶ προσηλωμένοι εἰς τὴν ἀπεριόριστον πρὸς αὐτὴν ΑΦΟΣΙΩΣΙΝ.

Μυτιλήνη 1 Μαΐου 1915.

Γ. Κ. Χ.

(1) Μόνον τῶν ἐν Μυτιλήνῃ προσφύγων ἡ περίθαλψις ἦτο καὶ εἶναι σχετικῶς ἀνθρώπινος καὶ τοῦτο χάρις τῷ Γεν. Διοικητῇ ἀξ. κυρίῳ Μ. Πετυχάκῃ, ἐνῶ τῶν ἄλλων μερῶν καὶ ἰδίως τῆς Μακεδονίας δυστυχῶς χειρίστη ὑφ' ὅλας τὰς ἐπὶψεις.

(2) Τοιοῦτόν τι ἐξέφρασε καθηγητὴς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, πρόεδρος ἐπὶ πολλὰ ἔτη τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» καὶ Ἀνατολίτης!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, Ἕλληνες-Λατῖνοι-Βυζαντινοί. (Οἱ σπουδαιότεροι αὐτῶν) Πausanias, Ἡρόδοτος, Πολύαινος, Πολύβιος, Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, Στράβων, Τίτος, Λίβιος, Πλίνιος, Ἰουστῖνος. — Εὐσέβιος, Γ. Παχυμέρης, Ζωναράς καὶ ἄλλοι περιλαμβανόμενοι ἐν τῇ «Πατρολογία» ἐκδ. Migne.

Εὐρωπαῖοι Περιηγηταί: Spon (1675), Choiseul Gouffrier (1776), James Dallaway (1790), Charles Texier (1883).

Σύγχρονοι συγγραφεῖς: Ἱστορία Παπαρηγοπούλου, Ἱστρ. Μ. Ἀσίας Ph. Le Bas. — Οἱ 7 ἀστέρες Ἀποκαλύψεως Γεωργ. Λαμπάκη, Ἐγχειρίδιον Ἑλλήν. Νομισματικῆς Ἰωάν. Σβορώνου (Μετάφρασις).

Συγγράμματα καθαρῶς περὶ Περγάμου, εἰς ξένας γλώσσας. (Τὰ σπουδαιότερα:)

Die Ergebnisse der Ausgrabungen zu Pergamon. Εἰς τρεῖς μεγάλους τόμους ὑπὸ Conze, Humann, Bohn, Stiller, Solling, Raschdorff καὶ Frankel (1880-1881-1883-86). Βερολῖνον.

Das Südliche Stadthor von Pergamon, ὑπὸ W. Dörpfeld 1901 Βερολῖνον.

Pergamos ὑπὸ Eduard Thraemer 1888 Λειψία.

Die Wasserleitungen von Pergamon Fr. Gräber καὶ C. Schuchhard. Βερολῖνον 1888.

Die Münzen von Pergamon. H. von Fritze. Βερολῖνον. 1910.

Die Münzen der Dynastie von Pergamon. Imhoof.

Il Regno di pergamo. G. Cardinali. Ρώμη. 1906.

Geschicht des Königs Eumens II von Pergamon. Kurt. Meischke. 1905.

Pergamon nuter Byzantinern und Osmanen. Fr. Gelzer. Βερολῖνον. 1903.

Pergamenisches Reich. M. H. E. Meier. 1842.

De Pergamenorum Litteratura. C. Paercke.

Beschreibung der Skulpturen aus Pergamon. 1910.

Pro Pergamo. Conze. Βερολῖνον. 1898.

Pergamos. J. L. Ussing. 1899.

Pergame. Restauration et description des monuments de l'Acropole. Em. Pontremoli καὶ Max Collignon Παρίσιοι. 1900.

Antikes Zaubergerat aus Pergamon. R. wünsch.

Bericht über die arbeiten zu Pergamon, εἰς 7 μεγάλους εἰκονογραφημ. τόμους. Ἀπὸ τοῦ 1886-1898 καὶ ἀπὸ τοῦ 1900-1911. Conze, Dörpfeld, Kolbe, Philipson, Schuchhardt, H. von Prott.

H. Thiersch, Seik, Altmann, Schöder, Schader, Winter, Herpding, Jacobsthal, Schazmann και Παναγ. Σούρσου, ἀρχιτέκτονος Ἀθηναί.

Mamurt-Kaleh, ein tempel der Göttermutter unweit Pergamon. Conze και Schazmann. Βερολίνον. 1911.

Guide sur Pergame Moderne et Antiquites Ἀριστ. Σοφianoῦ Πέργαμος 1906.

Altertümer von Pergamon, εἰς 10 ὀγκῶδεις τόμους, ἐκ τῶν ὁποίων τὴν πρωτίστην θέσιν κατέχει ὁ πρῶτος τόμος Stadt und Landschaft τοῦ καθηγητοῦ Α. Conze τῇ συμπράξει καὶ ἄλλων ἀρχαιολόγων. Ἔργον σπουδαιότατον, ἐκδοθὲν κατ' ἐντολὴν τοῦ Πρωσικοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἀξία ἀνέρχεται εἰς 1650 μάρκα.

Ἐπίτομος ἱστορία καὶ Τοπογραφία τῆς Περγάμου. Νικ. Ράλλη. Σμύρνη. 1870.

Ὁδηγὸς τῆς ἀρχαίας Περγάμου, ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τῶν ἐν Βερολίνῳ βασιλικῶν Μουσείων. 1901.

Ἱστορίαι Περγάμου. Βιβλ. Αον. Χριστιανικὴ ἱστορία ἥτοι ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς χριστιανικῆς θρησκείας μέχρι σήμερον. Βιβλ. Βον. Αἰ ἀνασκαφαὶ τῆς Περγάμου 1909-1910. Γεωργ. Κ. Χονδρονίκη. Πέργαμος 1910.

ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑΙ ΠΕΡΙ ΠΕΡΓΑΜΟΥ

Ζάκα Ἀναστ. Ὁ μέγας Βωμὸς τοῦ Διός. Ἡ Γιγαντομαχία. «Ἀμάλθεια». 1909.

Σεῖτζάνη Μ. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Ἀκροπόλεως. «Ἀρμονία». 1909.

Κολυφῆτη Ἀλ. Περὶ τοποθεσιῶν τινῶν τῆς περιοχῆς Περγάμου. (Ἐκ τοῦ γερμανικοῦ) «Κόσμος» 1912.

Πικραμένου Δ. Ὁ πλοῦτος τῆς Περγάμου. «Ἡμερησία».

Φραντζῆ Π. Αἱ Ἀρχαιότητες τῆς Περγάμου. «Σάλπιγξ». 1910.

Καραμήτρου Ἀτ. Εὐμένης ὁ Βος καὶ ἡ ἐν τῇ ρωμαϊκῇ συγκλήτῳ ἀγόρευσις αὐτοῦ.

Σοφianoῦ Ἀρ. Les fouilles à Pergame (1904). — Le grand autel de Jupiter (1904). — La dynastie de Pergame (1906) (Reforme ἐφημ. Σμύρνης). — Τὸ Μουσεῖον Περγάμου. «Ἀρμονία». 1905. — Ἀρχαιολ. Ἐκδρομὴ ἐν Περγάμῳ, εἰς βιβλιάριον. 1913.

Χονδρονίκη Γεωργ. Ἐκ τῶν ἐξήκοντα τοιούτων ἀναφέρομε τὰς σπουδαιότερας. — Τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως Περγάμου «Ν. Σμύρνη» 1904. — Αἱ Ἀνασκαφαὶ Περγάμου «Ξενοφάνης» Ἀθηναί 1907. — Ἐθν. Χριστιανικαὶ Σελίδες «Πύρρος» Ἀθηναί 1908. — Τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τῆς Περγάμου «Μικρασιατικὸν Ἡμερολόγιον» 1910. — Τὰ ἀρχαῖα Ὑδραγωγεῖα τῆς Περγάμου. «Κόσμος» Σμύρνη 1911. — Ἡ ἀρχαία καὶ νεωτέρα Πέργαμος «Νέα Ζωή» Σμύρνη 1911. — Τὸ ἀμφιθέατρον «Αἰολικὸς Ἀστὴρ» Κυθωνίαι 1912. — Περγαμηνὴ βιβλιοθήκη. «Κόσμος». Σμύρνη 1912. — Ὁ Ναὸς τῆς Δήμητρος καὶ αἱ 5 μαρμάριναι κεφαλαὶ «Χαραυγὴ» Μυτιλήνη 1912. — Ὁ Ἑρμῆς τοῦ Ἀλκαμένους. «Αἰολ. Ἀστὴρ» 1913. — Ὁ Περγαμηνὸς ἱατρὸς Γαληνός. Ὁ Ὀρειβάσιος, Περγαμηνὸς ἱατρὸς

καὶ φαρμακολόγος. «Αἰολ. Ἀστήρ». 1913. — Λεπτομερεῖς περιγραφαὶ τῶν ἀνασκαφῶν Περγᾶμου. «Ἀρμονία», «Ν. Σμύρνη», «Νεολόγος» Κων)πόλεως, «Πύρρος» Ἀθηνῶν, «Κόσμος» Σμύρνης, «Μικρασιατικὸν Ἡμερολόγιον» κτλ. 1900—1913.

Μωϋσόγλου Παν. Ὁ δλόχρυσος στέφανος. «Ν. Σμύρνη». 1906.

Σακάρη Γ. Ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως Περγᾶμου. «Ξενοφάνης» 1905.

Γαλανοπούλου Στ. Ἀπὸ Ὀδεμῆσιον εἰς Πέργαμον. «Ἡμερησία».

Παραρᾶ Λ. Μία ἐκδρομὴ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως. «Αἰολ. Ἀστήρ» 1912.

ΠΡΟΣΕΧΩΣ

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ ΤΩΝ ΝΕΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΔΙΩΓΜΩΝ

Ὁ Νεοτουρκικὸς διωγμὸς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ
Περγάμου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος. Ἡ σημασία τῆς πόλεως Περγάμου καὶ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς, ὑπὸ Ἀλ. Κολυφῆτη, καθηγητοῦ.

Μέρος Αον. Προμυνήματα Διωγμοῦ.

Δηλώσεις Γκαλῆπ Κεμαλῆ—Συνκέντρωσις πολιαρίθμου στρατοῦ καὶ πολεμεφοδίων ἐν Περγάμῳ.—Σχέδιον αἰφνιδιασμοῦ εἰς Μυτιλήνην Μποϊκοτάζ. Ζήτημα «Μικρασιατικοῦ Ἡμερολογίου.»—Τὰ ἐνοχοποιηθέντα πρόσωπα Α. Σοφιανός, Γ. Κοκκινέλης, Γ. Χονδρονίκη καὶ αἱ περιπέτειαι αὐτῶν.—Ἡ ἐπέμβασις τοῦ Καϊζερ,—Νεότουρκοι καὶ Παλαιότουρκοι.

Μέρος Βον. Προπαρασκευαστικαὶ ἐνέργειαι τοῦ Διωγμοῦ.

Διανομὴ φακέλλων.—Διανομὴ ὄπλων, βιβλιαρίων καὶ ὁδηγιῶν. Κηρύγματα εἰς τὰ Τσαμιά ὑπὸ ἐκτάκτων ἀπεσταλμένων. Περιοδεία διευθυντοῦ ἀστυνομίας Σμύρνης καὶ τοῦ Νομάρχου Ραχμῆ. Συμπεριφορὰ τούρκων χωρικῶν.

Μέρος Γον. Ἐναρξεις τοῦ διωγμοῦ ἐν τοῖς περιχώροις.

Τὰ γεγονότα Καλάργης. Σαντζίδων καὶ Χριστιανοχωρίου.—Ἡ ἐκδίωξις τῶν Χρ)χωριτῶν.—Οἱ φόβοι τῶν ἐν Περγάμῳ.—Τὰ μέτρα τῆς Κοινότητος.—Ἡ δρᾶσις τοῦ ἐν Περγάμῳ Κομιτάτου καὶ αἱ ἀνταποκρίσεις τοῦ τουρκ. τύπου.—Ἐξώδιχοι ἐνέργειαι πρὸς πρόληψιν τῆς συμφορᾶς.—Ὁ Ἀθηναϊκὸς τύπος.

Μέρος Δον. Ἡ ἐναρξις τοῦ διωγμοῦ ἐν Περγάμῳ.

Ἡ ἄφιξις ὑπόπτων προσώπων καὶ ἡ εἴσοδος τῶν προσκληθέντων Πομάκιδων καὶ Βοσνίων. Αἱ δηλώσεις τοῦ Καϊμακάμη καὶ λοιπῶν κυβερν. ὑπαλλήλων.—Ἡ συμπεριφορὰ καὶ αἱ δηλώσεις τῶν Πομάκιδων.—Συμπεριφορὰ Μουφτῆ.—Ἀπηνῆς διωγμὸς τῶν κατοίκων.—Ἀπερίγραπται σκηναί.—Ἡ ἔξοδος τῶν Περγαμηνῶν.—Γραφικὰ γεγονότα.—Ἡ ἄφιξις αὐτῶν εἰς Δικελί.—Τὰ ἐν Κινικίῳ. Δικελὶ Κλησέ—κίοϊ καὶ λοιποῖς χωρίοις.—Ἡ φοβερὰ τραγωδία τοῦ Σακράνι καὶ τὰ 30 θύματα ὑπὸ Ἀλκ. Παλαιολόγου.—Ὁ Ταλαὰτ εἰς Δικελί.—Ὁ Ἐπίσκοπος Μυρίνης εἰς Πέργαμον.—Ἀγνωστοὶ λεπτομέρειαι.

Μέρος Εον. Ἡ ἄφιξις τῶν προσφύγων εἰς Μυτιλήνην.

Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν κατοίκων καὶ τῆς Γεν. Διοικήσεως.—Ὁ βίος τῶν προσφύγων.—Τὸ γραφεῖον τῶν προσφύγων.—Καὶ πάλιν ὁ Ἀθηναϊκὸς τύπος. Ἐπιδείνωσις θέσεως προσφύγων.

Μέρος ΣΤον. Τὰ ἐν Περγάμῳ μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν κατοίκων.
Ἡ συμπεριφορὰ τῶν Ἀρμενίων καὶ Ἑβραίων κτλ. κτλ.

Ἐπίλογος. Σκέψεις καὶ συμπεράσματα. Ἡ καθόλου πολιτικὴ
τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι τῶν Μικρασιατῶν ὑπὸ Λαζ. Γιαννοπούλου.
Ἰατροῦ. Παράρτημα

La Destruction de Pergame.

Ἡ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΠΕΡΓΑΜΟΥ ΕΝ ΜΥΤΙΔΗΝΗ

Ἡ ἐν γένει θρᾶσις αὐτῆς, καὶ ἀπέναντι τῶν προσφύγων καὶ ἀ-
πέναντι τοῦ ὅλου Μικρασιατικοῦ Ἐθνικοῦ ζητήματος. Ἐπίσημα
ἔγγραφα. Αἱ λοιπαὶ Μικρασιατικαὶ ἐπιτροπαί.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἀφιέρωσις.

Διὰ τοὺς ἀναγνώστας.

Μικρασιατικὸς Ἑλληνισμός.

ΜΕΡΟΣ Αον.

Τὸ Κράτος τῆς Τευθρανίας.

Τὸ Πέργαμον.

Τὸ Περγαμηνὸν Κράτος.—Ἰδρυσις καὶ βασιλεῖς αὐτοῦ.—Αἱ
σπουδαιότεραι μάχαι καὶ ναυμαχίαι.—Ἡ ἀκμὴ τοῦ Περγα-
μηνοῦ Κράτους.—Τὰ γράμματα, αἱ τέχναι καὶ τὸ ἐμπόριον
αὐτοῦ.

Τὸ Περγαμηνὸν Κράτος ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν.—Χρι-
στιανικὴ καὶ Γουρκικὴ ἐποχὴ μέχρι τοῦ 15ου μ. Χ. αἰῶ-
νος.—Ἡ Ἀκρόπολις τῆς Περγάμου.

ΜΕΡΟΣ Βον

Αἰολικαὶ Ἀποικίαι.—Αἱ ἐπὶ τῆς Ἐπαρχίας Περγάμου Αἰολικαὶ
πόλεις.

ΜΕΡΟΣ Γον

Σύγχρονος Ἱστορία.

Αἱ σημεριναὶ πόλεις καὶ τὰ χωρία.—Ὁμογενὴς πληθυσμός.
—Κοινοτικὴ ἀνάπτυξις.—Ἐκπαίδευσις.—Ἐμπόριον.—Γεωρ-
γία.—Βιομηχανία.

Στατιστικὸς Πίναξ κατοίκων καὶ κοινοτικῆς καταστάσεως.

Ἐπίλογος. Σκέψεις. Συμπεράσματα.

Βιβλιογραφία.

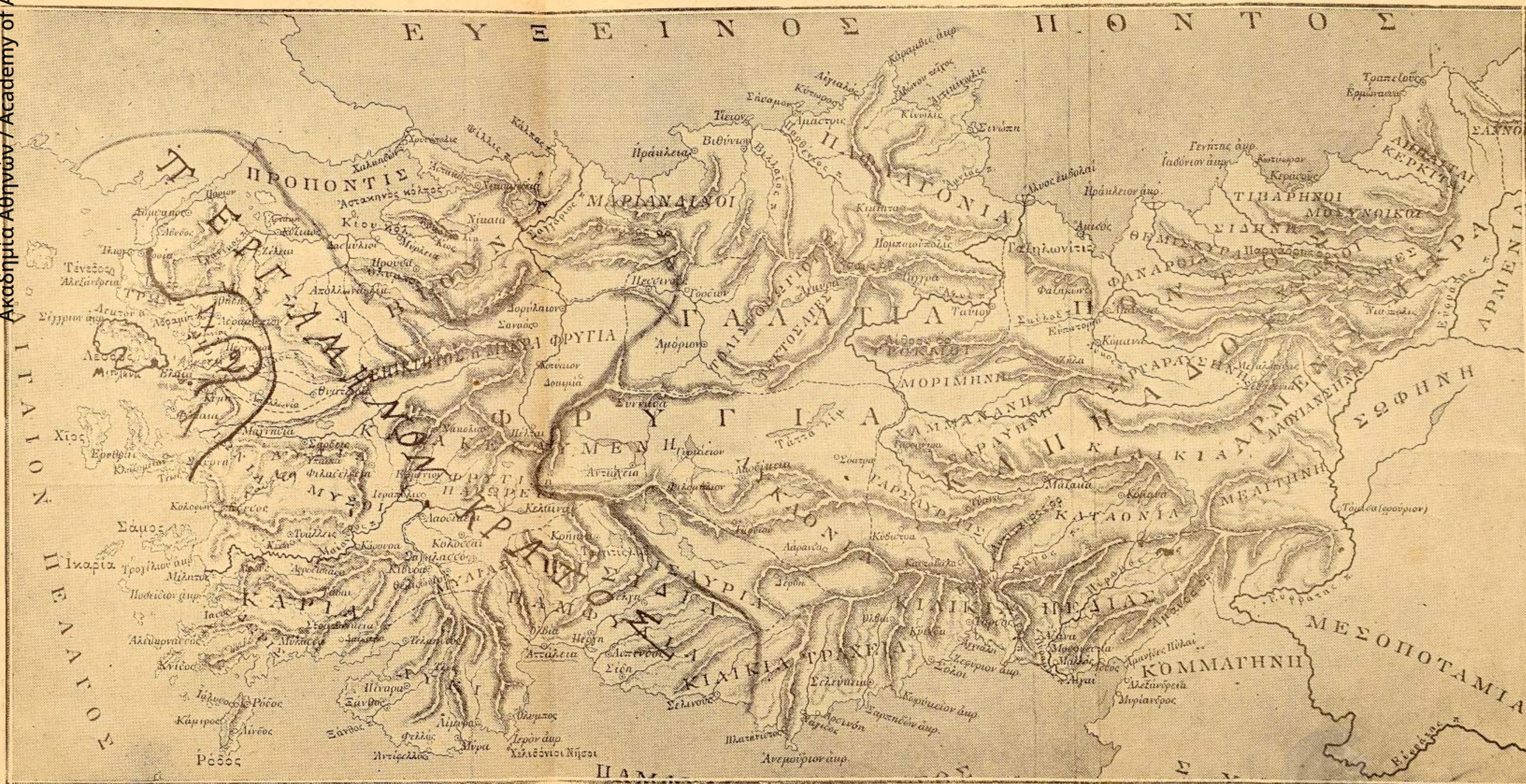
Προσεχεῖς ἐκδόσεις.

ΠΑΡΟΡΑΜΜΑΤΑ

Σελ. 9	στίχ. 9	ἀντί Παιδίου	ἀνάγνωθι Πανδίου
» 10	» 2	» Βητείσι	» Κητείσι
» »	» 3	» εἰκτῆρ	» εἰκτῆρ
» 16	» 17	» 1607	» 1907
» 68	» 12	» 36 γρ.	» 36,000 γρ.
» 73	» 12	»	καὶ τοῦ Ἰωαν. Χρόνη
» 82	» 24	» Βουνάρ-τσάϊ	» Πακῆρ-τσάϊ
» »	» 28	» Αλισίκοϊ	» Κλησέ-κιοῦ

1, 1 Τμήμα αφ' όπου εξεδιόχθησαν οἱ Ἕλληνες
2, 2 Ἡ ἐπαρχία Περγάμου.

ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

TO THE HONORABLE THE SECRETARY OF THE ARMY
WASHINGTON, D. C.

ΤΟ ΓΑΦΕΙΟΝ Α. Γ. ΣΟΦΙΑΝΟΥ
ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ (ΣΤΟΑ ΡΙΖΑΡΙ)

Ἀσχολεῖται εἰς ἀγοράν καὶ πώλησιν παντὸς εἶδους ἐμπορεύματος με προμήθειαν.

Εἰς ναυλώσεις, φορτώσεις, μεταφορτώσεις, ἐκτελωνισμοὺς καὶ ἀσφαλείας.

Ἀναλαμβάνει ἀντιπροσωπείας ἐργοστασίων, ἐταιρειῶν καὶ ἐμπορικῶν οἰκῶν διαφόρων.

Ἐκδοσιν εἰσητηρίων δι' Ἀμερικὴν καὶ σιδηροδρομικῶν τοιούτων εἰς συγκαταδατικὰς τιμὰς.

Ἀσφάλειαν ναύλων. Πληροφορίας παρέχει Δωρεάν.

Τηλεγραφικὴ Διεύθυνσις

Σοφιανὸς Πειραιᾶ.—

«Τὰ ὀνόματα τῶν συνδρομητῶν θὰ παρατεθῶσιν εἰς τὸ περὶ τῷ διωγμῶν διδλόν.»

Θερμὰς εὐχαριστίας ἐκφράζομεν πρὸς τὴν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιταίαις Φιλανθρωπικῶν Ἀδελφότητων καὶ Περγαμηνῶν «Ὁμό-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000020633

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ